

KVLO

www.kvlo.nl

KONINKLIJKE VERENIGING VAN LERAREN LICHAMELIJKE OPVOEDING

LICHAMELIJKE OPVOEDING

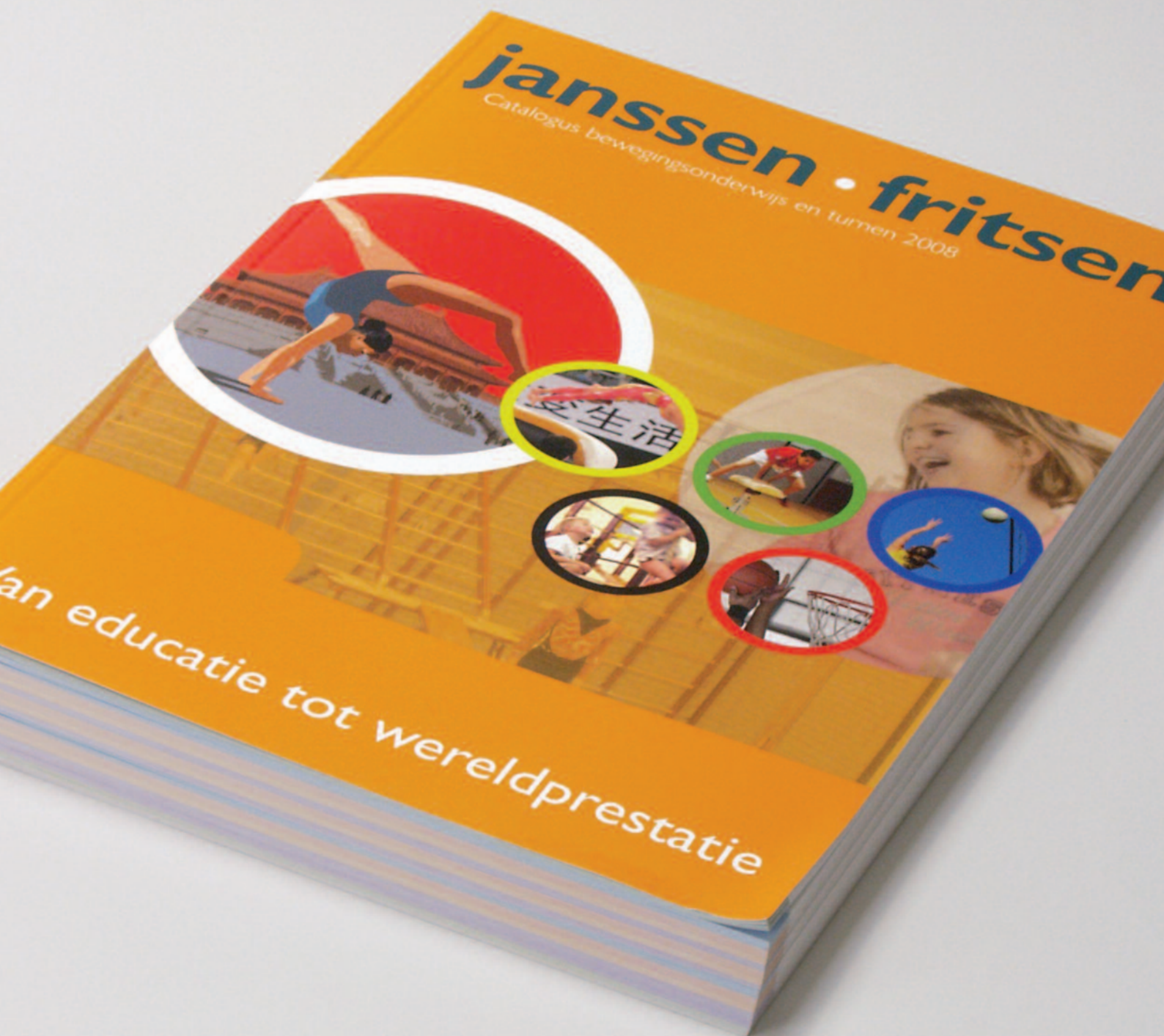
14

Jaargang 96

5 dec 2008

**TOPIC: BELEIDSPLAN KVLO
AFSCHEID HARRY STEGEMAN
SIGNALEREN KINDERMISHANDELING
DE BLOEMKOOLTHEORIE**

Alles wat u nodig heeft!

Onze catalogus bewegingsonderwijs en turnen

janssen • fritsen

**Meer dan 300
nieuwe producten**

TOPIC

TOPIC BELEIDSPLAN KVLO

In dit laatste nummer van 2008 leest u over de koers zoals deze voor de periode 2008 – 2012 is uitgestippeld. We doen ook een oproep om mede invulling te geven aan het 150-jarig jubileum van onze vereniging in 2012.

06 | BELEIDSPLAN KVLO

11 | 150 JAAR KVLO

EN VERDER

16 | Signaleren en handelen bij een vermoeden van kindermishandeling / Arjo Barth

33 | De bloemkooltheorie: loopt 't, lukt 't, leeft 't / Bruno Oldeboom en Gerie ten Brinke

40 | Leergang vakbekwaamheid bewegingsonderwijs via Pabo / Ton Meijs

PRAKTIJK

20 | Van unihockey naar floorball, van spel naar sport (2) / Jorg Andrée

24 | Aan de slag met squash (3) / Sander Kock

28 | Creavisionair coachen en bewegen (1)

RUBRIEKEN

- 05 | Eerste pagina
- 12 | Interview: Harry Stegeman
- 15 | Van de Webmaster
- 36 | Serie: Van mannenkracht tot vrouwenpracht (5)
- 38 | Ter discussie: 'Wat is goed' of 'Wie bepaalt wat goed is?'
- 43 | Afdelingen/agenda
- 44 | Scholing
- 46 | Laatste pagina

Schelde Sports
Superior by Design

UNIHOCKEY CAMPUS RANGE

Een vorm van Floorball voor iedereen die houdt van teamsporten en lekker bewegen. Unihockey speel je op een kleiner veld en zonder keeper. Unihockey is heel populair op school, maar kom je eigenlijk overal tegen: op straat, op de club, op de sportdag en in het buurthuis. Informeer bij onze verkoopafdeling naar de uitgebreide Unihockey of Floorball range van Schelde Sports voor meer informatie.

Vraag vrijblijvend onze catalogus aan
Bel 0115-515100 of mail info@scheldesports.nl
www.scheldesports.nl

NIEUW

Collectief ziektekosten

vanaf € 90,80 per maand;
bereken zelf uw premie, ga naar:
www.KVLOverzekerings.nl

KVLO pakket polis

- [• auto • woonhuis
- aansprakelijkheid
- caravan • doorlopende reis • etc, etc. • met hoge kortingen voor KVLO-leden]

Contactpersonen: Willem Broertjes & Eveline Balk
wbroertjes@elswoutgroep.nl & ebalk@elswoutgroep.nl

Elswout
Zijlweg 314
2015 CP Haarlem
Postbus 2121
2002 CC Haarlem

Telefoon 023 - 751 00 00
Fax 023 - 751 00 01
E-mail info@elswoutgroep.nl
Internet www.elswoutgroep.nl
K.v.K. nr. 34170831

Collectiviteits-
nummer: 33024
Collectiviteits-
naam: kvlo

Redactie:

Hans Dijkhoff (hoofddirecteur)
Maarten Massink (praktijkredacteur)
Jacqueline Tangelder (redactiemedewerkster)

Redactieraad:

Harry Stegeman (vz), Hilde Bax,
Marianne van Bussel,
Bert Boetes, Lars Borghouts,
Danny van Dijk, Mark Jan
Mulder, Chris Mooij,
Jorg Radstake.

Redactieadres: KVLO,

Postbus 398, 3700 AJ Zeist,
e-mail: redactie@kvlo.nl

Abonnement Lichamelijke**Opvoeding:** Jaarabonnement

€ 60,- (buitenland € 80,-)

Losse nummers € 3,-

(excl. verzendkosten)

Handelsadvertenties:

Bureau Van Vliet BV, Passage
13-21, Postbus 20, 2040 AA
Zandvoort, fax: 023 571 7680
e-mail: zandvoort@bureauvan-
vliet.com

www.bureauvanvliet.com

Versrijningsdata 2009:

23 jan., 13 feb., 6 maart,
27 maart, 17 april, 15 mei,
5 juni, 3 juli, 21 aug., 11 sep.,
25 sep., 2 okt., 23 okt.,
13 nov., 4 dec.

Druk:

Drukkerij Giethoorn Ten Brink,
Postbus 41, 7940 AA Meppel.
Tel.: 052 285 5111.

Vormgeving:

FIZZ new media solutions,
Stationsweg 44a, 7941 HC
Meppel. Tel.: 052 224 6162.

DTP: Drukkerij Giethoorn Ten
Brink. Aanbieding en plaatsing
van teksten en foto's houdt
tevens mogelijk gebruik op de
KVLO-website in, uiteraard met
vermelding van auteur en foto-
graaf. Overname van artikelen is
alleen toegestaan met bronver-
melding en na goedkeuring van
de auteur. De redactie is verant-
woordelijk voor de samenstelling.
Niet alle artikelen behoeven de
(volledige) instemming van de
redactie te hebben.

Mededelingen vanwege de
vereniging en artikelen, die het
beleid van de vereniging raken,
zijn voor verantwoordelijkheid
van het hoofdbestuur.

Dagelijks bestuur KVLO:

G. van Driel, voorzitter
mw. drs. B. Zandstra, secretaris
mw. M. G. van Bussel, penning-
meester H.K. Evers
e-mail: bestuur@kvlo.nl

Secretariaat Thomas

Groepiering: Drs F. Huijboom,
P. Potterstraat 26, 5143 GX
Waalwijk, tel.: 041 633 3022,
e-mail: fred.huijboom@wxs.nl

Ledenadministratie:

abonnements- en personeels-
advertenties: KVLO,
Postbus 398, 3700 AJ Zeist,
fax: 030 691 2810
e-mail: ledenadm@kvlo.nl
site: www.kvlo.nl Opzeggingen
dienen aangekondigd te worden
voor 1 december van het
lopende jaar (kandidaatleden
voor 1 augustus). De opzeggin-
gen worden door de KVLO
bevestigd. Contributie KVLO:

zie de website of neem contact
op met onze ledenadministratie

ISSN-nummer: 0024-2810

**Telefoon: ledenadministra-
tie 030 693 7676,
algemeen 030 692 0847.**

Bezoekadres:

Zinzendorlaan 9.

**De afdeling rechtspositie
is bereikbaar maandag en
dinsdag van 12.30 tot
16.30 uur en vrijdagmorgen
van 9.30 tot 12.30 uur
030 693 7678**
e-mail: irp@kvlo.nl

AFSCHEID HARRY STEGEMAN: NU ERELID VAN DE KVLO

EEERSTE PAGINA
DOOR GERT VAN DRIEL

Op 1 november 2008 heeft dr. Harry Stegeman ervoor gekozen met de VUT te gaan. Hij is nu officieel gestopt met zijn werk. Voor de KVLO en de vakwereld van bewegingsonderwijs en sport betekent dit dat we afscheid nemen van een gerespecteerde en gewaardeerde collega. Op donderdag 27 november heeft Harry Stegeman afscheid genomen van zijn werk in de lichamelijke opvoeding met een minisymposium te Zwolle.

Dit minisymposium werd aangeboden door de drie instituten waarvoor Harry in de laatste fase van zijn loopbaan werkzaam is geweest: het WJH Mulier Instituut, Windesheim (lectoraat bewegen en gedragsbeïnvloeding) en de KVLO. De afscheidsrede van Harry was tevens het thema van de bijeenkomst: 'Bewegingsonderwijs op waarde geschat'. Naast deze afscheidsrede waren er bijdragen van Maarten van Bottenburg, bijzonder hoogleraar sportontwikkeling in Utrecht, Kristine De Martelaer, docent bewegingsvorming in Brussel en van Henk van der Palen, opleidingsmanager lichamelijke opvoeding in Zwolle.

Harry Stegeman heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van de vakdidactiek in Nederland. Daarbij zijn drie perioden in zijn loopbaan te onderscheiden.

Als docent aan de Interfaculteit

Na de hbs volgde Harry de opleiding tot leraar lichamelijke opvoeding aan de academie in Groningen. Na het afstuderen kreeg hij een baan aan de MTS in Gouda. Maar tegelijkertijd vervolgde hij zijn studie Pedagogiek in Utrecht. Het afstuderen was in 1973.

Direct na zijn afstuderen ging Harry werken aan de Interfaculteit Lichamelijke Opvoeding op de VU in Amsterdam. Samen met Bart Crum vormde hij de Vakgroep Bewegingsagogiek. Door prof. C.C.F. Gordijn was de Interfaculteit, nu Faculteit

Bewegingswetenschappen, in 1971 opgericht. Het was een periode van pionieren en opbouw. Het is en blijft teleurstellend dat het niet is gelukt om de didactiek van lichamelijke opvoeding een vaste plek te geven bij deze Faculteit.

Als beleidsmedewerker en hoofddirecteur binnen KVLO

De betrokkenheid van Harry bij de vakontwikkeling bleef en in 1989 kwam hij in dienst van de KVLO als beleidsmedewerker voor onderwijskundige zaken en hoofddirecteur van de *Lichamelijke Opvoeding*. Door zijn werk kreeg het vakblad een grote kwaliteitsimpuls en werd het zowel inhoudelijk als qua vorm een moderne eigentijdse verschijning.

Belangrijk was zijn werk aan de ontwikkeling van kerndoelen en eindtermen voor het basisonderwijs, de basisvorming en LO1 en LO2. In deze tijd verschenen van Harry's hand vele artikelen in dit blad en enkele vakdidactische boeken. Het zou de opmaat worden voor de derde periode.

Onderzoeker en lector

Harry promoveerde in 2000 op het proefschrift *Belang van Bewegingsonderwijs* met als ondertitel 'Over legitimatie en algemene doelstellingen van het schoolvak lichamelijke opvoeding'. Door de promotie volgde het vertrek bij de KVLO en de aanstelling bij het Mulier Instituut en in 2003 de benoeming tot Lector aan de Christelijke Hogeschool Windesheim. Juist door deze combinatie lukte het hem om met een breed samengesteld team van onderzoekers van alle ALO's te werken aan het onderzoek 'Naar beter bewegingsonderwijs'. Een onderzoek naar verschillende kwaliteitsaspecten van het vak. Vanuit het Mulier Instituut kon ook een bijdrage geleverd worden aan de inhoudelijke en wetenschappelijke onderbouwing van het overheidsbeleid dat tot stand moest komen in het kader van de 'Alliantie School en Sport, samen sterker'.

Harry heeft een prominente bijdrage geleverd aan de legitimering en vakontwikkeling van bewegingsonderwijs, zowel in Nederland als daarbuiten. Hij heeft via lezingen en een netwerk aan relaties in de wetenschappelijke wereld en sleutelfiguren in de politiek, de pedagogische taak van bewegingsonderwijs en sport op school op de kaart gezet.

Gezien deze verdiensten voor het vak en de vereniging heeft het hoofdbestuur dr. Harry Stegeman op het symposium het erelidmaatschap van de KVLO aangeboden.

Namens de vereniging wensen wij Harry en Joke nog vele goede jaren in gezondheid toe.

T

BELEIDSPLAN KVLO 2008-2012

‘Voor kwaliteit in bewegen, elke dag’

Dit topic is gewijd aan de KVLO zelf. Dit jaar hebben we afgesproken wat de koers is voor de komende jaren. In dit artikel wordt door het hoofdbestuur een compacte versie van het beleidsplan gepresenteerd. De in de kadertjes opgenomen commentaren zijn van twee leden, Herman Rotting en Gerrit Jan de Wijn.

Tijdens de ledenvergadering op 16 mei 2008 is het beleidsplan 2008-2012 van de vereniging vastgesteld. Bij het schrijven van het beleidsplan is steeds geput uit de kennis en ervaring van kaderleden, beleidsmedewerkers en hoofdbestuurders. Het proces van schrijven is mede gebruikt om met elkaar belangrijke uitgangspunten en ontwikkelingen te bespreken. Zodoende hoopt het bestuur dat een groot draagvlak voor de uitgangspunten en concretisering van dit beleid in de komende jaren is verkregen.

Het motto van dit nieuwe plan is ‘Voor kwaliteit in bewegen, elke dag’. Dit streven naar kwaliteitsverbetering loopt als een rode draad door de verschillende onderdelen van het beleid. Met de aanduiding ‘elke dag’ wil het hoofdbestuur aansluiten bij de belangrijkste beleidskaders van de overheid om bewegen en sport een grotere plaats te geven in het schoolleven van alle jongeren van 4 tot 18 jaar.

Op de website www.KVLO.nl is het volledige beleidsplan te lezen.

MISSIE VAN DE KVLO

De KVLO is sinds haar oprichting in 1862 een vakvereniging voor leraren lichamelijke opvoeding. De doelstelling van de vereniging zoals verwoord in de statuten luidt:

‘het bevorderen van de lichamelijke opvoeding en het behartigen van de belangen van haar leden - dat laatste met name op onderwijskundig en rechtspositioneel gebied’.

Deze doelstelling heeft van oudsher geleid tot een dubbelfunctie van de KVLO, namelijk die van beroepsorganisatie en die van vakbond. Het hoofdbestuur is van mening dat deze in de statuten geformuleerde doelstelling nog steeds

actueel en nastrevenswaardig is. Daaruit voortvloeiend is de missie geformuleerd:

‘De KVLO wil een aansprekende, vitale vakorganisatie zijn die zowel door haar eigen leden als door andere verantwoordelijken in de wereld van de lichamelijke opvoeding en de sport wordt gezien als de behartiger van het belang van kwalitatief goed bewegingsonderwijs en meer in het algemeen een stimulerend bewegingsklimaat voor alle leerlingen in het gehele Nederlandse onderwijs.

Voor de direct betrokkenen bij het geven van lichamelijke opvoeding, de leden en de kandidaatleden, is de KVLO een informatie- en inspiratiebron die zowel op het gebied van arbeidsvoorwaarden als op dat van onderwijskundige zaken een belangrijke steun is bij de voorbereiding op en de uitoefening van het beroep.

Voor alle organisaties die betrokken zijn bij de voorbereiding en uitvoering van het beleid met betrekking tot de lichamelijke opvoeding geldt de KVLO als een constructieve partij die op een deskundige wijze bijdraagt aan de kwaliteit van het te voeren beleid’.

VISIE OP BEWEGINGSONDERWIJS EN LERAARSHIP

Bewegingsgericht of sportgericht onderwijs. Heeft de KVLO een soortgelijke discussie al gevoerd als het ging om sportieve recreatie of recreatieve sport? (GJdW)

Bij de concretisering van het beleid spelen een actuele visie op de rol van bewegen en sport in het huidige onderwijs en een visie op het leraarschap een belangrijke rol.

Deze visies kunnen in de volgende punten verder worden uitgewerkt.

- De KVLO laat zich leiden door het inzicht dat bewegen een ontwikkelingsaspect van opgroeiende jongeren is dat qua belang moeilijk overschat kan worden. Daarom is een *gevarieerd en intensief* bewegingsleven tijdens de jeugd belangrijk voor een gezonde ontwikkeling.

Midas Dekkers houdt niet van bewegen

- De KVLO gaat ervan uit dat bewegingsonderwijs een leervak is dat gedurende de gehele leerplichtige leeftijd voor alle jongeren *verplicht* onderdeel uitmaakt van het schoolprogramma. Gezien de complexiteit van dit onderwijsproces moet het bewegingsonderwijs gegeven worden door voor het bewegingsonderwijs *goed opgeleide en bevoegde* leraren.
- De KVLO vindt dat in een kwaliteitsvol programma voor bewegingsonderwijs doorlopende leerlijnen nodig zijn die recht doen aan verschillende maatschappelijke perspectieven. Hierbij wordt rekening gehouden met de leeftijd, interesse en niveau van de leerlingen.
- De KVLO streeft ernaar het aantal lessen bewegingsonderwijs op school uit te breiden tot *tenminste drie uur per week* voor alle leerlingen en om samen met andere aanbieders van bewegingsactiviteiten en sport jongeren te stimuleren en in de gelegenheid te stellen om *per dag een uur bewegend actief te zijn*.
- De KVLO gaat ervan uit dat de leraar bewegingsonderwijs een *hoog opgeleide professional* is. Om tot deze kwaliteit te komen, is een stelsel van goede opleidingen een voorwaarde. Tijdens de loopbaan moet de leraar worden gestimuleerd en in de gelegenheid gesteld om deze professionaliteit te onderhouden en uit te bouwen.
- De KVLO ondersteunt leden en behartigt hun belangen door het voeren van *centraal en decentraal* arbeidsvoorwaardenoverleg. Door scholing en promotie worden leden gestimuleerd om deel te nemen aan processen van zeggenschap en organisatie binnen de school.

- De KVLO zet zich in algemene zin in voor *goede arbeidsomstandigheden* en geeft leraren steun in situaties van *beroepsaansprakelijkheid*. Op grond van het lidmaatschap zijn leraren tevens verzekerd voor de financiële gevolgen van aansprakelijkheidstelling.

ONDERWIJSKUNDIGE ZAKEN

Primair onderwijs

De aandacht zal onverminderd uitgaan naar meer en beter bewegingsonderwijs in het PO. De KVLO zet in op drie lessen bewegingsonderwijs per week en op een dagelijks beweeg- en sportaanbod op school, gegeven door vakspecialisten.

Daarbij zal de komende vier jaar de invloed die de veranderde bevoegdheidsregeling heeft op de inzet van vakleraren en vakspecialisten in het PO goed gevolgd worden. We zullen de stand van zaken rond het vakonderwijs opnieuw laten onderzoeken.

De Leergang Pabo mag niet leiden tot minder bewegingsonderwijs, maar moet tot meer en beter bewegingsonderwijs leiden. Daartoe zal regelmatig overleg plaatsvinden met de werkgeversorganisaties en met het bestuur van het netwerk bewegingsonderwijs.

Een dagelijks beweeg- en sportaanbod via school (met name bij brede scholen) heeft meer kansen via combinatiefuncties en beweegteams. Er zal veel aandacht uitgaan naar voorlichting, implementatie, ondersteuning en evaluatie van de combinatiefuncties en naar het werken in beweegteams. Hierbij wordt in overleg met de andere bonden en werkgeversorgani-

saties ingezet op goede arbeidsvoorwaarden en een goed taakbeleid, omdat het om duurzame functies moet gaan, bij voorkeur ingebed vanuit het onderwijs. Samen met het NISB zal een netwerk van combinatiefunctionarissen gestart worden. Er zal extra aandacht uitgaan naar de kwaliteit en kwantiteit van het bewegingsonderwijs aan het jonge kind.

SPECIAAL ONDERWIJS

Voor het SO wordt ingezet op inhoudelijke ontwikkeling in de vorm van vakwerkplanontwikkeling. Door een verzwaring van de problematiek van de leerlingen op scholen in het ZMLK-onderwijs wordt meer differentiëren noodzaak. Een vakwerkplan ondersteunt hierbij. In 2009 wordt gestart met de ontwikkeling van een vakwerkplan voor het ZMOK-onderwijs. Het proces van schrijven van dit vakwerkplan stimuleert uitwisseling van kennis en ervaring op het vakspecifiek gebied. De netwerkondersteuning zal geïntensiveerd worden.

In samenwerking met het NISB worden projecten voor kinderen die minder bewegen in beeld gebracht via website en het blad. Ook zal er met andere partners overleg worden gevoerd om kinderen uit het speciaal onderwijs te betrekken in beweegprojecten.

MRT

In het reguliere programma van de opleidingsinstituten is meer aandacht gekomen voor MRT. De KVLO gaat twee keer per jaar het MRT-Platform van opleiders en aanbieders bij elkaar roepen om de verdere uitbouw van de MRT in het PO en

VO en in de nieuwe masteropleidingen te stroomlijnen. De KVLO zal een tweejaarlijkse MRT-studiedag coördineren. In het kader van een verdere verbreding van de zorg is het doel dat MRT in het schoolplan van alle scholen wordt opgenomen.

Voortgezet onderwijs

De ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs worden sterk beïnvloed door nieuwe maatschappelijke vraagstellingen. Er is een toename van drop-outs en probleemleerlingen. Het onderwijs wordt meer geordend in leergebieden met vakoverstijgende thema's en projecten. Het competentiegericht werken en activerend leren krijgt aandacht. Scholen krijgen veel ruimte om te experimenteren. De kerndoelen en eindtermen zijn veel globaler beschreven dan voorheen. Het accent ligt vaak meer op het *hoe* (de structuur en organisatie van het leren) dan op het *wat*. Vanuit dit perspectief zal de KVLO zich blijven inzetten op het waarborgen en stimuleren van de kwaliteit en kwantiteit van de LO.

De actie 'Gym moet' in 2005 heeft tot een zekere borging van LO-tijd geleid maar de KVLO zal de handhaving blijven volgen en actief sturen en zo nodig politieke aandacht vragen.

Er zal via scholing en voorlichting veel aandacht uitgaan naar de implementatie en tevens de evaluatie en bijstelling van het in 2007 verschenen Basisdocument onderbouw VO. Het door KVLO en SLO ondersteunde netwerk onderbouw VO levert hiervoor een belangrijke input. De leerlijnen uit het Basisdocument worden aan de hand van filmbeelden op de website verduidelijkt.

Touwtjespringen tijdens een workshop

De kwaliteit van het gemeenschappelijk programma tweede fase havo/vwo, waaronder het normerings- en beoordelings-systeem en de afstemming op het basisdocument onderbouw, zal onder de loep worden genomen. Hiervoor loopt een veldaanvraag bij de SLO. In samenwerking met de SLO zal een toetsenbank voor het examenvak BSM in de vrije ruimte worden ontwikkeld. Er zal een website BSM worden onderhouden. Een verdere groei van scholen die BSM aanbieden, zal worden bevorderd. Er zal in samenwerking met de SLO ondersteuning uitgaan naar de scholen die LO2 in het vmbo zijn gestart. De ervaringen van de eerste pilotscholen zullen geëvalueerd worden. Regionaal zullen er cursussen voor startscholen georganiseerd worden. Ook hier is een veldaanvraag ingediend voor het ontwikkelen van toetsen en beoordelen. In het praktijkonderwijs zal het accent liggen op het ontwikkelen van regionale netwerken. Het uitwisselen van programma's zal gestimuleerd worden. Samen met de lerarenopleidingen is een veldaanvraag ingediend voor didactische leerhulp. Wanneer een financieringsbron is gevonden zal in relatie tot het Basisdocument de 'Blauwdruk Bewegingsonderwijs in het praktijkonderwijs' ontwikkeld worden. Er is in het werkveld een toenemende behoefte aan ondersteuning bij het omgaan met conflictsituaties en agressie. De KVLO ontwikkelt in samenwerking met de opleidingen een standaard voor een cursus. Stichting Consument en Veiligheid werkt in samenwerking met de KVLO aan een product veiliger bewegingsonderwijs in het VO. De KVLO zal zich inzetten voor implementatie. Voor alle onderwijssectoren zal de KVLO in samenwerking met de opleidingen landelijke studiedagen organiseren.

Kwaliteitsproject Lichamelijke Opvoeding

Het project bestaat uit twee krachtige instrumenten: zelfevaluatie en collegiale visitatie. Inmiddels hebben 15 scholen dit traject met goed gevolg afgerond. Deze vaksecties hebben een kwaliteitszorgcyclus gerealiseerd zodat ze elk jaar beter worden. De bedoeling is dat de aankomende vier jaar nog 20 LO-vaksecties leren zich via de PDCA-cyclus (Plan Do Check Act) elk jaar professioneel te versterken.

Dit willen we onder andere bereiken door een voortdurende inzet op PR, voorlichting en acquisitie. Daarnaast zullen de volgende acties worden uitgevoerd:

- het kwaliteitsproject wordt opgenomen in de handreiking professionalisering van de SBO (Sector Bestuur Onderwijsarbeidsmarkt)
- het project wordt opgenomen in een onderzoek van Q5 naar externe feedback
- er worden workshops gegeven voor de afdelingen van de KVLO
- er wordt voorlichting gegeven op de ALO's.

In de komende vier jaar zullen we tevens komen tot een verbreding van het kwaliteitsproject onder andere vakken. Dit willen we onder andere bereiken door de volgende acties:

- de vragenlijst voor de leerlingen (zelfevaluatie) laten verbeteren door een veldaanvraag van de SLO samen met twee scholen

- in samenwerking met de VO-raad en de VVVO de vragenlijsten 'vertalen' voor de andere vakken
- uitvoeren van een pilot van eenzelfde project bij een ander vak.

Op de site www.kwalo.nl kunt u up-to-date informatie over het project lezen.

MBO

Samen met het Platform Bewegen en Sport van de MBO Raad willen we op alle mbo-scholen bewegen en sport terug in de opleidingsprogramma's van alle leerlingen.

De KVLO wil zich daarbij meer profileren als een organisatie die haar leden ondersteunt bij het realiseren van deze doelstelling. Ook in het mbo!

Verder investeert de KVLO in het opzetten van schoolsport voor het mbo, certificering van sportactieve mbo-scholen of delen van scholen en in 2010 een verkiezing van de sportiefste mbo-instelling van Nederland. De KVLO-activiteiten zullen worden gestroomlijnd met de projecten die in het kader van het beleidsplan Sport en Onderwijs van de ministeries van OCW en VWS worden gerealiseerd.

De KVLO-website zal meer aandacht aan het mbo geven, de helpdeskfunctie zal worden uitgebreid. Natuurlijk is de KVLO partner bij het organiseren van de tweejaarlijkse studiedag voor de mbo-docenten. Daar waar nodig zal de KVLO de docenten ondersteunen via het organiseren van scholingstrajecten.

De beroepsopleidingen

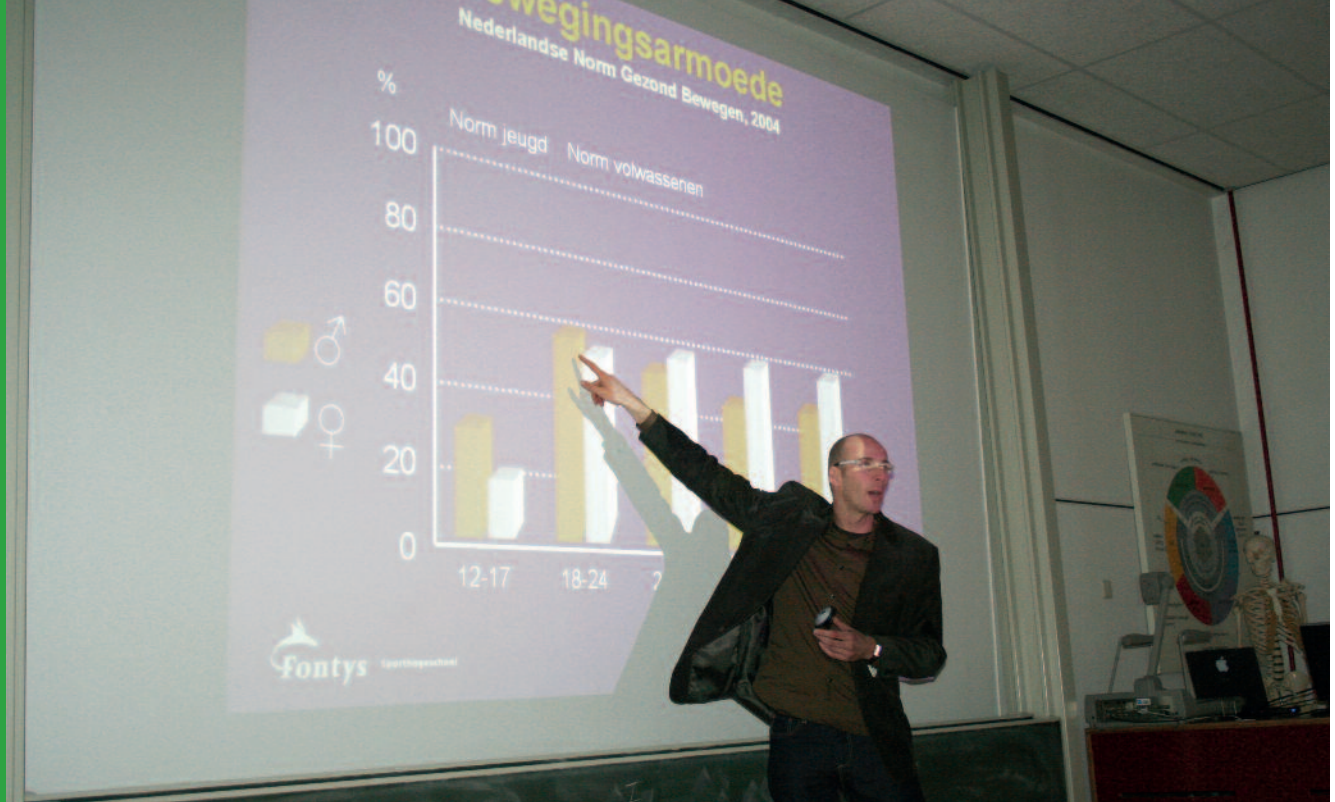
Voor de ontwikkeling van het vak is de relatie met de beroepsopleidingen van groot belang. Het gaat dan om de Pabo's voor de opleiding tot gespecialiseerde groepsleerkrachten (de leer-gang) en om de ALO's voor de opleiding van leraren lichamelijke opvoeding. Belangrijk instrument bij de afstemming van de opleidingen en het beroepenveld vormen het beroepscompetentieprofiel en de beroepscode. Gezien de ontwikkelingen en veranderingen in het beroep in de afgelopen jaren zullen beiden getoetst en bijgesteld worden.

Door het instellen van het beroepsregister zien we dat er momenteel sprake is van een intensivering van de samenwerking met de opleidingen op het punt van studiedagen en nascholing. Voor het werven van jonge collega's voor de vereniging worden er op alle opleidingen voorlichtingen verzorgd. De KVLO streeft naar verbetering van de voorlichting aan - en werving van kandidaatleden.

Registratie

Een geweldig instrument, we kunnen nu op een zeer goede manier laten zien dat we ons vak goed bijhouden. (HR)

Vanaf januari 2007 is het voor leraren lichamelijke opvoeding mogelijk om zich op vrijwillige basis bij de KVLO aan te melden voor het lerarenregister. Daarbij is de heersende gedachte dat een registerleraar lichamelijke opvoeding zelf verantwoordelijkheid neemt voor het actueel houden van zijn bekwaamheid. Het is aan de vakwereld, zoals de lerarenopleidingen

Lars Borghouts aan het woord

lichamelijke opvoeding, de vakorganisatie KVLO met haar afdelingen en andere expertisecentra, om te zorgen voor een gevarieerd en kwalitatief hoog scholingsaanbod. Daarnaast moet de school leraren voldoende mogelijkheden bieden om zich verder te professionaliseren. Het gaat daarbij zowel om tijd als om geld. Voor iedere leraar zou de school een persoonsgebonden budget ter beschikking moeten stellen. De KVLO wil inspelen op ontwikkelingen in de politiek met betrekking tot deskundigheidsontwikkeling en beroepsregistratie. Samenwerken met andere lerarenverenigingen en kansen grijpen voor een groter civiel effect van het registerleeraarschap is de inzet. Voor de registratie wordt een gebruikersvriendelijk digitaal portfolio ontwikkeld.

Huisvesting

Een constante zorg, blijf scherp en stel eisen! (HR)

Mede door de verminderde regelgeving op het gebied van onderwijshuisvesting heeft de KVLO de afgelopen jaren normadviezen ontwikkeld voor de bouw en inrichting van gymzalen en speellocalen. Deze normadviezen zijn overgenomen door het NOC*NSF/ISA en staan in de 'Leidraad scholenvoeding' van de VNG.

De normen zijn ontwikkeld vanuit een hedendaagse visie op bewegingsonderwijs en dienen regelmatig te worden herijkt. Het KVLO huisvestingsbeleid kenmerkt zich door te bouwen 'van visie naar vorm'. De vakvisie, die samenhangt met een maatschappelijke visie, bepaalt het concept voor de accommodatie. De werkwijze gaat uit van een gezamenlijke ontwikkeling en het creëren van draagvlak. Dit proces kenmerkt zich door stapsgewijs opbouwen, interactief met alle betrokkenen. De KVLO zal deze visie uitdragen door middel van publicaties en de website. Er zal in 2009 opnieuw een Topic van de LO over huisvesting verschijnen.

Er zullen jaarlijks thema-avonden over huisvesting georganiseerd worden voor leden. Hier kunnen informatie en ervaringen uitgewisseld worden.

De inventarislijsten PO en VO zullen met een vertegenwoordiging uit het werkveld geëvalueerd en waar nodig bijgesteld worden. De expertise van de KVLO zal uitgedragen worden ook naar architecten, bouwers, gemeenten en schoolbesturen.

RECHTSPOSITIE

De KVLO is allereerst een vakinhoudelijke vereniging, maar daarnaast ook een vakbond die zorg draagt voor de individuele en collectieve belangenbehartiging van de leden. Het doel hiervan is om de positie van de leraren lichamelijke opvoeding in het onderwijs te verbeteren.

IRP

De KVLO kent een eigen afdeling individuele rechtspositie (IRP), (kandidaat)leden hebben recht op informatie en advies en kunnen in aanmerking komen voor rechtskundige hulp bij juridische problemen in de werksituatie. De afdeling IRP streeft naar een verdere professionalisering van de dienstverlening door invoering van een nieuw administratiesysteem, het opstellen van een juridisch draaiboek en een intern handboek.

Collectieve belangenbehartiging

Voor de collectieve belangenbehartiging is de KVLO aangesloten bij de Federatie Onderwijsbonden CMHF/MHP (aangesloten bij de CMHF). De Federatie is vertegenwoordigd in alle onderwijssectoren. De KVLO wil de leden nauwer betrekken bij de totstandkoming van onze eisen met betrekking tot de arbeidsvoorwaarden.

Ook voor de komende periode blijven belangrijke onderwerpen: een marktconforme beloning, voldoende faciliteiten voor professionalisering en een verlaging van de werkdruk.

Medezeggenschap

KVLO-leden die in de MR zitting hebben kunnen met hun vragen terecht bij de MR-steunpunten. Tevens verzorgt 'Bureau VAS' van de KVLO scholingen voor medezeggenschapsraden op alle terreinen van de medezeggenschap. De KVLO zal ook in de toekomst investeren in de scholing van medezeggenschapsraden.

De KVLO zal haar leden oproepen om zitting te nemen in de medezeggenschapsraad. Daar kan op de beste manier de positie van ons vak in de school worden verstevigd en een bijdrage worden geleverd aan de verbetering van de arbeidsvoorwaarden van onze leden.

SCHOOL EN SPORT

Naast de zeer succesvolle KVLO-schoolsporttoernooien voor het voortgezet onderwijs (Mission Olympic) wil de KVLO de komende tijd meer aandacht geven aan sportactiviteiten in het mbo. Op de site www.schoolensport.nl staat wat er allemaal gerealiseerd gaat worden de komende tijd.

Voor het speciaal onderwijs wordt er voor cluster3-scholen, naast het al bestaande voetbaltoernooi (in samenwerking met KNVB), samen met de Gehandicaptensportbond gezocht naar uitbreidingen van sportactiviteiten voor deze doelgroep. Voor cluster4-scholen wordt naar mogelijkheden van survivalachtige activiteiten gezocht. De clusters 1 en 2 komen in een later stadium aan bod.

Komende tijd organiseert de KVLO weer clinics in samenwerking met sportbonden.

De KVLO is met partners in gesprek, nu de Alliantie School en Sport is beëindigd, hoe nu verder te gaan met een groot aantal producten dat mede door de Alliantie gerealiseerd is. De certificering van sportactieve scholen moet worden uitgebreid met het mbo; de verkiezingen van de sportiefste school van Nederland worden in een ander jasje gestoken; er komt een andere samenwerking met de Nationale Sportweek.

COMMUNICATIE EN PR

De KVLO-leden worden geïnformeerd door middel van de Lichamelijke Opvoeding, de KVLO-site, digitale nieuwsbrief en e-mailberichten. De snelheid van informatievoorziening is daardoor sterk verbeterd. (GJdW)

Voor het realiseren van de missie van de KVLO is communicatie zowel binnen de vereniging als naar buiten toe van groot belang. Een belangrijk deel van informatie-uitwisseling en scholing vindt plaats binnen de afdelingen. Het is daarom belangrijk voor het functioneren van de vereniging dat de afdelingen voor de leden een plek zijn van ontmoeting en uitwisseling. Veel afdelingen hebben die positie.

Andere belangrijke instrumenten voor de communicatie zijn blad (*Lichamelijke Opvoeding*), website en digitale nieuwsbrief. De functie van deze gezichtsbepalende factoren zal moeten worden onderhouden en versterkt. Met name de technische mogelijkheden op ICT-gebied maken een wederzijdse versterking van deze instrumenten mogelijk.

Voor veel leden is de vereniging een belangrijke plek voor het vinden van deskundig en betrouwbaar advies. De kwaliteit van de dienstverlening door de verschillende afdelingen binnen het bureau (rechtspositie, onderwijskundige zaken, schoolsport, advisering en scholing) moet worden gehandhaafd. Om meer zicht te krijgen op de kwaliteit van deze dienstverlening en de tevredenheid van de leden over deze dienstverlening zal in 2009 een tevredenheids/behoefte-onderzoek plaatsvinden onder de leden.

De KVLO zal de komende jaren ook werk maken van de profilering naar buiten toe.

Correspondentie: bestuur@kvlo.nl

OPROEP

150 JAAR KVLO

Op 7 februari 1862 werd in Haarlem de basis gelegd voor de oprichting van de 'Vereniging van onderwijzers in de gymnastiek in Nederland'. Uit het kasboek van 1863 kan worden opgemaakt dat de vereniging in dat eerste verenigingsjaar twaalf leden telde en beschikte over een batig saldo van f 8,00.

We zijn intussen 146 jaar verder en de vereniging telt 9200 leden, heeft een eigen bureau en een groot aantal medewerkers. Het is gebruikelijk om elke vijf jaar een lustrum op bescheiden schaal te vieren. Meestal gebeurt dit met medewerkers en kaderleden. In 1987 is voor het laatst op grotere schaal, toen bij het 125-jarig jubileum, een viering georganiseerd.

In 2012 zal de KVLO dus 150 jaar bestaan. Een lustrum dat het verdient om op een grootse wijze gevierd te worden. Het hoofdbestuur nodigt de leden en kaderleden uit om ideeën aan te dragen voor activiteiten en acties, die in het kader van dit lustrum georganiseerd zouden kunnen worden. Tevens zijn wij op zoek naar leden die bereid zijn om mee te helpen om dit unieke lustrum te organiseren.

Reacties op deze oproep zijn welkom op bestuur@kvlo.nl

HARRY STEGEMAN, MEER DAN VEER

Na 42 jaar werken gaat Harry Stegeman met pensioen. Alle reden voor een interview met deze grootmeester in bewegingsonderwijs. Na een uitglijder op Vlieland zit hij voor het eerst in zijn loopbaan noodgedwongen thuis, met één been tot de knie in het gips. Wat een toeval! We gaan in Wijk bij Duurstede in gesprek met de man die zo veel en zo lang geschreven heeft over het bewegingsonderwijs.

Door: Hilde Bax en Ger van Mossel

FOTO: HANS DIJKHOFF

De lezers van *Lichamelijke Opvoeding* zijn in de loop der jaren aardig vertrouwd geworden met wat Harry Stegeman bezighoudt als het om bewegen en sport op school gaat. Maar als we hem vragen wat over zich zelf te vertellen, over zijn 'voorgeschiedenis' en zijn loopbaan, is hij wat aarzelend. 'Ik loop niet graag met mezelf te koop'. Hij snapt echter dat wij nieuwsgierig zijn naar de mens achter al die publicaties en dat stilzwijgen niet loont.

Hij begint zijn verhaal en raakt al snel enthousiast. Om te beginnen over Wijk bij Duurstede, al vijfendertig jaar de woonplaats van het gezin Stegeman. Het was de afgelopen jaren de uitvalsbasis richting Zeist (KVLO), Zwolle (Hogeschool Windesheim) en 's-Hertogenbosch (Mulier Instituut). 'Het is hier prachtig wonen. Wijk heeft een heel mooi middeleeuws centrum. Ik loop er in drie minuten naar toe. Als jullie straks nog tijd hebben, moet je daar even gaan kijken.'

Wijk bij Duurstede ligt daar waar de Rijn Lek wordt. Het liefst fietst Harry op zijn racefiets over de veerpont naar de Betuwe of over de dijk naar de Utrechtse Heuvelrug. Fietsen is één van zijn passies. Het is ons duidelijk, Harry gaat hier niet meer weg.

Harry Stegeman is nu 62 jaar, hij mag nog drie jaar doorgaan, maar ziet daar bewust van af. 'Ik was 20 toen ik van de ALO kwam en ben na één jaar militaire dienst meteen op een LTS als gymnastiekleraar begonnen. Ik vind mijn werk heel boeiend, maar ik kijk ernaar uit om wat meer tijd te krijgen voor ook andere leuke dingen. Het bewegingsonderwijs blijft vanzelfsprekend in beeld, er zijn nog verschillende dingen die doorlopen. Maar het eerste half jaar zeg ik tegen alles wat nieuw op me afkomt nee. Daarna pik ik de krenten uit de pap.'

We zijn benieuwd naar de tijd voor je werkzame periode

Harry vertelt dat hij in het gehucht Klein Dochteren in de buurt van Lochem, een dorpje in Gelderland, is geboren. Zijn vader was daar hoofd van de lagere school. Later werd hij achtereenvolgens directeur van een lagere landbouwschool en een middelbare landbouwschool. Het gezin verhuisde dus diverse keren. Harry ging vijf jaar naar de lagere school, in Dwingeloo, Winterswijk en Meppel, en deed in die laatste plaats ook de HBS. Erg jong gaat hij daardoor naar de ALO Groningen. 'Ik was 16 toen ik op kamers ging. De eerste dag al

TIG JAAR PIONIER!

sneed ik met een broodmes een flinke jaap in mijn vinger. Ik heb dat thuis maar niet verteld... Je begon in die tijd op de ALO pas in het derde jaar met stagelopen. Ik was Spaans benauwd voor het lesgeven en ik twijfelde zelfs even of ik niet alsnog journalistiek of Nederlands moest gaan studeren.' Bij de uitreiking van de akte MO-P na het toen nog centrale mondelinge examen in Amsterdam zei de voorzitter van de examencommissie, professor Arie de Froe, dat hij niet eerder aan zo'n jonge afgestudeerde het getuigschrift had uitgereikt. Overigens raadt Harry niemand aan om op school een klas of groep over te slaan. 'Je blijft daarna nog heel lang de jongste, het groentje.' In militaire dienst mag Harry geen sportofficier worden vanwege zijn slechte ogen. Hij wordt in Utrecht aangesteld als 'schrijver eerste klas' en controleert de opslagplaten van het Korps Mobiele Colonnies door heel Nederland. En hij start tegelijkertijd met de studie pedagogiek. 'We vertrokken 's morgens vroeg in onze legergroene Daf 33 vanaf de kazerne. Om de hoek werd ik afgezet. Zo kon ik als dienstplichtig militair de colleges volgen. In uniform, dat wel.'

En daarna aan het werk?

'Na een jaar in 'het leger' werd ik gymleraar op de LTS in Gouda. En even later had ik een volledige baan op de net startende MTS daar. Ik gaf vijf jaar les aan bijna leeftijdsgenoten. Heel bijzonder, als jonge leraar was ik één van hen. Ik denk nog vaak terug aan die tijd en ben altijd een zwak blijven houden voor het middelbaar beroepsonderwijs'. Naast zijn werk op school heeft Harry de studie schoolpedagogiek (nu onderwijskunde) afgerond, onder andere bij professor Langeveld. Nog voor zijn afstuderen in 1973 werd hij wetenschappelijk medewerker aan de vakgroep bewegingsagogiek van de ook alweer gloednieuwe Interfaculteit Lichamelijke Opvoeding (IFLO) aan de Vrije Universiteit. Harry was betrokken bij de ontwikkeling van het curriculum van de nieuwe afstudeerrichting didactiek van het bewegingsonderwijs. 'Ik werkte toen nauw samen met vooral Bart Crum. Het was pionieren aan een nieuwe opleiding'. Harry spreekt geanimeerd over die tijd. 'Later ben ik nog veel IFLO-studenten blijven tegenkomen, zoals Jan Tamboer, Bram Donkers, Chris Mooij, Gert van Driel, Baukje Zandstra, Berend Brouwer en natuurlijk jij, Hilde.' Met de bezuinigingen in de jaren tachtig kwamen er donkere wolken boven de faculteit. 'De studierichting didactiek van het bewegingsonderwijs werd opgeheven en ik moest op zoek naar een andere baan. Ik was achtereenvolgens beleidsmedewerker op het ministerie van Onderwijs en directeur studentensport op de Universiteit Utrecht.'

De meeste vakcollega's kennen je vooral als medewerker van de KVLO

'Ik ging daar in 1989 aan de slag, als onderwijskundig medewerker en als hoofdredacteur van het vakblad.' Een combina-

tie die hem op het lijf geschreven was: 'Misschien wel de mooiste periode uit mijn loopbaan.'

Harry volgt in die tijd de opleiding 'Journalistiek voor Academics' aan de School voor Journalistiek in Utrecht. Eindelijk komt zijn tweede passie, de journalistiek, volop aan bod. 'Het was overigens nog niet eenvoudig om tot die opleiding te worden toegelaten. Tijdens mijn militaire dienst ben ik voor mijn typediploma, waarbij we oefenden op marsmuziek, gezakt.'

Door de combinatie hoofdredacteur van de *Lichamelijke Opvoeding* en onderwijskundig medewerker kan Harry opnieuw meer kleur geven aan de wereld van het bewegingsonderwijs. 'En ik schreef enkele jaren een column in het vakblad. Ik kon mij een hele zondag buigen over een stukje van maar één pagina.' Hij glundert terwijl hij over die columns spreekt. Kortgeleden schreef hij er weer eentje ('Sport en bewegen als haarlemmerolie?') voor het tijdschrift *Vrijetijdstudies*.

Harry promoveert in 2000 op het proefschrift *Belang van bewegingsonderwijs*, over de legitimatie en de algemene doelstellingen van het vak in de school. Hij beschouwt de promotieperiode als weer een kleine drie jaar intensief studeren. Zijn proefschrift blijkt een belangrijk fundament voor de vakwereld te worden. De erin neergelegde algemene vakdoelstelling - 'het bewegingsonderwijs is erop gericht de leerlingen bekwaam te maken voor zelfstandige, verantwoorde, perspectiefrijke en blijvende deelname aan de bewegingscultuur' - wordt door veel vakcollega's gewaardeerd.

Die promotie luidde de start in van weer een nieuwe fase in je loopbaan?

'In feite wel. Ik werd in 2002 vanuit de KVLO gedetacheerd naar het ook alweer net in het leven geroepen Mulier Instituut, centrum voor sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek.' Paul De Knop had hem benaderd om daar projectleider te worden van het door VWS gesubsidieerde project 'Kwaliteit van lichamelijke opvoeding'.

Het boek *Naar beter bewegingsonderwijs* (2007) is daarvan een van de opbrengsten. Harry blijft als voorzitter van de redactieraad betrokken bij het blad *Lichamelijke Opvoeding*. In 2003 wordt Harry tevens lector 'Bewegen en gedragsbeïnvloeding' aan de Hogeschool Windesheim. Hij heeft het onderzoek op het terrein van het bewegingsonderwijs zo op meerdere instituten weer op de kaart gezet. Harry's ogen beginnen te fonkelen. 'Het is prachtig dat ik die mogelijkheden heb gekregen.'

Het is opvallend dat Harry gedurende zijn hele loopbaan steeds verschillende functies (en studies) heeft gecombineerd en dat hij daarbij vaak aan het begin stond van een ontwikkeling, hij ging telkens opnieuw als pionier aan de slag. Dat was

Vooraf aan opening studiedag in Groningen

al zo op de MTS en de IFLO, maar bij het Mulier Instituut en het lectoraat op Windesheim is dat niet anders.

Nu we een beeld hebben van 'de mens achter de publicaties' kunnen we het niet laten om toch ook nog heel eventjes 'inhoudelijk' te worden.

Je vindt dat het vak de leerlingen moet introduceren in de bewegingscultuur. Er zijn er binnen de vakwereld die vinden dat bewegingsonderwijs gewoon sportonderwijs is

Harry maakt duidelijk dat de bewegingscultuur de sportcultuur insluit. En dat op school het pedagogisch-didactisch klimaat evident is: 'Dat betekent bijvoorbeeld dat het bewegingsonderwijs moet aansluiten bij de ervarings- en beleavingswereld van alle kinderen, dat het de verschillen tussen hen serieus moet nemen en dat het hun zelfstandigheid moet stimuleren.' Hij draagt met overtuiging uit dat het hem om de belangen van de leerlingen gaat en vertelt gepassioneerd over de missie van bewegingsonderwijs... die vooral gezocht moet worden in de eigenheid van het vak, in intrinsieke doelen van bewegen en sport. Aan sport en bewegen worden sinds jaar en dag vele effecten toegeschreven. De relatie met gezondheid is helder, maar veel andere relaties kunnen niet of nauwelijks hard worden gemaakt. We moeten in ieder geval voorzichtig zijn met het trekken van algemene conclusies. Het is hooguit zo dat bepaalde interventies op het gebied van bewegen en sport bepaalde effecten hebben in een bepaalde context en voor een bepaalde doelgroep.' De vakwereld moet in de komende tijd de processen in het kader van de combinatiefuncties zorgvuldig vastleggen, zodat later de effecten kunnen worden gekoppeld aan specifieke situaties.

Wat is die bewegingscultuur waarin de kinderen op school moeten worden geïntroduceerd? We leggen Harry een aantal 'kritische' activiteiten voor als mogelijke onderdelen voor het programma bewegingsonderwijs.

Schaken, darten, persluchtduiken, karten, paardrijden, boerengolf, een GPS-tocht en actief 'gamen' wijst hij resoluut af. Bij salsadansen en vliegeren - 'kiten wel' - ontstaat twijfel. Zelfverdediging voor meisjes en weerbaarheidstraining zijn wel belangrijk, maar wijst hij toe aan een andere plek van het schoolprogramma. Activiteiten die verwijzen naar 'gezondheid' zoals fitness, aerobics en trainingsleer horen weer wel bij het programma, net als meer reguliere activiteiten als rugby, skaten en acrobatiek. Of zagen wij bij acrobatiek toch weer wat twijfel?

Eigenlijk vindt Harry dat deze discussie er niet zo toe doet. Docenten moeten zelf een keuze maken vanuit hun eigen schoolse situatie.

Tot slot, wat wil jij de vakwereld meegeven voor de komende jaren?

Harry is positief over de ontwikkeling van het vak. Het is goed dat de toenadering tot en de samenwerking met de sport manifester wordt, bijvoorbeeld in de vorm van combinatiefuncties. 'Maar we moeten wel onze eigen opdracht overeind houden. Ik heb daar zojuist ook al wat over gezegd: het gaat er in ons vak in de kern om de leerlingen beter bekwaam te maken voor deelname aan de bewegingscultuur.'

Daarnaast wijst Harry op het doen van (praktijkgericht) onderzoek. Hier moeten we met name ook op de opleidingen flink mee aan de slag, want in de vakwereld heerst er nog weinig onderzoekstraditie. 'Over een paar jaar zou het doen van onderzoek op de hogescholen net zo gemeengoed moeten zijn als op de universiteiten.'

We kijken even naar buiten en zien een boomkruiper - of was het nou een boomklever? - in zijn prachtige tuin. Zo'n 300 meter verder stroomt de Lek. Deze week zit het fietsen er helaas niet in.

Het komend half jaar zegt Harry nog even tegen alles nee. Daarna staat hij open voor de krenten uit de pap. Want zijn passies, schrijven en bewegingsonderwijs, zijn duurzaam. Maar alleen voor een blik doperwten en eindje fietsen mogen we hem 's nachts wakker maken.

Wij, twee niet-journalisten, vonden het heel leuk om deze 'schrijver eerste klas' te interviewen.

Hilde Bax is beleidsmedewerker bij de KVLO en verbonden aan de Hogeschool van Amsterdam, domein Bewegen, Sport en Voeding.

Ger van Mossel is werkzaam als leerplanontwikkelaar bij de SLO en als onderzoeker bij het Mulier Instituut.

Correspondentie: hilde.bax@kvlo.nl en
g.vanmossel@slo.nl

NIEUWSBRIEF-SPECIAL: E-MAIL+WEBSITE

De digitale nieuwsbrief heeft al veel abonnees. We streven er echter naar om alle leden met een mailadres van deze service te voorzien. Dan dient u echter uw adres wel op te geven. Hier een indruk van de inhoud van zo'n nieuwsbrief. Door: Hjalmar Zoetewei

Aantal ontvangende leden: 4507

Af-/aanmelden voor de nieuwsbrief, uw e-mailadres of profiel wijzigen kunt u via mijnkvlo (inloggen) - nieuwsbrieven doen!

E-MAIL-NIEUWSBRIEF

Zoals u misschien niet ontgaat is zijn we (de KVLO-medewerkers lachen) regelmatig bezig de communicatie en nieuwsvoorziening in de richting van de leden (en terug) te verbeteren. Website en e-mail-nieuwsbrieven zijn hier zeer geschikte middelen voor. We begrijpen echter ook dat een teveel aan info het doel voorbij schiet. Daarom bestaat nu de mogelijkheid in te schrijven voor KVLO-e-mail in groepen.

De laatste ± 450 inschrijvers hebben al van deze mogelijkheid gebruikgemaakt. Van deze 450 hebben ± 300 leden vorige week gerichte info ontvangen over de studiedag Praktijkonderwijs.

U kunt bij de volgende KVLO-groepen aansluiten:

- Basisonderwijs
- Voortgezet onderwijs
- Praktijkonderwijs
- MBO
- HBO
- Scholingsnieuws
- Rechtspositie-nieuws
- Schoolsport-nieuws
- Beroepsregistratie-nieuws
- Noord-Nederland
- Midden-Nederland
- Zuid-Nederland.

Aanpassen van uw 'profiel' kunt u op dezelfde pagina doen! Standaard staan alle groepen aangevinkt. Uw mailadres invullen (welke u voor de KVLO-nieuwsbrief gebruikt) en vinkjes weghalen bij de niet gewenste groepen, op inschrijven en op verzenden klikken moet voldoende zijn.

Voor de duidelijkheid: leden die alleen de nieuwsbrief willen blijven ontvangen hoeven dus niets te doen. Alleen als je meer gerichte informatie wil kan het profiel op de site (ieder moment) aangepast worden.

WEBSITE

Voor en op *kvlo.nl* is momenteel het volgende gaande:

1 Begin januari komen er persoonlijke beroepsregistratiepagina's waar nascholingsactiviteiten bijgehouden en geëvalueerd kunnen worden. Ook komt er een uploadmogelijkheid voor digitaal materiaal (zoals hand-outs en certificaten). We starten de eerste weken met een testgroep waarna het voor iedereen mogelijk moet worden hieraan deel te nemen. (Overigens blijft het mogelijk deskundigheidsbevordering en scholingen op de te downloaden scorelijst/portfolio bij te houden). We houden u op de hoogte!

2 Op deze *mijnkvlo-pagina* (voor leden dus: inloggen met lidnummer en wachtwoord) is het mogelijk onze vakbladen *Lichamelijke Opvoeding* als geheel te downloaden. Doordat we trefwoorden aan de pagina's hebben gehangen kan nu ook de zoekfunctie van de site gebruikt worden om op inhoud te zoeken (auteurs/titels). Het resultaat voor het vakblad is dan te vinden in een 'LO met nummer'-link met daarachter [*MijnKVLO* / Downloads]! Dit scheelt de zoeker veel download- en uitpluistijd!

3. Op onze homepage is nu ook een column gestart 'Stage in Zuid-Afrika' waarmee we ondertussen al bij deel 3 zijn.

Verder kunnen de informatie- en nieuwsfreaks (en anderen) nog steeds van de RSS nieuws- en evenementen-feeds van *kvlo.nl* gebruik maken. Iedere toevoeging is dan direct te zien op de PC/Mac en/of mobiele telefoon!

Meer (KV)LO nieuws, evenementen en vacatures:
www.kvlo.nl.

*Inloggen op mijnkvlo:
zie uw adressticker bij het vakblad!*

Correspondentie: webredactie@kvlo.nl

SIGNALEREN EN HANDELEN BIJ EEN VERMOEDEN VAN KINDERMISHANDELING

Brochure voor docenten lichamelijke opvoeding

Heeft u als docent al weleens vermoed dat een kind mishandeld werd? Veel docenten niet, maar uit een studie uit 2005 blijkt dat er per jaar in Nederland 107.200 kinderen worden mishandeld. Dat is één op de 30 kinderen. Eén kind per klas dus! Over wat u daarmee kan vertelt deze brochure. Door: Arjo Barth

Als vakdocent lichamelijke opvoeding heeft u een belangrijke taak in het signaleren van kindermishandeling. U bent immers degene die het kind ziet in gymkleden en bovendien in een situatie waarin veel meer sociale vaardigheden nodig zijn dan tijdens andere schoollessen. Deze folder is voor alle (aankomende) docenten lichamelijke opvoeding die hun verantwoordelijkheid willen nemen om een halt toe te roepen aan kindermishandeling.

WAT IS KINDERMISHANDELING?

Definitie

Om kindermishandeling te kunnen herkennen is het belangrijk om te weten wat het is. Uit de definitie van kindermishandeling komen drie punten naar voren.

- 1 Kindermishandeling is een bedreigende of gewelddadige actie die fysiek, psychisch of seksueel kan zijn en waarbij ernstige schade aan het kind wordt toegebracht of toegebracht dreigt te worden.
- 2 De actie wordt uitgevoerd door een persoon van wie het kind afhankelijk is of waar het kind niet vrijwillig mee instemt.
- 3 De mishandeling kan actief of passief zijn.

Vormen van kindermishandeling

Er zijn verschillende vormen van kindermishandeling. Ze kunnen ingedeeld worden in actieve mishandeling, waarbij de volwassene juist iets *doet* om het kind te mishandelen en passieve mishandeling, waarbij de volwassene een bepaalde actie *nalaat* waardoor het kind

mishandeld wordt. Onder actieve mishandeling vallen lichamelijke en geestelijke mishandeling en seksueel misbruik. Onder passieve mishandeling vallen lichamelijke en geestelijke verwaarlozing.

Heel vaak komt niet één vorm van kindermishandeling voor bij een kind, maar wordt het kind op meerdere manieren mishandeld, bijvoorbeeld zowel lichamelijke mishandeling en seksueel misbruik.

Huiselijk geweld valt ook in de categorie kindermishandeling, als een kind getuige is van geweld binnen het gezin kan dit leiden tot klachten die ook terug te zien zijn bij andere vormen van kindermishandeling, zoals problemen in de ontwikkeling en agressief gedrag.

HERKENNING

Risicofactoren

Sommige kinderen hebben een grotere kans om mishandeld te worden dan andere kinderen, omdat ze bepaalde eigenschappen hebben of dat er bepaalde eigenschappen in hun gezin voorkomen die de kans op mishandeling vergroten. Deze eigenschappen worden risicofactoren genoemd. Hoe meer risicofactoren er aanwezig zijn, hoe groter de kans dat het kind mishandeld wordt. Hier volgen een aantal factoren.

Aanwijzingen bij het kind

Als een kind mishandeld wordt dan zal het dat bijna nooit uit zichzelf tegen u als gymdocent zeggen. Toch zijn er wel aanwijzingen die kunnen wijzen op kindermishandeling. Uw taak als gymdocent is om die aanwijzingen te signaleren.

Als een kind signalen van kindermishandeling afgeeft, betekent dat nog niet dat het mishandeld wordt, maar hoe meer signalen er zijn, hoe groter de kans op mishandeling. Hierna staat een lijst met mogelijke signalen, een volledige lijst is te vinden op de site van het Nederlands Jeugdinstituut.

Kindfactoren

- Jonge leeftijd
- Moeilijk temperament en gedrag van het kind
- Kinderen met een handicap
- Stiefkind

Omgevingsfactoren/ gezinskenmerken

- Lage sociale economische status
- Zwak sociaal netwerk

Ouderfactoren

- Slechte ouder-kind relatie
- Ouder zelf mishandeld in de jeugd
- Verslaving
- Psychische problemen
- Chronische ziekte
- Denkniveau (ook de verwachtingen van ouders, de beleving en sensitiviteit)
- Gedrag (niet sociaal of negatief ingesteld)
- Biologische factoren (stressbestendigheid)

Lichamelijke signalen

- Blauwe plekken, brandwonden, botbreuken, snij-, krab- en bijt wonden
- Te dik, eetstoornissen, kind is hongerig
- Kind stinkt, heeft regelmatig smerige kleren aan
- Achterblijvende motoriek
- SOA's, urineweginfecties

Gedrag tegenover andere volwassenen

- Angstig, schrikachtig, waakzaam
- Verstijft bij lichamelijk contact
- Overdreven aanhankelijk
- Vermijdt oogcontact
- Zoekt seksuele toenadering tot volwassenen

Gedrag van de ouder

- Onverschillig over het welzijn van het kind
- Praat negatief over het kind
- Troost het kind niet
- Zegt afspraken af
- Houdt het kind vaak thuis van school
- Irreële verwachtingen van het kind
- Zet het kind onder druk om te presteren

Gedrag van het kind

- Passief, lusteloos, weinig interesse in spelen
- In zichzelf gekeerd, leeft in fantasiewereld
- Erg nerveus
- Negatief zelfbeeld, weinig zelfvertrouwen, faalangst
- Agressief, vernielzuchtig
- Impopulair, wantrouwend
- Meer bezig met seksueel gedrag en taalgebruik

Gedrag tegenover eigen ouders/opvoeders

- Angstig, schrikachtig, waakzaam
- Gedraagt zich in het bijzijn van zijn ouders anders dan zonder zijn ouders
- Agressief

Overige gedrag

- Gedraagt zich niet naar zijn leeftijd
- Blijven rondhangen na schooltijd
- Weglopen

Gezinssituatie

- Partnermishandeling, huiselijk geweld
- Gezin verhuist regelmatig
- Punten genoemd bij de risicofactoren

den door ouders of omgeving. Er geldt voor professionals echter ook een *meldplicht* als ze vermoeden dat een collega kinderen mishandelt.

Meldcode

Het ministerie van VWS heeft een meldcode kindermishandeling ingevoerd. U kunt bij de extra informatie een link vinden naar de volledige meldcode op de site van het NJi. Dit zijn de belangrijkste punten die gelden wanneer u als docent vermoedt dat een kind mishandeld wordt.

- *U bent verantwoordelijk:* Als u niets doet met uw vermoeden dat een kind mishandeld wordt dan laat u een kind misschien wel onnodig lijden onder mishandeling.
- *Ga op onderzoek uit in geval van twijfel:* Twijfelt u of een kind mishandeld wordt? U doet niemand kwaad door in kaart te brengen welke signalen van kindermishandeling er zijn en door eens extra met het kind en de ouders te praten.
- *U staat niet alleen:* Deel uw vermoedens met uw collega's en neem contact op met het Algemeen Meldpunt Kindermishandeling (AMK) als u twijfelt over zaken.
- *Ga in gesprek:* Als u nog steeds denkt dat een kind mishandeld wordt, ga dan weer in gesprek met het kind en later de ouders. Stel het kind specifiekere vragen en vertel uw zorgen aan de ouders. Als u sterke vermoedens heeft, laat het kind dan onderzoeken door een professional.
- *Help niet alleen:* Zoek uit wat er in de buurt voor professionele hulpmogelijkheden zijn en schakel die in als u extra hulp kunt gebruiken. Vertel aan de ouders hoe u ze wilt helpen.
- *Meldt een vermoeden van kindermishandeling bij het AMK:* Accepteren de ouders geen hulp of ontkennen ze het probleem? Meldt dan een vermoeden van kindermishandeling bij het AMK.
- *Houdt een vinger aan de pols:* Evalueer met uw collega's hoe het traject is verlopen en pas zo nodig bepaalde afspraken aan.
- *Houdt uw ogen open:* Heel veel kinderen die mishandeld zijn, worden na verloop van tijd weer mishandeld. Blijf op het welzijn van het kind letten.

EXTRA INFORMATIE

- Landelijk meldnummer kindermishandeling 0900 123 1230
- Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) <http://www.amk-nederland.nl/>
- Nederlands Jeugdinstituut <http://www.nji.nl/>
- Meldcode kindermishandeling voor het onderwijs <http://www.jeugdinformatie.nl/publicaties/kindermishandeling/Meldcode.pdf>

Voor vragen of opmerkingen kunt u contact opnemen met Arjo Barth:

Correspondentie: a.barth@umail.leidenuniv.nl

WAT TE DOEN BIJ EEN VERMOEDEN VAN MISHANDELING?

Meldrecht/meldplicht

In Nederland geldt er een *meldrecht* voor burgers, ze mogen het melden als ze een zaak van kindermishandeling vermoeden.

- Luchtkussens
- Klimwanden
- Tumblingbanen
- Crash matten
- Air Landingsvlakken
- Flikflakkers

Klimwand prijs vanaf € 2400,-

Tumblingbaan prijs vanaf € 2175,-

Kijk voor onze
overige producten op
WWW.SIDIJK.COM

Sidijk BV Postbus 65, 9000 AB Grou Tel.: +31 (0) 566 625700 E-Mail: info@sidijk.com
WWW.SIDIJK.COM

Wintersportkampen Educatieve Winterkampen Gletsjer-skikampen Bergsportkampen

www.snowbreaks.nl

Professionele coaching- en analysesoftware en de bijbehorende hardware.

Video in de les, Video in mijn les?

Kost mij dat niet te veel tijd? Kunnen leerlingen zelfstandig met video werken?
Hoe oud moet je zijn voor effectieve video feedback? Waarom zou ik dat in mijn lessen doen? Kan ik ook voorbeelden afspelen? Mijn school kan dat nooit betalen!
Kan ik plaatjes en tekeningen over de video heen leggen? Hoef ik nooit meer een tape heen en weer te spoelen? Kan ik elk moment van de les achteraf vastleggen?

Kan ik gelijktijdig opnames maken en afspelen???

Dus ik kan met één leerling kijken terwijl de anderen door oefenen en opgenomen worden...en dát zie ik dan ook? Altijd? Dat geloof ik niet.

siliconCOACH timeWARP 2

Dat is misschien wel handig

Neem contact op.

Distributie Nederland, België en Duitsland: Visualcoach, Karolusgouden 20, 2353TA Leiderdorp
servicelijn: +316 41767989, info@visualcoach.nl, www.visualcoach.nl

WWW.VISUALCOACH.NL

Science, géén fiction

PRAKTIJK KATERN

PRAKTIJK
BASIS- EN
VOORTGEZET
ONDERWIJS

VAN UNIHOCKEY NAAR FLOORBALL, VAN SPEL NAAR SPORT (2) | 20
AAN DE SLAG MET SQUASH (3) | 24
CREAVISIONAIR COACHEN EN BEWEGEN (1) | 28

VAN UNIHOCKEY NAAR FLOORBALL, VAN SPEL NAAR SPORT (2)

Floorball: Sport for the new generation!

Floorball, beter bekend als unihockey, is de wereld aan het veroveren. In een artikel in LO 13 is floorball als spel beschreven door Hans Botman. Het leren spelen van floorball wordt in de komende artikelen gekoppeld aan een didactische opvatting over spelonderwijs: Teaching Games for Understanding (TGfU). Door: Jorg Andrée

Floorball als sport

Wereldwijd wordt floorball nu in 43 landen en op alle continenten beoefend. Ook in Nederland is deze sport zijn weg aan het vinden in een veelzijdige sportcultuur. Voor mij als trai-

ner/coach in deze sport en vakdocent in het sportonderwijs, is het belangrijk dat leerlingen begrijpen wat sport inhoudt en hoe ze hier jaren plezier aan kunnen beleven.

TGFU

Teaching Games for Understanding is een opvatting over didactiek van een wereldwijde groep mensen, die spel op een niet traditionele, vaardigheidsgerichte aanpak benaderen. Sinds de publicatie van Bunker en Thorpe *Teaching Games for Understanding*, in 1982, is er veel onderzoek verricht en aan praktijkontwikkeling gedaan. Op dit moment is het concept Actief Leren Onderwijzen (ALO) een sterke praktijktheorie, die internationaal aanzien krijgt. Aansluitend bij de uitgangspunten van TGfU presenteren we een benadering in spelontwikkeling.

De TGfU-benadering laat zich typeren door: (zie figuur 1).

DOEL VAN ONS SPORTONDERWIJS

Als docent in het sportonderwijs krijgt het leren van leerlingen een steeds grotere mate van zelfsturing en als leerkracht/sportontwikkelaar krijg je steeds meer de rol van coach/begeleider van leerprocessen. Succesfactoren hierbij zijn, wanneer de leerlingen in staat zijn jouw aanpak en didactiek toe te passen tijdens hun leerproces (leren te leren). Op deze wijze worden ze voorbereid op een levenlang actief deelnemen aan de sport/bewegingscultuur en de maatschappij. Belangrijke uitgangspunten hierbij zijn het vermogen:

	Technical model (behaviorist)	TGfU model (constructivist)
Why it is taught (philosophical and historical perspectives)		
Culture	Factory/product model	Village green/progressive education
Belief system	Dualism	Integration of mind, body and spirit
Context	Isolation: links with coaching and professional sport	Integration of school and community
Training	Efficiency/military influence	Movement education
Experience	Specialism/sport	Integration and inclusiveness
What is taught (curriculum)		
Purpose	Acquisition of knowledge	Construction of meaning
Objective	Defining what we know	Discovering what we don't know and applying what we know
Outcome	Performance	Thinking and decision making
Game frameworks	Seasonal activities	Classification
How it is taught (pedagogy)		
Instruction	Centerd teacher	Centerd student, developmental and progressive
Strategy	Part-Whole	Whole – part – whole
Content	Techniques based	Concept based
Context	Teacher-student interaction	Multidimensional interaction
Teacher role	Transmission of information	Facilitation of problem solving
Learner role	Passive learning	Active learning
Evaluation	Mastery	Demonstration of understanding and contributions to progress

Figuur 1: model TGfU

- om samen te werken
- te communiceren
- feedback te geven en te ontvangen
- na te denken en te reflecteren
- beslissingen te nemen.

Dit zal ik proberen weer te geven in de artikelen die de komende tijd zullen verschijnen over floorball. De eerste bijdrage zal duidelijkheid geven over het toe te passen concept/didactiek en om de beginsituatie van leerlingen/spelers in kaart te brengen. De daarop volgende artikelen zullen een vertaling krijgen naar het basis- en voortgezet onderwijs in een lessenreeks. Zo probeer ik het concept begrijpelijk en toepasbaar te maken. Binnen het doelspel floorball komen de leerlingen in aanraking met complexe taken. Deze taken dragen bij aan de competentie-ontwikkeling van de leerling. De taken in deze reeks zijn:

- spelen van een wedstrijd
- coachen van een wedstrijd
- scheidsrechter zijn.

SELF-EFFICACY

Het is belangrijk dat er bij leerlingen een mate van kennis, vaardigheid en attitude aanwezig is.

Deze samenhang van factoren bepaalt de mate van competentie van leerlingen. Hoe de leerling/sporter zijn eigen mogelijkheden ziet, wordt door Bandura (1977) *self-efficacy*

genoemd en omschreven als: de inschatting van en het geloof in eigen mogelijkheden om een nieuwe taak/opdracht goed te kunnen volbrengen.

Self-efficacy is van invloed op:

- de beslissing een taak al dan niet uit te voeren. Lage self-efficacy leidt tot uitstel, hoge self-efficacy tot aan de slag gaan
- de mate van inzet bij de uitvoering van een taak/opdracht en het doorzettingsvermogen.

Self-efficacy is de verwachting dat je met jouw competenties een taak succesvol kan uitvoeren. Om die verwachting bij leerlingen zo goed mogelijk te laten zijn (hoge self-efficacy) kan het zinvol zijn het niveau van de leerlingen, vooraf aan een taak/opdracht, in kaart te brengen. Zo zorg je bij hen

voor een beter beeld van hun competenties en hierdoor kunnen ze een betere verwachting formuleren over het wel of niet behalen van een taak/opdracht. Hierbij maken we voor floorball gebruik van twee schema's. Figuur 3 gericht op de vaardigheid van een speler en figuur 4 gericht op kennis van de sport en deze kunnen toepassen. Figuur 3 is opgebouwd aan de hand van de vijf spelthema's:

- 1 individuele balbehandeling
- 2 individuele balbehandeling gericht op scoren
- 3 gecombineerde balbehandeling (samenspelen) gericht op scoren
- 4 individueel en gecombineerd passeren (samenspelend) gericht op scoren
- 5 het als team kunnen uitspelen van de tegenstander en komen tot scoren.

Deze spelthema's geven een ontwikkelingslijn aan, waarlangs spel zich kan ontwikkelen. Spelthema vijf staat vanuit dit concept centraal en daarmee kunnen spelthema één tot vier worden gezien als een soort thematisering van spelproblemen. In de probleemgerichte aanpak ontwikkelen spelers zich via deze thematiek tot een competente(re) speler.

NIVEAU ASSESSMENT FLOORBALL

Voordat de lessenreeks begint, krijgen de leerlingen de opdracht om zichzelf een niveaubeoordeling als sporter te geven voor de sport floorball (dit is mogelijk bij elk doelspel).

Competentie

Als speler functioneren in een eindspel:

- individueel leren
- samenwerken en leren
- begeleiden
- analyseren.

Als scheidsrechter functioneren in een eindspel:

- leiding geven
- samenwerken en leren.

Als coach functioneren in een eindspel:

- analyseren
- leiding geven
- begeleiden.

Prestatie indicatoren

- Demonstreren van de juiste teamspirit als:
 - stimuleren van andere spelers
 - hulp bieden bij toepassing van regels
 - het geven van techniek- en tactiekaanwijzingen.
- Taakbewust spelen wat betreft uitvoeren van de regels, de techniek en de tactiek.
- Lezen van de wedstrijd wat betreft:
 - de mentaliteit
 - de spelregels
 - de tactiek
 - de techniek
 - de conditie.
- Het beheersen van de IFF/NEFUB-spelregels en toe kunnen passen.
- Sportief gedrag demonstreren en fair play bewaken bij (mede)spelers.
- Samenwerken met de wedstrijdtafel.
- Een floorballwedstrijd kunnen analyseren middels observatie-instrument.
- Stimuleren van leergedrag bij de medespelers.
- Werkpatroon van coachen toepassen (training):
 - coachen tijdens het spel
 - het spel bevriezen of de groep bij elkaar halen.

Figuur 2, competentie ontwikkeling Floorball

Lessenreeks floorball ('als speler functioneren in een eindspel')

Naam: _____ **Klas/groep:** _____

Datum: _____

Floorball niveau 1

- (t1) Lopend houd je de bal redelijk onder controle. Je kunt soms van richting veranderen.
- (t2) De bal wordt in de richting van het doel gespeeld.
- (t3) Je speelt bij voldoende ruimte de bal in de buurt van een medespeler. Je scoort zelf of laat door samenspel een ander scoren.
- (t4) Je speelt de bal voor het passeren af. Je houdt je man met de bal vóór je.
- (t5) Je blijft voor of achter spelen, afhankelijk van je positie in het team. Je toont dat je de taken van jouw plaats in het team kent.

Floorball niveau 3

- (t1) In sprint houd je de bal onder controle. Je kunt plotseling van richting veranderen.
- (t2) Je scoort op verschillende manieren en onder druk.
- (t3) Je speelt in loop en ook onder druk een bal geplaatst naar een medespeler. Je neemt de bal aan. Je scoort zelf, laat door samenspel een ander scoren die er beter voor staat of maakt ruimte voor een medespeler om deze te laten scoren.
- (t4) Je passeert een tegenspeler of speelt af voor een 1-2-combinatie. Je houdt bij mandekking je tegenspeler vóór je, probeert de bal af te pakken of de bal te onderscheppen. Je geeft een medespeler rugdekking.
- (t5) Je houdt je positie in een team maar wisselt ook zo nodig. Bij balverlies/balbezit schakel je snel over door een tegenstander te gaan verdedigen of je zorgt dat een balbezittende medespeler naar twee of drie kanten de bal kan afspelen. Man- of zone-dekking pas je aan, aan de snelheid van de tegenstander.

Floorball niveau 2

- (t1) Hard lopend houd je de bal onder controle. Je kunt plotseling van richting veranderen.
- (t2) Je scoort als je ruimte hebt.
- (t3) Je speelt bij voldoende ruimte uit stand een bal geplaatst naar een medespeler. Je scoort zelf of laat door samenspel een ander scoren die er beter voor staat.
- (t4) Je speelt de bal voor het passeren af. Schermt de bal af. Je houdt de man met bal vóór je en probeert de bal af te pakken.
- (t5) Je blijft op je positie in het team spelen. Bij balverlies/balbezit schakel je snel over door een tegenstander te gaan verdedigen of je direct aan een balbezittende medespeler aan te bieden.

Floorball niveau 4

- (t1) In sprint houd je de bal onder controle. Je kunt plotseling van richting veranderen.
- (t2) Je scoort op verschillende manieren, geplaatst en onder druk.
- (t3) Je speelt in loop en ook onder sterke druk een bal naar een medespeler. Je neemt de bal in beweging direct mee en schermt deze af. Je scoort zelf, laat door samenspel een ander scoren die er beter voor staat, maakt ruimte voor een medespeler of gebruikt de ruimte die door een ander wordt gemaakt om zelf te kunnen scoren.
- (t4) Je passeert een tegenspeler op meerdere manieren of speelt af voor een 1-2-combinatie. Je houdt bij man- en ruimtedekking je tegenspeler vóór je, probeert de bal af te pakken of de bal te onderscheppen. Je geeft een medespeler rugdekking.
- (t5) Je houdt je positie in een team maar wisselt ook zo nodig. Bij balverlies/balbezit schakel je snel over door een tegenstander te gaan verdedigen of je zorgt dat een balbezittende medespeler naar twee of drie kanten de bal kan afspelen. Je wisselt man- en zone-dekking af.

Figuur 3: niveau assessment; Actief Leren Onderwijzen

Lessenreeks floorball ('als coach functioneren in een eindspel')

Naam: _____ Klas/groep: _____

Datum: _____

Niveau 1

1. Speelwijze van het team beschrijven (bij balbezit/ balverlies/omschakeling).
2. Taken van de eigen 'positie' binnen de speelwijze kennen en enigszins kunnen toepassen.
3. Eigen spel binnen de speelwijze deels systematisch kunnen analyseren en beschrijven.
4. Je herkent soms de spelproblemen bij jezelf en bij medespelers en kunt ze ook benoemen.
5. Enkele belangrijke technische en tactische principes kunnen aangeven.

Niveau 3

1. Eigen spel binnen de speelwijze volledig en systematisch kunnen analyseren en beschrijven. Aandachtspunten voor verbetering kunnen aangeven.
2. Spel van het team systematisch in het kader van de speelwijze kunnen analyseren en beschrijven. Aandachtspunten voor verbetering kunnen aangeven.
3. Elkaar in een wedstrijd coachen op 'taakuitvoering' en 'man' of 'bal' aangeven.
4. Taken van posities binnen de speelwijze op hoofdlijnen kennen en redelijk kunnen toepassen.
5. Technische en tactische principes kennen en kunnen beschrijven.

Niveau 2

1. Eigen spel binnen de speelwijze systematisch analyseren en beschrijven.
2. Spelproblemen bij jezelf en medespelers herkennen en benoemen.
3. Spel van het team systematisch binnen de speelwijze analyseren en beschrijven.
4. Taken van de eigen 'positie' binnen de speelwijze kennen en redelijk kunnen toepassen.
5. Technische en tactische principes kennen en kunnen beschrijven.

Niveau 4

1. Eigen spel binnen de speelwijze volledig en systematisch kunnen analyseren en beschrijven. Aandachtspunten voor verbetering kunnen aangeven en de keuze van een prioriteit kunnen verantwoorden.
2. Spel van het team systematisch in het kader van de speelwijze kunnen analyseren en beschrijven. Aandachtspunten voor verbetering kunnen aangeven en de keuze van een prioriteit kunnen verantwoorden.
3. Elkaar in een wedstrijd kunnen coachen op 'taakuitvoering' en 'speelwijze'.
4. Taken van alle 'posities' in een team en binnen de speelwijze kennen, kunnen beschrijven en op meerdere posities kunnen toepassen.
5. Technische en tactische principes kennen en daar bij de coaching van anderen gebruik van maken.

Figuur 4: niveau assessment

Als leerlingen nog geen floorball hebben gespeeld, kun je ervoor kiezen om te beginnen met een eindspel om zo een beter beeld te geven van het niveau. De niveaubeoordeling houdt de leerling bij zich in een 'sportfolio' (spelervolgsysteem).

Deze niveau-indeling vraagt veel ervaring van docenten en leerlingen. Om het leerlingen makkelijker te maken kun je dit ook per spelthema doen.

Als voorbeeld kun je dan gebruiken spelthema 1 (= t1 in het schema) over individuele balbehandeling (balcontrole):

- 1 je kunt de bal met beide kanten van de stick spelen
- 2 je kunt al lopend de bal onder controle houden
- 3 je kunt in een versnelling de bal controleren en beschermen
- 4 je kunt vanuit een versnelling een keuze maken voor een vervolgactie.

Ook hiervoor geldt dat je dit naar jouw situatie/context moet vertalen om het toepasbaar te maken. In de volgende artikelen zullen we hier op terugkomen. Tevens zullen we dan tips geven over het aan te schaffen materiaal.

LITERATUUR

- Bandura, A. (1977). *Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioural change*
- Bunker, D., & Thorpe, R. (1982). *A model for the teaching of games in secondary schools*.
- Timmers, E.I., (2005). *Actief leren onderwijzen*. Haarlem, De Vrieseborch
- Timmers, E.I., & Meertens, T., (1998). *Spelen(d) leren spelen*. Haarlem, De Vrieseborch

Jorg Andrée is docent aan het Instituut voor Sportstudies, Hanzehogeschool Groningen

Correspondentie: j.andree@pl.hanze.nl

AAN DE SLAG MET SQUASH (3)

De winnende tactiek

In dit laatste en afsluitende deel over squash komt een deel van de tactiek van het squashspel aan bod. In het eerste deel zijn de beginselen van het squash behandeld en het tweede deel ging in op de techniek van de slag. In dit deel wordt een aantal tips gegeven, gericht op de beginnende squasher. Daarnaast komt nog een aantal slagen aan bod, waarna ik zal afsluiten met een verhaal hoe er binnen de squashles een klein toernooitje op te zetten is. Door: Sander Kock

Squash wordt door trainers en professionals soms wel omschreven als een gevecht om de 'T'. De speler die de positie op de 'T' het best kan behouden en van daaruit het spel weet te domineren, die wint. Wie op de 'T' kan blijven staan en dus zo min mogelijk hoeft te lopen, kan de tegenstander al het werk laten doen en hem dwingen vanuit alle hoeken van de baan de bal terug te halen.

Bij beginners zal die situatie niet zo gauw optreden, omdat spelers die nog maar weinig gevoel voor het spel hebben, onverwachte, onbedoelde of ontactische, maar dan wel verrassende ballen kunnen of willen slaan, die snel punten opleveren. Toch is er in het begin ook al wat te zeggen over een zekere tactiek die toegepast kan worden om het je tegenstander zo lastig mogelijk te maken.

Zoals in het vorige artikel is behandeld, ligt de basis voor een squashrally bij de lengtes in de achterkant van de baan. Goede strakke ballen langs de muur of ballen diep achterin zijn lastig terug te spelen. Hieruit kunnen zo mogelijkheden ontstaan om aan te vallen, door bijvoorbeeld de ballen hard en laag of zacht voorin te spelen, het liefst zo ver mogelijk bij de tegenstander vandaan. De rally begint natuurlijk met de service. Op het moment dat een speler al meteen een goede diepe service weet te spelen die de tegenstander nog maar net kan retourneren, komen er kansen om aan te gaan vallen. De tegenstander op zijn beurt wil niet bij de service meteen in de verdediging worden gedwongen en probeert de bal bijvoorbeeld uit de volley te nemen en daarbij diep achterin terug te spelen.

Je kunt de bal op verschillende manieren diep achterin spelen. Door hard te slaan komt de bal harder terug naar achter. Het

gevaar hierbij is wel dat je soms te hard slaat en de bal via de achterwand terug stuitert naar voren, waardoor hij makkelijker terug te spelen is. Daarom is het een goed idee om te variëren met de hoogte van je ballen: hoe hoger je de bal op de voormuur slaat, hoe verder hij naar achteren komt. Daar hoeft je helemaal niet hard voor te slaan. Voor spelers die wat minder kracht hebben, is het de ideale manier om de bal toch diep achterin te krijgen.

Het liefst wil je dat de ballen die je speelt, achter het servicevlak stuiten en niet te veel terugkomen van de achterwand. Probeer dus de bal niet alleen achterin te mikken, maar op een specifiek deel van de baan waar hij zou moeten stuiten. Het liefst zo strak mogelijk langs de muur, want zo is de bal lastiger te retourneren.

AANVALLEN

Er zijn verschillende manieren om op de baan aan te vallen. De meest gebruikelijke manier is om de bal 'kort' te spelen. Dat wil zeggen dat je een bal speelt die niet ver van de voormuur terugkomt en enigszins voor in de baan blijft 'hangen'. Tactisch gezien is het beste om pas een korte bal te spelen als de tegenstander achter je staat. De tegenstander zal zo helemaal naar voren moeten lopen om de bal op te halen. Hoe scherper de bal is (dus hoe minder hij omhoog komt na de stuit en/of hoe dichterbij de muur hij blijft), hoe meer moeite je tegenstander daarmee zal hebben. Als hij de bal haalt, kun je die vervolgens weer naar achteren spelen om je tegenstander daar weer naar toe te laten lopen. Je kunt de korte bal na de stuit spelen, maar ook in één keer uit de volley; dit geeft je tegenstander minder tijd.

Een andere effectieve aanvalsbal is een harde lage bal net boven de tin. Dat wordt ook wel een killshot genoemd. De bal kan rechtdoor of schuin gespeeld worden. Het beste moment om zo'n bal te spelen is als de tegenstander een makkelijke bal geeft die rond het midden van de baan of voor in de baan blijft hangen. Als je rechtdoor speelt, probeer de bal dan via de voormuur bij de zijmuur te laten eindigen, zodat hij daar niet meer omhoog komt. Als je de bal laag schuin speelt, probeer hem dan goed wijd te spelen zodat hij uit het bereik van de tegenstander blijft.

DE BOAST

Een andere bal om goed de hele baan te gebruiken is de boast. De boast is een slag waarbij je via de zijmuur naar de voormuur speelt. Ook de boast kun je slaan om aan te vallen in de rally, hierbij je tegenstander uit positie te krijgen en bijvoorbeeld helemaal van de achterkant van de baan naar de voorkant te laten lopen om de bal op te halen. Als je de boast niet te vaak speelt, maar vooral als afwisseling, is het verrassingseffect groter.

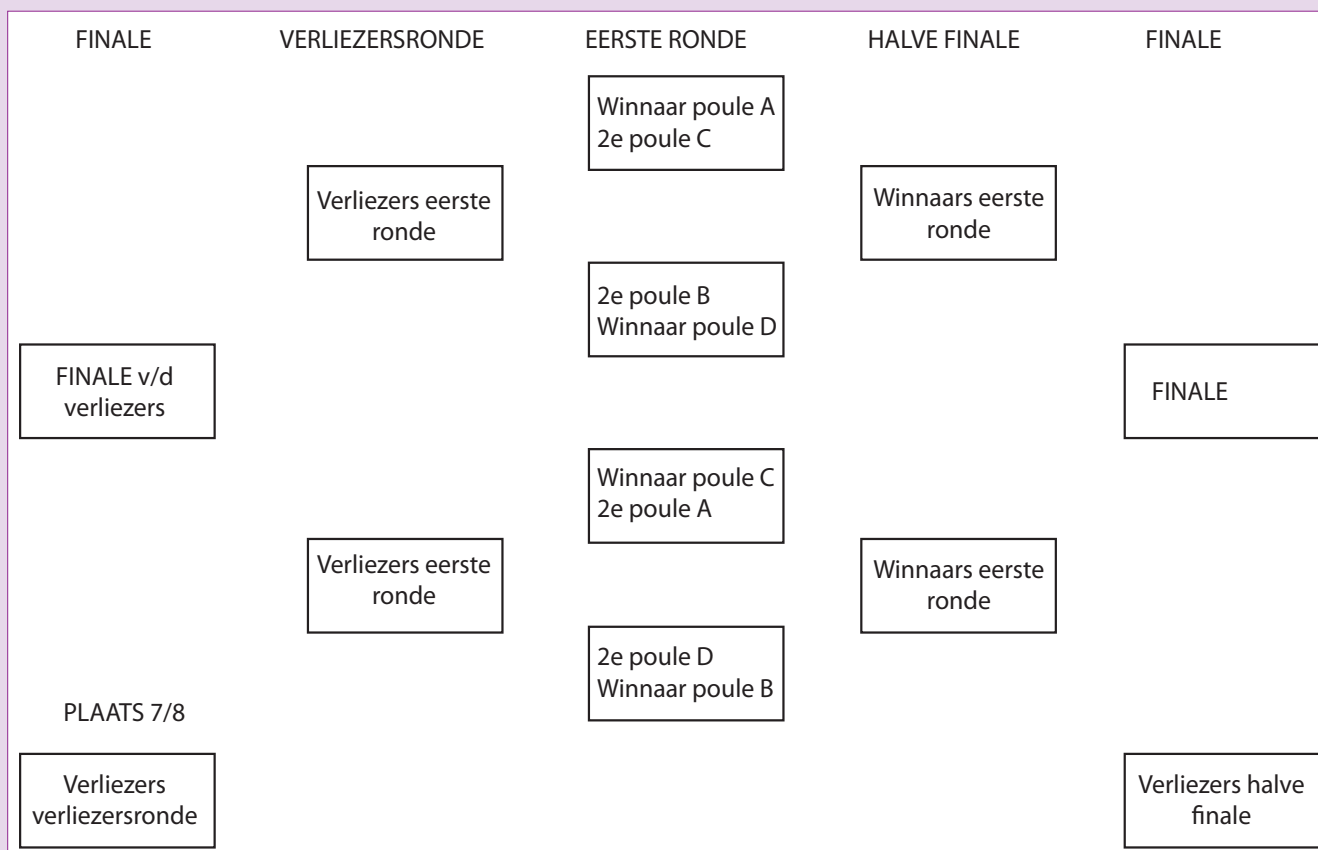
Een boast kan ook gebruikt worden als laatste redmiddel. Als de bal van je tegenstander goed diep achter in de hoek komt, is een boast soms de enige manier om de bal nog op de voormuur te krijgen. Op de foto's is te zien hoe een boast vanuit achter in de hoeken gespeeld moet worden. Het instappen gaat

daarbij zoals al in het vorige artikel staat beschreven: aan de rechterkant van de baan stap je in met je linkerbeen en aan de linkerkant van de baan met je rechterbeen. Een aantal belangrijke punten waar op gelet moet worden tijdens het spelen van een boast zullen hieronder puntsgewijs weergegeven worden.

- Belangrijk bij het spelen van een boast is dat er voldoende afstand moet zijn tot de bal. Hierdoor kan je een volle slag maken en de bal met meer kracht slaan. Denk eraan: te hard slaan is ook niet goed, omdat de bal dan te veel terugstuiterd naar achteren.
- Je draait je schouderas in, in de richting van de hoek, waardoor je met je rug naar de voormuur komt te staan.
- Je moet proberen zo goed mogelijk 'onder' de bal te komen met je racket om de bal zo via de zijmuur uiteindelijk op de voormuur te krijgen. Om dit te bereiken is het belangrijk dat je goed 'diep' zit.
- Het raakpunt van de bal ligt in het verlengde van het instapbeen. Op deze manier kan je de juiste hoek maken met de bal. Je speelt de bal iets voor je lichaam in de zijmuur. Je zult zien dat de bal zo op de voormuur komt.
- Als je achter in de baan een boast gaat spelen, probeer dan niet vanaf de T-positie rechtstreeks richting de hoek te lopen, maar loop eerst recht naar achteren en dan richting de zijmuur. Dit voorkomt dat je te veel ingedraaid staat naar de hoek en de bal te vroeg op de zijmuur speelt, waardoor die de voormuur helemaal niet haalt.

FOTO'S: GEERT DIJKSTRA NETWORKPERS

Voorbeeld afvalschema

Afhankelijk van de hoek waarmee je de bal slaat, kan er een tweemuursboast of een driemuursboast uit komen. Bij een tweemuursboast raakt de bal de zijmuur en de voormuur. Bij een driemuursboast raakt de bal de zijmuur, dan de voormuur en vervolgens nog vóór de grond te raken ook de andere zijmuur. Hoe verder je de bal vóór je raakt, hoe sneller er een tweemuursboast uit komt. Wanneer je de bal iets meer náást je slaat, wordt de hoek kleiner en zal er een driemuursboast uit komen.

Als je de boast vanuit de hoeken goed onder de knie hebt, kan je proberen een iets aanvallender boast te spelen.

Voor zo'n bal sta je iets minder ver ingedraaid naar de zij-/achtermuur. Zo lijkt het namelijk of je een lengte of een crosscourt gaat slaan. In plaats daarvan sla je de bal echter in de zijmuur en je probeert hem daarbij zo laag mogelijk te spelen, net boven de tin, waardoor hij veel lastiger terug te spelen is. Ook vóór in de baan is het mogelijk om een boast te spelen, als afwisseling voor een bal rechtdoor.

Ga vervolgens wel weer goed terug naar de 'T', want áls de tegenstander jouw boast haalt, moet je gereed staan zijn volgende bal zowel voorin als achterin de baan op te halen.

OEFFENEN

Een goede oefening om deze slag in praktijk te brengen is de boast/lengte-oefening. Deze oefening kan uitgevoerd worden met twee of drie spelers. De baan wordt hierbij opgedeeld in twee delen: de voorkant van de baan (voor de middenlijn) en de achterkant van de baan (achter de middenlijn). Indien er

Elleboog dichtbij lichaam

FOTO: ANITA RIEMERSMA

met twee spelers gespeeld wordt, staat één speler voor in de baan en één speler achter in de baan. Met drie spelers staat nog steeds één speler voorin de baan en de andere twee staan achterin, één aan de rechterkant en één aan de linkerkant. De speler die voorin de baan staat, slaat lengtes, de speler(s) achterin speelt een boast. Probeer daarbij na het slaan van de bal goed terug te stappen naar de 'T'. Ten eerste wordt de oefening zo intensiever, en ten tweede wordt zo meer een wedstrijdssituatie gesimuleerd.

EEN TOERNOOITJE

Het is bij squash heel goed mogelijk binnen de gymles een klein toernooitje op te zetten. Hoe de opzet het beste kan zijn, hangt een beetje af van het aantal spelers en leerlingen per klas. Het is vaak het beste om te starten met poules en daarna over te gaan op een afvalstelsel, waarbij de winnaar steeds een ronde verder komt.

Het doel van deze opzet is om iedereen uiteindelijk tegen een speler van hetzelfde niveau te laten spelen. Verdeel daarom het niveau zo gelijkmatig mogelijk over de poules. Zijn er 16 kinderen, dan kun je vier poules van vier maken. Na de poules kun je dan twee categorieën maken, een A-categorie en een B-categorie. De nummers één en twee uit de poule gaan naar de A-categorie en de nummers drie en vier uit de poule naar de B-categorie. Zijn er bijvoorbeeld 24 kinderen, dan kan je acht poules van drie spelers maken, waarna er drie categorieën volgen, de nummers één van de poule gaan naar de A-categorie, de nummers twee naar de categorie B en de nummers drie naar de categorie C. Is er sprake van een oneven aantal, dan zal er in één van de poules een speler minder zitten en tijdens het afvalstelsel zal er per ronde steeds één speler zijn die niet speelt. Wees enigszins creatief met dit stelsel en speel, afhankelijk van de tijd, een game tot de 11 of 15 punten, met de Amerikaanse point-a-rally-puntentelling.

KIJKEN NAAR DE BAL

Het is al een keer eerder gezegd, maar goed kijken naar de bal is essentieel om het squashspel te leren beheersen. Kijken naar de bal houdt in: de bal volgen tijdens het spel. Het gebeurt vaak dat spelers naar de voormuur kijken en niet naar de bal als ze de bal naar achteren hebben gespeeld. Daardoor moeten ze de hele voormuur in de gaten houden totdat de bal daar

Mooi ingestapt

weer verschijnt. Vervolgens reageren ze op de bal en als dat dan te snel moet gebeuren, missen ze die. Door naar voren te blijven kijken hebben ze ook niet de kans genomen hun tegenstander te observeren en te anticiperen op de bal die geslagen gaat worden. Door de bal met de ogen te volgen weet je wanneer hij geslagen wordt en waar hij heen gaat, en dat weten zorgt voor een zekere rust in je spel. Je bent dan niet aan het reageren, maar aan het anticiperen. En wie zover is dat hij anticipeert in plaats van reageert, zal zien dat zijn spel snel verbetert.

Sander Kock is lid van de nationale squashselectie en combineert dit momenteel met de studie Economie & Bedrijfskunde aan de UvA in Amsterdam.

Correspondentie: sanderkock@xs4all.nl

CREAVISIONAIR COACHEN EN BEWEGEN (1)

Alles wat je wilt kun je halen: Vraag - Geloof - Ontvang!

Zowel op het niveau van topsport als in het bewegingsonderwijs zijn coaches en docenten altijd op zoek naar nieuwe uitdagende vormen. Daar is creativiteit en lef voor nodig. Welke normen en eisen moeten we stellen aan onze bevlogen ideeën? In twee artikelen volgt een pleidooi voor verantwoord buiten de paden treden in een zoektocht naar inspiratie en vernieuwing in het opleiden van sporters (topturners), met een vingervijzing naar bewegingsonderwijs en sport in het algemeen. Door: Tjalling van den Berg

Wat onderscheidt goed van excellent? Is goed genoeg of willen we excelleren? Als we dat willen, hoe kunnen we dat voor elkaar krijgen? Mijn doel met dit artikel is coaches 'wakker' te schudden zodat zij zelf creatief gaan denken over de opleiding van sporters. Ik ben ervan overtuigd dat juist creativiteit, individualiteit en flexibiliteit een belangrijke rol spelen, zodat op de juiste momenten een zijpad wordt ingeslagen om vervolgens weer terug te keren naar de rode draad. Leef daarvoor in de toekomst, al ligt die maar vijf seconden in het verschiet.

PARADIGMASHIFT

Een paradigmashift in de sport is noodzakelijk om de teloorgang te lijf te gaan. Vaak zie ik bij workshops en opleidingen dat er met de aanwezige sporters oefeningen gedaan werden zodat die 'overgeschreven' konden worden. Daarna thuis uitproberen en zo kan men weer even vooruit. De uitleg dat het dan oefeningen zijn die in een bepaalde context (gericht op internationaal topturnen) zijn gemaakt en dus niet 'één op één' te kopiëren zijn naar willekeurig welke situatie dan ook, kwam jammer genoeg niet aan. We zullen onze mensen dus anders moeten opleiden! De moderne (eco) coach is doorlopend aan het zoeken naar innovatie.

In het turnen bijvoorbeeld, staat het 'ontwerpen van nieuwe bewegingsactiviteiten' van oudsher centraal. Bij het creatief ontwerpen gaat het om het proberen bestaand materiaal (leerstof en toestellen) apart of in combinatie met ander materiaal op een betere manier te gebruiken. Soms leidt dit

tot originele vondsten, soms ook tot activiteiten die snel vervelen omdat ze geen doel hebben of maar even leuk zijn.

In de verandering, die zich de laatste jaren binnen de sport en onderwijs (en dus ook het bedrijfsleven) heeft voltrokken, gaat het steeds meer om creatief te denken. Creatief denken over: materiaal, leerstof en leerlijnen, opstellingen, organisatie, accommodatie, visualisatie, opbouw van trainingen. Sleutelwoorden zijn: 'anders trainen', 'slimmer trainen' en 'eco-trainen'. Creativiteit is een must. Streef ernaar zo'n drie tot vijf jaar vooruit te denken. Blijf zoeken naar de ongeëffende paden, hoe moeilijk die ook te vinden zijn. De topsport leeft bij de gratie van de grenzeloze pioniers. Houd rekening met de internationalisering en het vervagen van de grenzen door de digitale opmars die onherroepelijk is. De eco-coach heeft de toekomst. De mobiele telefoon is je grootste vriend. De coach van de toekomst zal zijn ding moeten doen in een zee van technologie waarin je gemakkelijk kunt verdrinken.

We kennen de sport van gisteren. Passie en plezier stonden voorop, discussies over opvoedkundige waarden, over respect, samenwerking en gelijkwaardigheid. Wie naar de sport van vandaag kijkt, ziet streng geregisseerd entertainment. Topsport wordt steeds meer amusement met geld als inspiratiebron. Regels zijn aangepast aan de pegels, en andersom. Mensen willen de hele dag geamuseerd worden. Maar hoe groter de commerciële belangen, hoe meer ranzigheid. Door de technische ontwikkeling kun je minder liegen. Wie speelt er vals en wie

niet? Het is in 2020 een koud kunstje om een bionische spiderman op de sportman te plakken die met een druk op de knop kan aantonen of iemand wel of geen doping heeft gebruikt. Coaches, leraren en managers moeten rekening houden met de voortschrijdende individualisering. 'Wat levert het op?', is een standaardvraag in de consumptiemaatschappij. Competenties (dat kan ik en ik weet ook waarom), kortere cursussen, kwaliteitsbewaking, coaching en reflectie zijn de modewoorden van deze tijd. De moderne coach staat centraal in het creëren van originele leerstof, situaties en materiaal dat van goede kwaliteit moet zijn. Je moet niet te ingewikkeld doen. Geen Willie Wortel spelen, maar wel de creativiteit hebben om steeds weer leuke dingen te doen. Uitgangspunt is een duidelijke visie: *Creavisionair sporten en denken*.

Opdracht:

Maak crea-units van mensen in je organisatie die zich gaan bezighouden met dingen waarin ze goed zijn of die hun bovengemiddeld interesseren. Iedere groep presenteert zijn idee aan alle medewerkers. De meest creatieve wordt direct opgepakt en beloond.

DOEL VAN DE PORTER

De Belgische filosoof Renson merkte tijdens de Wereldgymnastrada te Amsterdam (1990) op dat bewegingsactiviteiten op drie manieren kunnen worden ervaren.

a Bewegingsactiviteiten, die worden uitgevoerd met een duidelijk doel

- Lichaamscultuur: bewegen om lenig, sterk of mooi (cosmetisch effect) te worden. Sport als *human enhancement*. Wie

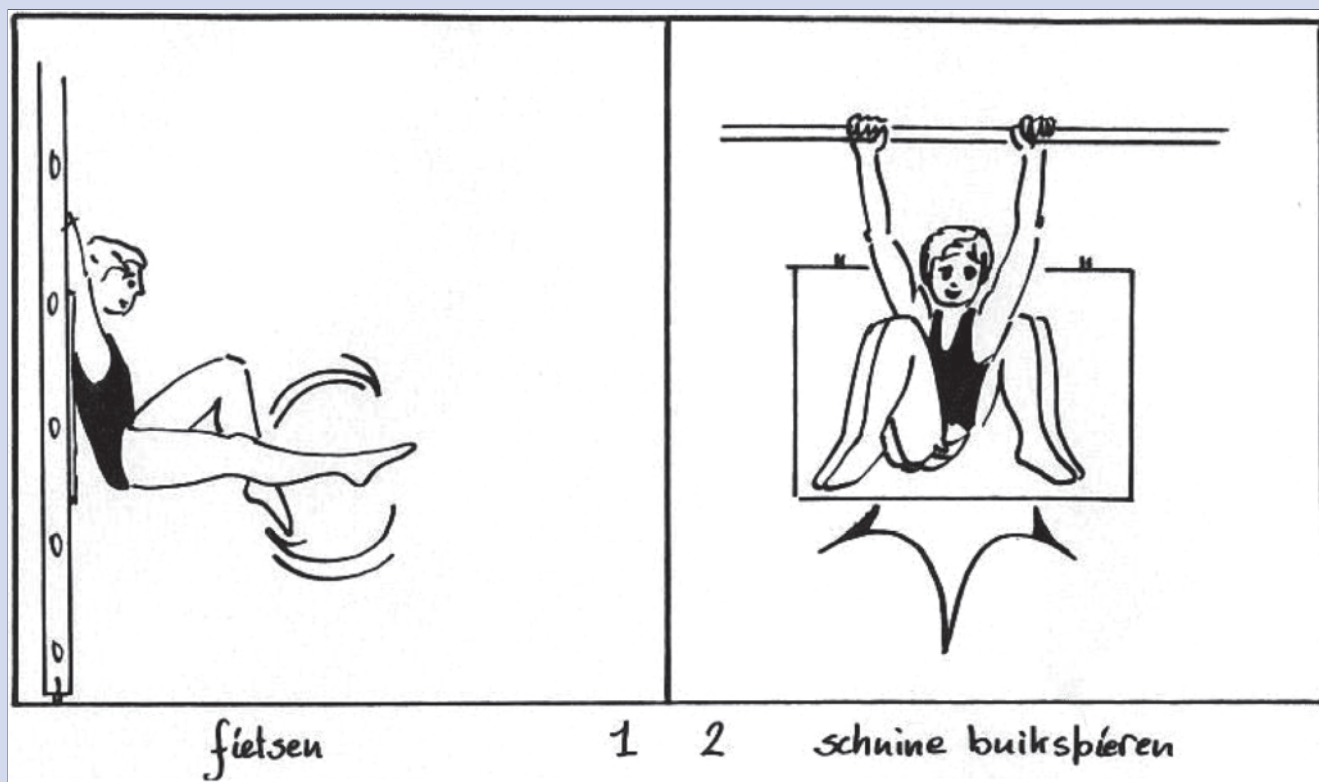
wil er niet aantrekkelijker uitzien, langer jong, gezond en vitaal blijven, slimmer worden, meer aandacht krijgen, altijd gelukkig zijn.

- Fysieke voorbereiding als voorwaarde voor een gepland leerdoel (zie tek. 1). Het aloude *citius, altius, fortius* (sneller, hoger en sterker) blijft bestaan, altijd. Dat zal de sport in elk onderdeel blijven beïnvloeden.

Bij beide activiteiten is de beweging middel om een doel te bereiken. Het gaat om vakwerk.

In de (top)sport draait het dan om functionele conditietraining. Functioneel bewegen begint met een goede rompstabiliteit en algemene kracht. Als je de basis niet beheerst is de rest tijdverspilling. Een fysiek conditieprogramma gericht op de totale atletische en gymnastische ontwikkeling. Conditietraining begint altijd met een analyse van de sport. Je moet kijken wat voor lichamelijke prestaties je moet leveren in termen van uithoudingsvermogen, kracht, snelheid, coördinatie en lenigheid. Analyseer je volleybal, een anaerobe sport, dan zie je dat spelers 200 tot 300 sprongen per wedstrijd maken. Conclusie: ze hebben veel kracht nodig, nog meer bij het landen dan bij het springen. Met al die facetten in de hand ga je doelgericht trainen. Dat kan zowel individueel zijn als de sport an sich. Hoe hoger het niveau, hoe individueler het wordt.

Sporters met een goede conditie merken dat ze lange tijd op een hoog niveau kunnen trainen, beter herstellen en minder geblesseerd zijn. Langer fit betekent langer scherp. Het kan zelfs eindigen in een leven lang fit! Dat biedt veel meer zekerheid in een wedstrijd. Baltraining en conditietraining hoor je

Tekening 1: Buikspieroefeningen als fysieke voorbereiding op het polsstokhoogspringen

FOTO: HANS DIJKHOFF

noodzaak om te gaan samenwerken, voor grotere bonden kan het ook genoeg voordelen opleveren.

Voor coaches: 'kruisbestuiving doet bloeien'

Door de professionalisering gaan veel sporten steeds meer lijken op het bedrijfsleven. Dit vraagt ook aanpassingen van coaches en leraren. Steeds meer bonden erkennen dat coaches steeds meer een rol krijgen als programmamanager. Dat gebeurt ook op de scholen. Leraren moeten deels opgeleid worden tot programmamanagers. Om de zo gewilde professionalisering van de grond te krijgen wordt er daarom steeds meer buiten de deur gezocht naar creatieve en leidinggevende mensen. Daarnaast is een buitenstaander niet belast met eerdere ervaringen in je eigen tak van sport en zal daardoor de sport van verfrissende impulsen kunnen voorzien. Zelf heb ik zo de nodige ervaring bij de voetbalbond (sc. Heerenveen en een

te integreren. Dat noemen we een transfer maken. Een voorbeeld: een volleyballer doet kniebuigingen met gewichten die worden gevolgd door een aanval. Met een flinke spanning op de spieren kun je beter springen en heb je meer macht en gevoel over je lichaam op dat moment. Die wisselwerking is een kick voor de sporter. In de sport zie je steeds meer 'muscle labs' ontstaan die de krachttraining functioneel ondersteunen. De metingen geven veel meer kijk op over hoe lang, zwaar en specifiek je kunt belasten. De futuristische coach gebruikt zijn laptop mede als coach!

b Bewegingsactiviteiten, die worden uitgevoerd omdat de beweging nuttig en leuk is

Kinderen kunnen eindeloos over de kop gaan gewoon omdat het fijn is om te doen. Het doel ligt in de activiteit. Aan de trainers en leraren de taak om de juiste **FUND**amentals van de betreffende tak van sport (ook wel profielelementen genoemd) op de beste manier de jeugd bij te brengen. Elke tak van sport moet zijn Fundamentals in kaart brengen en voortdurend tegen het licht houden. Spelen met de Fundamentals is spelen met de ontwikkeling van je tak van sport. Renson spreekt van de 'homo ludens' of de spelende mens. Om te blijven spelen moet je soms vreemdgaan.

Vreemdgaan

Steeds meer sportbestuurders en coaches ruilen hun grote liefde in om te gaan werken in een compleet andere sport dan hun eigen expertisegebied. Wat beweegt deze 'sporthoppers' om vreemd te gaan in de sport? Op bestuurlijk niveau is het onzinnig dat kleine bonden zichzelf willen ontplooiën, terwijl daar niet voldoende voedingsbodem voor is. Dat is vergelijkbaar met het bedrijfsleven. Voor kleine bonden is het een

gasttraining bij Jong Oranje), bij de handboogsport, het Olympische zeilteam van Jacco Koops, het fierljeppen, het kaatsen en het volleybal. Ervarensdeskundigen pleiten voor meer kruisbestuiving in de sport. De grote valkuil in de sportwereld is namelijk dat binnen een bond vaak te lang wordt vastgehouden aan iets wat een paar jaar geleden wel werkte. Iemand van buitenaf heeft die voorgeschiedenis niet. Samenwerking hoeft ook niet te betekenen dat je het in alles met elkaar eens bent, maar wel dat je bereid bent om ideeën uit te wisselen en samen te trainen. Een sportcoach is tegenwoordig onmiskenbaar steeds meer een manager. De specifieke eisen nemen toe en generalistische experts van buitenaf zijn altijd aanwezig. Deze mensen moeten gebonden worden. Dat proces van binnenhalen eist managementkwaliteiten.

c Bewegingsactiviteiten om te demonstreren

Sport is show. Denk aan de cheerleaders. De activiteiten worden vaak uitgevoerd met en op muziek, de kleding is aangepast en oefenstofkeuze is vrij. Renson spreekt hier van de 'homo exhibens' of de demonstrerende mens. In Nederland is demogym bij het turen populair gezien de vele gymshows en de massale deelname aan de wereldgymnaestrada's. Bij het gebruikmaken en ontwerpen van bewegingen let je op de betekenis ervan voor je doelgroep.

Vervolg

In dit artikel ging het vooral over creavisionair denken en het doel van de sporter. Het volgende artikel gaat over de eisen die je aan de creatieve vondsten dient te stellen.

Correspondentie: tjalling.berg@wx.nl

DE BLOEMKOOLTHEORIE; LOOPT 'T, LUKT 'T EN LEEFT 'T

Loopt 't? lukt 't? leeft 't? krijgt in de wereld van onderwijs, bewegen en sport steeds meer aandacht. In dit artikel nemen we deze drie didactische vragen onder de loep. 'Loopt 't - Lukt 't - Leeft 't' is een didactisch model (Oldeboom, 2002) dat leraren op een eenvoudige wijze kan helpen hun onderwijs voor te bereiden, aan te bieden en te evalueren. Door: Bruno Oldeboom en Gerie ten Brinke

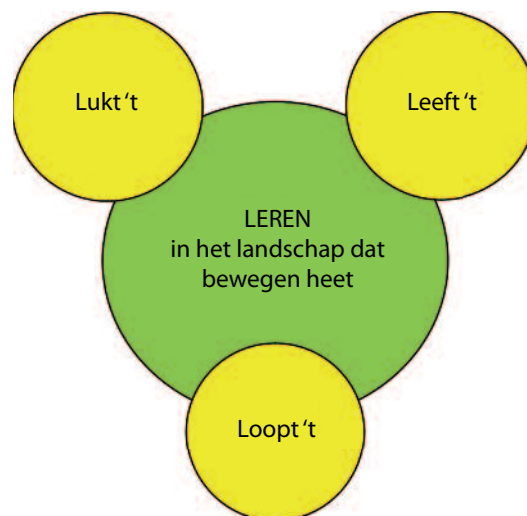
In allerlei recente publicaties over onderwijs en sport zijn de drie vragen loopt 't? - lukt 't? - leeft 't? terug te vinden. Het boek *Bewegingsonderwijs in het speelokaal* (1998) wordt veelal als de wieg van dit model gezien. Ook latere publicaties, zoals de methode *Bewegen Samen Regelen* (Calo, 2005), en allerlei 'Sportkennismakings-mappen' van sportbonden (NOC*NSF/SLO) maken gebruik van het drieluik. Daarnaast herkennen we in het *Basisdocument onderbouw VO* (Brinke et al, 2007) de termen loopt 't (bewegen regelen), lukt 't (bewegen verbeteren) en leeft 't (bewegen beleven). Tot slot willen we wijzen op de titel van de landelijke studiedag voor het bewegingsonderwijs in het basisonderwijs in 2006: 'Leeft 't opdat het leert!' Loopt 't - Lukt 't - Leeft 't is hot!

Loopt 't - Lukt 't - Leeft 't zijn termen die veelvuldig in de praktijk gebruikt worden. Niet verwonderlijk, want het model is in de praktijk ontstaan. We weten vaak intuïtief wat men bedoelt met de woorden: lopen, lukken en leven. En juist omdat het in de praktijk zo bruikbaar blijkt te zijn, ontstaat de behoefte aan een bredere theoretische achtergrond.

Een beetje theorie over leren

In veel (wetenschappelijke) teksten rondom het onderwerp 'leren' verschijnt steeds vaker een driedeling. Een mooi voorbeeld hiervan vind je bij Sanneke Bolhuis (2004), die schrijft dat leren sociaal, persoonlijk en zakelijk is. Vanuit allerlei disciplines zoals neurobiologie, onderwijskunde, pedagogiek en leerpsychologie is de afgelopen 20

jaar veel aanvullende deskundigheid verworven met betrekking tot leren. Zo geeft de site van het APS een mooi overzicht van recente inzichten rondom krachtig leren (APS, 2008). Wij menen dat deze theorieën en het loopt 't - lukt 't - leeft 't-model elkaar wederzijds kunnen versterken. In elk geval vinden wij het vanuit moreel oogpunt van belang de wetenschappelijke kennis te verbinden met de praktijk en omgekeerd. Het gaat ten slotte om kinderen die in onze samenleving opgroeien!

Leren is voor ons een verschijnsel dat een zeer unieke, persoonlijke, subjectieve en individuele kant heeft. Leren doe je uiteindelijk zelf met eigen gevoelens en gedachten, met een zeer persoonlijke geschiedenis (leeft 't). Daarnaast heeft leren een objectieve, zakelijke of inhoudelijke dimensie. Het leergedrag van de persoon is altijd op *iets* gericht. Van koprollen leren tot de Chinese taal. Zelfs het eigen innerlijk kan tot object van leren verworden (lukt 't). En in de derde plaats heeft leren een sociale, communicatieve en organisatorische kant. Leren vindt plaats met of dankzij inspanningen van een ander, in relatie tot een groep en altijd in een cultuur en samenleving (loopt 't). Leren is voor ons dus een soort optelsom of combinatie van loopt 't, - lukt 't- en/of leeft 't-factoren. In de volgende paragraaf gaan we dieper in op de drie begrippen.

Leren = Loopt 't - Lukt 't - Leeft 't

Tijdens de les bewegingsonderwijs kan een leraar gemakkelijk overspoeld raken door allerlei gebeurtenissen, acties, verwachtingen, emoties van leerlingen. Om in die wirwar enige houvast te vinden kan het stellen van drie eenvoudige vragen behulpzaam zijn.

Deze eenvoudige didactische vragen geven de leraar informatie over hoe leerlingen de bewegingsactiviteit uitvoeren, welke organisatorische problemen er in de les ontstaan en hoe een leerling de bewegingshandelingen beleeft. Vaak geeft dat dan weer aanknopingspunten om naar vervolgen te zoeken. Dat zijn de volgende drie vragen:

- hoe loopt de lesorganisatie (loopt 't)?
- hoe lukt de bewegingsactiviteit (lukt 't)?
- hoe leeft het deelnameproces (leeft 't)?

Een bewegingsonderwijsles kan gezien worden als een 'schoolreisje' in een beweeglandschap waarin drie torens staan. Een leraar loopt met een klas leerlingen door dit landschap en er is veel te doen. Wanneer de leraar niet meer weet welke kant hij op moet met de groep (de richting kwijt is), dan kan hij naar een toren gaan om beter overzicht te krijgen van de mogelijke uitstapjes in de buurt.

Op zo'n toren heb je als leraar mooi uitzicht (over de les), maar elke toren heeft wel haar eigen specifieke uitzicht. Bepaalde uitzichten zie je niet en andere zie je beter. Het moge duidelijk zijn... de torens heten: loopt 't, lukt 't en leeft 't. Het inzicht dat

je krijgt vanaf bijvoorbeeld de loopt 't-toren, (bijv. een betere organisatieregel) moet in de zaal (in het bewegingslandschap) weer verbonden worden met de realiteit, waar de beleving (leeft 't) en het niveau van bewegen (lukt 't) ook deel van uitmaken (Van Berkel e.a. 2005). Zo beïnvloeden de inzichten van de drie torens elkaar steeds maar weer.

In deze tekst willen we proberen steeds aan de hand van drie begrippen nader uit te leggen welke uitzichten er vanaf elke afzonderlijke toren te zien zijn. De drie vragen loopt 't, lukt 't en leeft 't zouden namelijk met een simpel 'Ja hoor' of 'Nee!' te beantwoorden zijn. Door de termen nader te specificeren ontstaat er ook een genuanceerder beeld.

Wij hebben voor dit artikel met ervaren gymleraren gesproken. We hebben hen de metafoor van het schoolreisje verteld en daarna gevraagd of ze vrij wilden associëren bij de begrippen loopt 't, lukt 't en leeft 't. Dit leverde dan bruikbare input op voor de tekst. Daarnaast zijn we op zoek gegaan naar bestaande literatuur waarmee we de bloemkooltheorie kunnen verbinden.

Hoe loopt de organisatie?

Bij het verkennen van wat loopt 't betekent, hebben we ons laten inspireren door theorie en literatuur van Wierdsma & Swieringa (2002), Heij (2006) en Elias (2007). Wanneer we met ervaren leraren spreken komen de volgende termen naar voren die met loopt 't geassocieerd worden:

- regels
- afspraken
- communicatie
- leeromgeving
- zelfstandig werken
- duidelijkheid
- BOLS (bewegingsonderwijsleersituatie)
- sociaal verband
- consequent
- context
- opstelling.

We hebben er voor gekozen om de loopt 't - vraag in drie deel-vragen op te splitsen. Het betreft hier:

1 In welke mate is er sprake van gehoorzaamheid?

We bedoelen dit heel ruim; we hebben het over én de rechten én de plichten van leerlingen. Dit is vaak de meest bekende kant van loopt 't: de regels! Regels stellen grenzen aan het gedrag. Het gaat dus ook over de vrijheden van kinderen en waar die vrijheid weer beperkt wordt. Een leerling moet natuurlijk wel weten binnen welke lijnen hij/zij moet blijven of wanneer de bal uit is. Andere voorbeelden zijn de afspraken die je maakt met leerlingen over wat te doen na een sprong of op welke regels hij/zij moet letten in de rol van scheidsrechter. Maar het gaat natuurlijk ook over regels als het niet dragen van sieraden, of het niet mogen pesten, de toestemming om voor de les met de bal te mogen spelen enzovoorts.

FOTO: ANITA RIEVERSMA

Lukt 't of loopt 't?

2 In welke mate is er sprake van een gestructureerde taakverdeling?

De organisatie van de gymles heeft als primaire functie er voor te zorgen dat de leerlingen op een betekenisvolle manier ten opzichte van elkaar en de les met al haar activiteiten en materialen, komen te staan. Er moet structuur zijn! Je zou het ook samenhang kunnen noemen. Het organiseren is er opgericht dát er een zekere logica of systematisering ontstaat. Dit aspect van loop't verwijst dan ook zeer nadrukkelijk naar de onderlinge communicatielijnen. Niet de inhoud van die communicatie of hoe die beleefd wordt, maar het feit dát communicatie mogelijk is, staat hier centraal.

Dat houdt simpelweg in de leerlingen duidelijkheid krijgen over de functie die ze hebben en hoe die functie zich verhoudt ten opzichte van andere leerlingen en bewegingsactiviteit. Hierbij kun je denken aan de functie van tikker, spelverdeler of hulpverlener. Door daar duidelijkheid over te verschaffen aan de leerlingen wordt een netwerk van relaties zichtbaar: een organisatie. De functie structureert het gedrag van de leerlingen. Ze weten wat ze eerst moeten doen en wat daarna.

3 In welke mate is er gezamenlijkheid?

Dit derde criterium is misschien het minst voor de hand liggend. Het vraagt dus ook een goede uitleg, want dit criterium is misschien wat moeilijker te plaatsen.

Simpel gezegd vragen we ons af of de neuzen dezelfde kant op staan. Het is natuurlijk fijn als de functies duidelijk zijn, in welke context er bewogen wordt en iedereen de regels snapt die de functies en activiteit ondersteunen, maar dan zijn we er nog niet. Want achter die regels en de activiteit schuilt bewust of onbewust altijd nog een diepere waarde, doel of belang. Hiermee bedoelen we dat de regels en de structuur in de activiteit in relatie staan tot zaken als veiligheid, rechtvaardigheid, zelfstandigheid van deelnemen, duidelijkheid, orde, samenwerking, succes voor deelnemers, plezier of bijvoorbeeld welbevinden. Wij hebben dit gezamenlijkheid genoemd. Een organisatie heeft in een bepaalde mate een gedeelde of gezamenlijk doel of richting. Je zou ook kunnen zeggen dat de organisatie een identiteit of kleur krijgt. En dit gezamenlijke doel geeft mede richting aan welke rechten en plichten dominant worden en welke taakverdeling we dan als meest gewenst of optimaal kunnen bestempelen.

Je kunt trouwens aan het taalgebruik van de leraar merken wanneer hij/zij op loopt 't let. Er worden veel zinnestjes gebruikt met werkwoorden als: de leerlingen moeten..., mogen en kunnen (in de zin van: hebben de mogelijkheid of toestemming om...).

HOE LUKT DE ACTIVITEIT?

Wanneer we met ervaren leraren spreken komen de volgende termen naar voren die met lukt 't geassocieerd worden. Bij het verkennen van wat lukt 't betekent, zochten we bij de theorie van Van den Berg (1994), Van Driel (1991) en Van der Palen

't Leeft

(1997) inspiratie.

- Les- of leerdoel.
- Arrangement en leervoorstel.
- Geledingen maken.
- Tijd, tempo & richting.
- De bewegingsactiviteit en bewegingshandeling.
- Betekenisgebieden.
- Opdracht.
- Niveau van deelnemen.
- Mate van bekendheid, gedetailleerdheid en attentheid.
- Oproepbaar, uitbouwbaar en continueerbaar.

Ook deze didactische vraag is, mede op basis van het gesprek met ervaren leraren weer in drie deelvragen onder te verdelen.

1 In welke mate is de activiteit uitvoerbaar?

Het is bij het aanbieden van de activiteit natuurlijk erg belangrijk dat het merendeel van de groep uit de voeten kan met het bewegingsaanbod. De vraag naar de uitvoerbaarheid gaat dan over de vraag of (bijna) alle kinderen in voldoende mate de bewegingsactiviteit kunnen uitvoeren. Er is sprake van 'voldoende', wanneer de belangrijkste aspecten (geledingen/schakels) van de activiteit uitgevoerd worden. Binnen de activiteit is dan voor het merendeel van de leerlin-

gen een bewegingsprobleem oproepbaar (of anders: de activiteit is dan voor de overgrote meerderheid te doen). Veel leraren mikken op 90% deelname van de groep of klas bij de aanvang van de activiteit. Meestal is er in een klas van 24 een groepje van twee of drie kinderen die te veel moeite hebben met meedoen.

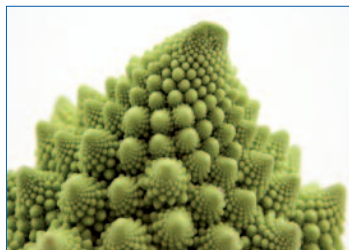
2 In welke mate is de deelname aan de activiteit verbeterbaar?

Wanneer de activiteit uitvoerbaar blijkt dan begint voor veel leraren de kern van hun beroep. We proberen er voor te zorgen dat leerlingen beter leren bewegen door allerlei complicaties, tips en aanwijzingen te geven. We zoeken dan naar manieren er voor te zorgen dat de kinderen de activiteit op een hoger niveau kunnen uitvoeren. Het leveren van maatwerk is hierbij cruciaal.

Dan wordt de activiteit steeds efficiënter en efficiënter uitgevoerd, of meer in overeenstemming met een bepaald ideaalbeeld. Vaak is dit ideaalbeeld vanuit de sport aangereikt. Het gaat er om dat de leerlingen meer tactisch spelen of een technisch betere uitvoering hebben. Veel leerlingen vinden het ook erg leuk om op deze manier beter te worden in een bepaalde tak van sport.

3 In welke mate is de leerling eigenaar van de activiteit?

Eigenaarschap gaat er over dat er in het deelnemen van kinderen iets unieks, iets eigens of persoonlijks van het kind te zien is. In de eerste plaats moeten we zeggen dat het in onze ogen onmogelijk is om geen eigenaar te zijn. Iedereen doet ook altijd op een persoonlijke manier mee aan de gymles. De mate van eigenaar zijn betekent dat de leerling in een bepaalde mate bezonnen (bewust en/of intuïtief) iets van zichzelf in de activiteit legt. Meestal zijn het de goede bewegers die bewust kunnen kiezen

in welke mate ze iets van zichzelf leggen in de deelname. Deze leerlingen problematiseren de activiteit (opnieuw) voor zichzelf door bijvoorbeeld meer risico's te nemen. Hier spreken we ook wel over *het stralend falen* en *glunderend blunderen*. Een andere kijk op eigenaar zijn komt in beeld door het volgende perspectief: we vragen ons af, of de leerling wel het beste uit zichzelf haalt? Het gaat er dan om dat de leerling daadwerkelijk op een eigen, unieke en persoonlijke manier meedoet aan de activiteiten. Het leveren van maatwerk vraagt hierbij nog meer deskundigheid van de docent. Hij moet namelijk niet alleen proberen aan te sluiten bij het niveau maar ook bij de eigenheid van elke leerling.

In het verleden hebben we al goede pogingen gezien om het eigenaar zijn binnen bewegingsactiviteiten in beeld te brengen. De zinsamenhangen (Loopstra, 1983) geven op een trefende manier aan hoe kinderen op een persoonlijke wijze kunnen deelnemen aan bewegingsactiviteiten. Van Driel (1991) spreekt over mate van attentheid van een leerling tijdens het doen van activiteiten. Daarmee geeft hij aan dat de leerling een eigen focus heeft binnen het doen van een bewegingsactiviteit en dus ook op eigen wijze deelneemt.

Je kunt merken dat een leraar aandacht voor lukt 't heeft omdat hij/zij dan veel praat over zaken als temporiseren (= versnellen of vertragen van de beweging), timen en richten. Het gaat er dan om dat leerlingen leren bewegen op het juiste moment, in de goede richting en met het juiste tempo.

Wat leeft er in het deelnameproces?

Wanneer we met ervaren leraren spreken komen de volgende termen naar voren die met leeft 't geassocieerd worden.

- Gevoel en emotie.
- Gemotiveerd.
- Jezelf zijn.
- Sfeer.
- Gezelligheid en leuk.
- Aandacht en concentratie.
- Beweegverlangen.
- Reflectie.
- Het groepsgebeuren.
- De behoefte iets te leren.
- Saamhorigheid.

Tot slot is ook deze didactische vraag, mede op basis van het gesprek met ervaren leraren, weer in drie deelvragen onder te verdelen. In eerste instantie vonden we in de theorie aansluiting bij Gordijn (1968), Heij (2006) en Verweij (2002). Bij verdere verkenning van wat leeft 't betekent, vonden we ook theorie van Mulder (2005), Korthagen (2002), Remmerswaal (2003) en Stevens (2004) erg boeiend.

1 In welke mate is er sprake van een goede sfeer?

Sfeer is hier dan gedefinieerd als een verzameling of gemiddelde van persoonlijke belevingen. Het verwijst naar onderlinge samenhang van belangen, wensen, gevoelens en gedachten (en daarmee samengaan gedrag) over de deelname aan de activiteit.

Er zijn natuurlijk veel voorbeelden van een bepaalde sfeer. Een klas kan onrustig aanvoelen of juist hypergeconcentreerd. Een groep kan gezellig, maar ook onsamenvattend of zelfs vijandig zijn. Wij willen in deze tekst zeggen dat sfeer niet abstract en vaag, maar beïnvloedbaar is. Wanneer leraren uitspraken doen over de sfeer, dan geven ze meestal aan hoe de onderlinge relaties en het bewegingsaanbod door de groep ervaren wordt. De sfeer zegt dus ook iets over de kwaliteit van de onderlinge relaties.

2 In welke mate is het deelnameproces intentioneel?

Hier onderscheiden we aan de hand van Stevens drie basisvormen van intentionaliteit. Leerlingen zijn gericht op het bevredigen van leerbehoeftes. Stevens onderscheidt er drie: autonomie, betrokkenheid en competentie. In gymlerarentaal betekent het zoiets dat leerlingen gewoon zichzelf willen zijn, op een bepaalde manier deel willen uitmaken van de groep en de activiteit tot op een zekere hoogte onder de knie willen krijgen. Deze drie behoeften zijn altijd alle drie aanwezig, maar er is er meestal één dominant. De mate waarin die gerichtheid van kinderen dominant is, maakt duidelijk wat een kind zelf graag wil.

Overigens is het zo dat de gerichtheid van kinderen niet altijd op het motorische aspect afstemt. Sterker nog; een leerling eist bijvoorbeeld autonomie door tegendraads gedrag te vertonen of heeft meer zorg voor de relatie met de klasgenoten dan voor de inhoud van de gymles.

3 In welke mate is het deelnameproces reflectief?

Reflectie is een uiterst krachtig element in leerprocessen. Wij zijn in de gymzaal niet zo gewend uitgebreid stil te staan bij reflectie. Meestal alleen wanneer een leerling zich lomp en onbehouden gedraagt: 'Denk nou 's na bij wat je doet, flapdrol!!' Het is zeker ook van belang om op het beter leren bewegen te reflecteren. Leerlingen bewust maken van hun beleving en gedachten, helpen met het richten van de aandacht, zijn uiterst krachtige hulpmiddelen in een leerproces. Zo helpt het bijvoorbeeld om leerlingen de opdracht te geven op een bepaalde fase of geleiding van een activiteit te focussen en zichzelf daar een aantal malen voor te beoordelen.

Je kunt merken wanneer de leraar vooral op leeft 't let. Hij/zij gebruikt dan veel gevoels- en sfeertermen. Hij/zij praat over denken en willen! En er wordt dan gesproken over persoonlijke kwaliteiten en eigenschappen. Je kunt hierbij denken aan de hulp die een leraar biedt aan een onzekere leerling die eerder met een sprong al eens op de kast botste: 'Kom op je hoeft niet *bang* te zijn! Met een beetje *lef* zul je zien dat het je lukt om op de kast te komen.'

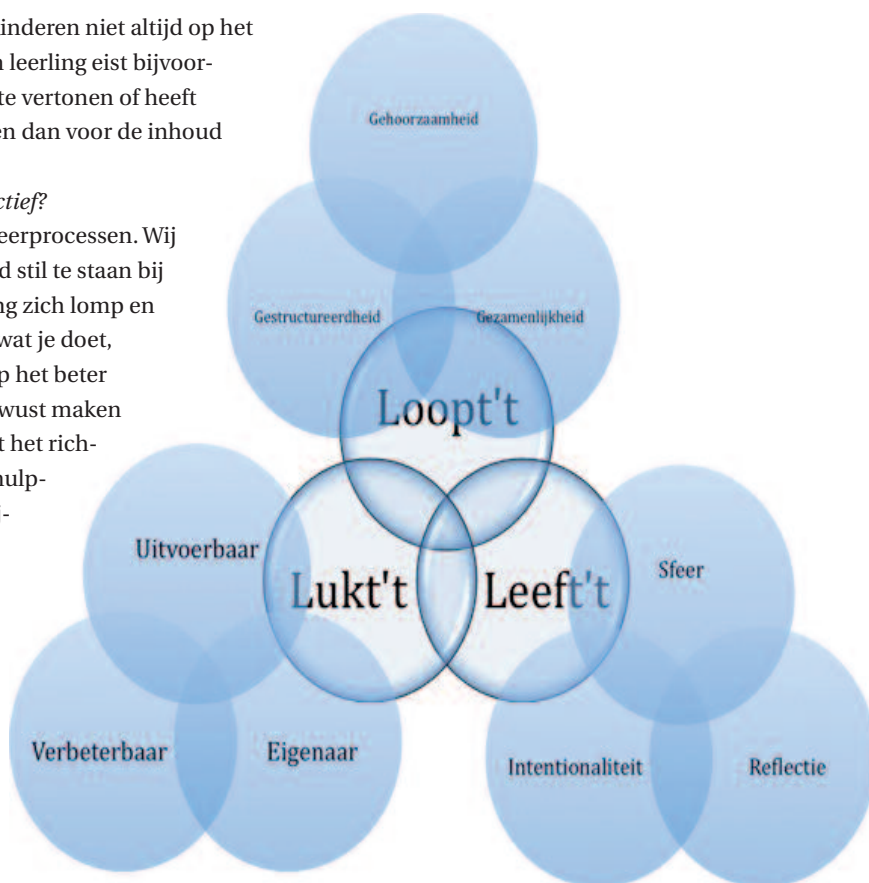
Tot slot

Loopt 't - Lukt 't - Leeft 't is een handig model dat gymleraren kunnen gebruiken om beter zicht te krijgen op drie essentiële vragen.

Die vragen zijn: 'Hoe loopt de lesorganisatie?', 'Hoe lukt de bewegingsactiviteit?' en 'Hoe leeft het deelnameproces?' Dit zijn in onze ogen drie kernvragen. Het L,-L,-L-model berust op ervaringen van gymleraren en eerdere theorieën en inzichten. Daar hebben wij theorieën, deels van buiten de wereld van de lichamelijke opvoeding aan toegevoegd. En wij hebben met veel ervaren leraren gesproken. Collega's die dagelijks de kinderen om zich heen hebben en 'op schoolreisje' in het bewegingslandschap te vinden zijn.

Het gebruik van 'de bloemkool', bij de voorbereiding, tijdens uitvoering en evaluatie van het onderwijs, kan zorgen voor: beter georganiseerde, succesrijke en betekenisvolle lessen waarin leerlingen veel leren.

Waarom nu de bloemkooltheorie? Wij hebben geprobeerd in deze tekst met behulp van de essenties van Loopt 't - Lukt 't - Leeft 't geprobeerd de termen LO-LU-LE uit te leggen. Om beter te begrijpen wat we bijvoorbeeld met lukt 't bedoelen, hebben we ons afgevraagd wat er moet lopen en leven als het lukt. We hebben ons zelfs afgevraagd wat er lukt als het lukt?! Zo begint de theorie van Loopt 't - Lukt 't - Leeft 't op een

bloemkool te lijken. Elke stam heeft weer drie vertakkingen en die hebben op hun beurt ook weer drie vertakkingen:

Literatuur

De literatuurlijst is op te vragen bij de auteur.

Met dank aan

Tejo van der Berg, Saskia Biesterbosch-Weelink, Arnold Consten, Jan Willem Diekerhof, Ivo Dokman, Engbert Flapper, Ronald de Graaff, Kristel Hutten, Rianne Mooibroek, Henk Plant, Claudia Tempels, Karen Wiersma. En in het bijzonder Chris Hazelebach die, zoals hij dat zelf formuleert, zeer nauw betrokken was bij de conceptie van L, -L, -L.

Correspondentie: b.oldeboom@windesheim.nl

VAN MANNENKRACHT TOT VROUWENPRACHT (5)

In deze **Lichamelijke Opvoeding** weer een aflevering uit de reeks geschiedkundige artikelen. Dit keer het vervolg over de opkomst van het boksen. Met name aandacht voor de man die het boksen in Nederland op de kaart heeft gezet: P.M.C. Toepoel. Door: J.Steendijk-Kuypers

P.M.C.TOEPOEL EN DE WERELD VAN DE PHYSICAL CULTURE

Toepoel werd in 1881 in Amsterdam geboren. De gymnastieklessen die hij op de HBS kreeg, boden hem te weinig; naar het voorbeeld van Eugen Sandow - die als *strongman* ook in Nederland een tournee had gemaakt - begon hij thuis met halters te oefenen. Maar met spierontwikkeling was hij evenmin tevreden. Hij wilde spierkracht combineren met snelheid, vaardigheid, lenigheid en zelfbeheersing en legde zich toen volledig toe op boksen.

Hoewel in Nederland openbare bokswedstrijden waren verboden, nam niettemin het aantal boksters toe. Ze trainden in atletenclubs, waar ook geworsteld werd en bij scherm- en atletiekverenigingen. Toen bij de Olympische Spelen van Stockholm (1912) de bokssport werd uitgesloten, ontstond er mede door de sterke lobby vanuit Amerika en Engeland een nieuw élan om boksen op de Spelen van Berlijn (1916) te plaatsen. Toepoel zag tijdig in dat voor een eventuele deelname van Nederlandse boksters er heel wat werk moest worden verzet. Hij stelde dat een bokser geen dommekracht was, maar een sporter die juist veel hersenwerk verricht en techniek, snelheid en kracht met inzicht weet te combineren; een bokser is vastberaden en is bereid een vast trainingsschema te volgen. Bovendien moet hij zich onthouden van gewoonten die zijn fysieke gesteldheid kunnen ondermijnen. In dit alles zal een toekomstig Olympisch kampioen moeten worden getraind.

Een belangrijk standpunt van Toepoel was dat hij een scheiding wenste van wedstrijdboxers en bokstrainers. Hij bokste zelf na de oprichting van de Nederlandsche Boksbond geen officiële wedstrijden meer, maar ging zich als leermeester toeleggen op trainingen. Moussault toonde daar alle begrip voor, Kingsley daarentegen daagde hem uit en verweet hem lafheid toen hij weigerde in de ring te stappen. Na oprichting van de boksbond ging Toepoel korte tijd naar Parijs om het Franse boksen te bestuderen; ook bezocht hij bekende instituten in Londen.

Terug in Nederland opende Toepoel in 1912 in Den Haag zijn *Modelschool voor Physical Culture*, school voor harmonische lichaamsontwikkeling en zelfverdediging. In tegenstelling tot boksscholen in Amsterdam, die op zolderetages of in achterafzaaltjes waren gehuisvest, vestigde Toepoel zijn instituut in de moderne nieuwe wijk van het Haagse Bezuidenhout in de Joh.

Camphuysstraat 197. Daarmee was hij verzekerd van het betere publiek. Langs journalistieke weg, door middel van demonstraties en met een instituut dat aan de moderne eisen van hygiëne en uitrusting voldeed zou hij in Nederland de lichaamscultuur gaan propageren. Hij werd medewerker/correspondent van het blad *Revue der Sporten* waarin hij verslag gaf van bokswedstrijden. Zo had hij ook de gelegenheid zijn eigen methode en zijn instituut voor het daglicht te brengen. In zijn verslag van de wedstrijd tussen de boksters Carpentier en Wells schreef hij lyrisch over de fysiognomie en lichaamsbouw van de atleten: de klassieke gelaatstreken en hun fraaie postuur. Wells toonde de lange nek, afhangende schouders en smalle heupen die in Engeland als typisch voor het mannelijk schoon golden. Carpentier was evenredig gebouwd, de borst zwaar en de heupen goed ontwikkeld: een ideaal lichaam naar de Griekse opvatting. Dan volgde een bespreking van de technieken en gaf hij in de nabeschouwing een analyse van de

wedstrijd. De artikelen van Toepoel in *Revue der Sporten* handelden met name over het amateurboksen. Hij stelde voor om wedstrijden in stijlboxen te houden, maar de boksbond had geen interesse in het uitdelen van vriendschappelijke tikjes. Een andere mogelijkheid tot publiceren bood hem de uitgever van de serie *Bibliotheek voor Sport en Spel* (De praktische bibliotheek, Baarn) waarin van hem verscheen: *Ju Jitsu* (1910), *Het boksen* (1912),

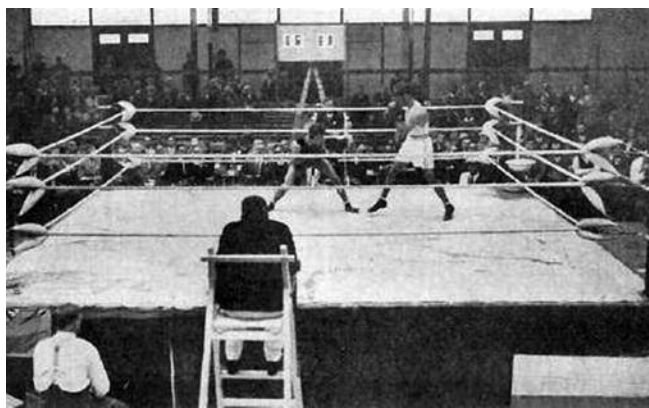

Leo Lauer: redacteur *Revue der Sporten*

Physical Culture: lichaamsversterking; systeem zonder werktuig (1912), *Knotswwaaien en balstooten; twee uitstekende middelen ter verkrijging van grootere gezondheid en schoonere lichaamsvormen*(z.j.), en *Schoonheid en jeugd voor vrouwen* (z.j.).

Hoewel dit alles sterk doet denken aan de huidige fitnessbeweging, blijft zijn systeem binnen de lichaamscultuur; wel is ze een duidelijke voorloper van de bewegingscultuur die nu gaande is (zie Crum, in De Knop e.a.).

In 1931 verscheen zijn publicatie *Weerbaar, handleiding voor verscheidene verdedigingssystemen*, daarin legde hij de nadruk op de preventieve kracht die uitgaat van de ontwapenende

Halve finale Olympische Spelen 1928 Bep van Klaveren

zelfverzekerdheid in houding en gedrag; niet de krachtpatserij, maar uitstraling van zelfvertrouwen voorkomt geweld daden. Moussault bleef met Toepoel op goede voet; dames die geïnteresseerd waren in lichaamscultuur en zelfverdediging, verwees hij naar de *School voor Physical Culture* in Den Haag, waar ze op een deskundige begeleiding konden rekenen.

BOKSEN: TOCH EEN OLYMPISCHE SPORT

De invloed van een nationale sportbond is van het grootste belang bij het toelaten van de betreffende sport tot de Olympische Spelen en uiteraard werd er op de Spelen in St Louis (1904) en in Londen (1908) gebokst. Na WO I kwam de sport bij de Spelen van Parijs, Antwerpen en Amsterdam (1928) weer op het olympisch programma. In Amsterdam verliep dit niet geheel probleemloos omdat de organisatie zich inliet met officials die ook betrokken waren bij de inmiddels opgerichte Nederlandsche Organisatie van Beroepsboksers. Toepoel tipte de organisatie van de Spelen over een zekere invloed van deze professionals binnen de internationale federatie van boksamateurs, de FIBA. Hij wilde dat de amateurbepalingen van De Coubertin stipt werden nagekomen.

In *Revue der Sporten* werkte hij onder de titel *Hoe veroveren wij Olympische kransen?* de voorbereiding uit, en met het motto *Op naar Berlijn* (1916) beschreef hij tot in details de trainingen. Samengevat stelde Toepoel dat het noodzakelijk was deskundig opgeleide, gespecialiseerde sportdocenten aan te stellen. De Nederlandse Bond voor de Lichamelijke Opvoeding (1908) en het NOC (1912) moesten een systematisch trainingschema opzetten, gerichte acquisitie onder de jongeren plegen en duidelijke wedstrijdschema's hanteren. De relatie tussen sporter, trainer en medisch begeleider moest optimaal zijn en een onwankelbare eenheid vormen. Zijn suggestie voor de Olympische voorbe-

reiding bevatte ook een financieel overzicht met een kostenplaatje. Door de WO I gingen de Berlijnse spelen niet door, maar bij de voorbereidingen van de Amsterdamse Spelen van 1928 kregen de ideeën van Toepoel ongetwijfeld enige weerklank toen een team van zes boksers zich voor een week terugtrok binnen een trainingskamp in Edam. Het kamp werd door de Bond verzorgd. Sportjournalist M.J. Adriaan Engels, die de trainingen bezocht, concludeerde dat bij de jongens voldoende moed aanwezig was, maar dat ze nog tekort schoten in snelheid en techniek. Bep van Klaveren zette met zijn gouden medaille de kroon op het werk.

Wordt vervolgd

Standbeeld Bep van Klaveren in Rotterdam

‘WAT IS GOED’ OF ‘WIE BEPAALT WAT GOED IS’?

In deze rubriek brengen we zaken onder de aandacht die dat in uw ogen verdienen. Met de inhoud hoeft de redactie het niet eens te zijn. Opnieuw een reactie op ‘De aanpak van het leren sporten en/of bewegen in de LO’ uit LO 12. Door: M. Waal

In de *Lichamelijke Opvoeding* 12 van oktober 2008 staat een discussie tussen een auterscollectief en Maarten Massink. Heerlijk zo’n discussie over de ‘essentie’ van ons vak, daarom deze reactie, omdat vakontwikkeling gebaat is met zo’n discussie. Maarten heeft gelijk dat er in de praktijk bij de vakdocenten geen tegenstelling is tussen een bewegingsgerichte of en sportgerichte aanpak. Elke docent maakt een eigen mix van verschillende opvattingen. De praktijk wint het altijd van de theorie. Toch is het theoretisch interessant om een discussie te voeren over het verschil tussen sport- en bewegingsgericht. Uit de twee teksten blijkt voor mij dat er ook theoretisch weinig verschil bestaat tussen de opvatting van het schrijverscollectief en die van Maarten Massink (die volgens mij de mening van het schrijverscollectief van het *Basisdocument VO* vertegenwoordigt). Beide opvattingen willen niet puur wedstrijdgericht zijn en beide willen zich oriënteren op wat er in de sportcultuur gebeurt. Beide willen niet puur kindgericht zijn en beide willen zich wel aanpassen aan de mogelijkheden van de kinderen. Onder deze discussie ligt waarschijnlijk dezelfde tegenstrijdigheid die ook herkenbaar is bij het rekenonderwijs: aan de ene kant het realistisch rekenen (kindgericht) en het traditionele rekenen (productgericht). Ook in het taalonderwijs heerst de discussie over het belang van ‘foutloos spellen’ ten opzichte van ‘betekenisvol schrijven’.

In de afgelopen 30 jaar heeft de ontwikkeling van het onderwijs zich vooral gericht op ‘het aansluiten bij de mogelijkheden van een kind’. Dit was een reactie op het traditionele onderwijs waarbij het kind zich moest leren aanpassen aan het aanbod van het onderwijs. Het is nu tijd voor een onderwijskundige vernieuwing die meer aandacht vraagt voor de ‘gestandaardiseerde cultuurproducten’ (zie de geschiedenis-canon). Het lijkt erop dat de ‘sportgerichte aanpak’ beter past bij de huidige maatschappelijke ontwikkeling. Ze richten hun onderwijsaanbod op datgene wat ‘maatschappelijk als vrijetijdsactiviteit is geaccepteerd’. Hun belangrijkste kritiek op het *Basisdocument VO* is dat zij kiezen voor bewegingsactiviteiten die niet door de maatschappij (sportbond?) zijn geaccepteerd. De reactie van Maarten is dat de vakdocent zelf mag kiezen welke activiteiten hij/zij aanbiedt en dat daarom de kritiek van weinig belang is.

Het gevaar is dat met de reactie van Maarten de discussie stopt, want de verschillen zijn niet zo groot. Daarom middels deze reactie een poging om de discussie scherper te krijgen. Volgens mij past het *Basisdocument VO* niet in praktijktheorie A (bewegingsgericht) en niet in praktijktheorie B (sportgericht). Het is een mix tussen die twee, zoals een SLO/KVLO-document ook behoort te zijn, een compromis tussen de verschillende opvattingen die er in het land zijn. Wanneer je naar de literatuurlijst van praktijktheorie A kijkt, dan verwijst die meer naar een Calo-theorie dan naar de theorie achter het *Basisdocument VO*. Het lijkt net of de Calo-theorie en de SLO-theorie hetzelfde is. Misschien zou de theoretische discussie meer gevoerd moeten worden met de Calo in plaats van met de schrijvers van het *Basisdocument VO*. De vraag is of er binnen de Calo zelf sprake is van een heldere ‘praktijktheorie’. Van de genoemde literatuur is geen enkele publicatie een ‘Calo’-publicatie. Het lijkt daarom zinloos om een ouderwetse discussie te starten tussen twee opleidingen Groningen tegen Zwolle.

Terug naar de kern van de discussie ‘wat is goed bewegingsonderwijs’, wanneer het accent ligt bij ‘maatschappelijk geaccepteerde vrijetijdsactiviteiten’ of bij ‘persoonlijk gekozen bewegingsactiviteiten’. Zoals beide teksten al aangeven ligt het ergens in het midden. Maar wat is dat midden? Over wat voor soort midden hebben we het? Een midden tussen twee uitersten op een rechte lijn? Of het midden van een driehoek, ergens in de lege ruimte? Het boek *Perspectieven op bewegen* probeert een bewegingsdidactiek te beschrijven die niet uitgaat van een tweedeling (bewegen/sport) maar van een driedeling.

Er zijn drie opvattingen die bepalend zijn voor goed bewegingsonderwijs, namelijk het beter leren uitvoeren van de activiteit (lukt ‘t), beter leren participeren in een sport/bewegingsverband (loopt ‘t), beter leren waarderen van eigen bewegingsmogelijkheden (leeft ‘t).

De praktijktheorie A verbindt de eerste en de laatste opvattingen (lukt ‘t en leeft ‘t) en praktijktheorie B verbindt de eerste en de tweede (lukt ‘t en loopt ‘t). Beide praktijktheoriën stellen ‘het beter leren sporten/bewegen’ centraal’ (lukt ‘t). In het boek *Perspectieven op bewegen* wordt deze keuze niet gemaakt

Hoe hoog leggen we de lat?

en wordt expliciet gekozen voor drie even belangrijke pijlers voor het bewegingsonderwijs.

Het bijzondere is de verbinding tussen loopt 't en leeft 't, tussen het persoonlijke belang en het gemeenschappelijke (maatschappelijke) belang. Juist in dat spanningsveld maakt de leerkracht samen met de kinderen uiteindelijk uit 'wat goed is'. Wat goed bewegen of sporten is, daar zijn de meningen niet zo over verdeeld, maar over wie mag bepalen wat goed is, dat is een groter onderwijskundig probleem. Bepaalt de leerkracht? Bepaalt de leerling? Bepaalt het maatschappelijk veld? In mijn perspectief is het altijd een mix van deze drie en kan pas in de les zelf beoordeeld worden 'wat goed is'. Vooraf kan iedereen zijn idealen hebben, maar als de ontmoeting tussen activiteit, groep en persoon werkelijkheid wordt dan pas kan het oordeel over wat goed is gemaakt worden. Natuurlijk moet er een verbinding met de sport zijn, natuurlijk moet het onderwijs aansluiten bij de mogelijkheden van een kind, maar natuurlijk moet de groep (leerlingen en de leerkracht) samen kunnen beslissen of het onderwijs op dat moment goed was.

Voor mij is dit een echte praktijktheorie, omdat dan in de praktijk bepaald wordt wat goed is door degene die het werkelijk ondergaan.

Het vervolg

U heeft in LO 12 het eerste deel van een schrijven van een auteurscollectief gelezen met daarop een reactie van Maarten Massink. In LO 13 volgde het tweede deel ook weer met een reactie.

Nu leest u uit een andere hoek een vijfde artikel over de discussie die eigenlijk gaat over de kwaliteit van ons vak. Deze discussie vinden we heel belangrijk. We willen hem dan ook graag voortzetten. Ook u, de lezer, willen we in deze discussie betrekken. We denken dat te doen door middel van het voeren ervan op onze website.

We plaatsen daarom alle artikelen hierover verschenen in 'ter discussie' op de website.

Een reactie plaatsen onder de artikelen op de website is laagdrempeliger dan het schrijven van een stuk tekst voor het blad over dit onderwerp. Daarom voeren we de discussie vanaf nu op www.kvlo.nl. Alleen ingelogde leden (mijnkvlo) kunnen reageren. Wel kan iedereen zonder inloggen lezen wat wordt geschreven.

Namens de redactie
Hans Dijkhoff

LEERGANG VAKBEKWAAMHEID BEWEGINGSONDERWIJS VIA PABO

Een praktisch en succesvol voorbeeld

Sinds enkele jaren moeten afgestudeerden van de Pabo een extra cursus volgen als ze lichamelijke opvoeding willen geven in de klassen boven groep 1 en 2. In dit artikel een kijkje in de keuken bij het Instituut Theo Thijssen van de Hogeschool van Utrecht. Een project dat de studenten moesten uitwerken en organiseren wordt hier gepresenteerd. Door: Ton Meijs

Samen leren en ontwerpen. Dat is een van de pijlers van het blok vakspecialisme binnen de Leergang vakbekwaamheid bewegingsonderwijs via Pabo. Studenten van de minor bewegingsonderwijs van het Instituut Theo Thijssen van de Hogeschool Utrecht hebben dat blok onlangs op bijzondere wijze afgesloten. Onder de titel 'Move on' hebben zij een sportdag over 'onbekende sporten' georganiseerd en uitgevoerd in sportcentrum Olympos te Utrecht. Bestemd voor kinderen uit de bovenbouw van

voor bewegingsonderwijs aan groep 3 tot en met 8.

Gebundeld tot een handzaam document getiteld 'Onbekende sporten, leerlijnen bewegingsonderwijs', dat gratis digitaal verkrijgbaar is voor iedere vakleerkracht bewegingsonderwijs (via t.meijs@kpm.nl).

Samen leren en ontwerpen volgens het Instituut Theo Thijssen van de HU

het basisonderwijs en uitgevoerd in workshops met ervaren mensen uit de betreffende sporten. Sporten zoals cricket, schermen, frisbee, judo, streetdance en blindenspielen. Deze zijn allemaal vertaald naar praktische lesconcepten

FOTO: SIMONE STITSELAAR

Frisbee verenigt drie leerlijnen: eerst leren mikken in een korf, daarna leren overspelen en vangen en vervolgens het doel-spel ultimate frisbee spelen.

Schermen is aanvallen en verdedigen; met gestrekte arm steken, terwijl de verdediger pareert met een stap terug.

De studenten kozen dit onderwerp om twee redenen. Zij hadden behoefte aan een concreet resultaat van hun groepsinspanning, waarvan zij zelf en de kinderen straks profijt hebben. Door te kiezen voor onbekende sporten, snijdt het mes aan twee kanten. Je vergroot er je eigen kennis en vaardigheid mee en je kunt er je eigen lessen bewegingsonderwijs mee verrijken. Lessen in onbekende sporten prikkelen de nieuwsgierigheid van kinderen en zijn uitdagend; de sportdag was daarvan een overtuigend bewijs, getuige de enthousiaste reacties en deelname van de kinderen en hun begeleiders.

BASISDOCUMENT ALS UITGANGSPUNT

Aan de sportdag 'Move on' is een uitgebreid traject voorafgegaan. De studenten hebben zich verdeeld in zeven teams. Zes daarvan gingen aan de slag met de genoemde sporten. Het zevende team nam de organisatie op zich. Ieder team heeft geheel op eigen wijze vorm gegeven aan de uitwerking van hun leerlijn of opdracht. Wat de structuur betreft werd gekozen voor dezelfde indeling als in het Basisdocument Bewegingsonderwijs (Jan Luiting Fonds, ISBN 9072335368). Zo zijn er naast de activiteitenbeschrijvingen ook beschrijvingen van de niveaus en de reguleringsdoelen opgenomen. Naast het uitwerken van hun leerlijn hebben de teams zelf de bijbehorende workshops georganiseerd, inclusief de benodigde mensen en materialen. Zo werd voor de workshop schermen een heuse schermleerler gestrikt, inclusief floretten, maskers en beschermende kleding. En twee jeugdinternationals

van de USV Hercules uit Utrecht verzorgden de workshop cricket.

ONBEKENDE SPORTEN, LEERLIJNEN BEWEGINGSONDERWIJS

Elke sport in het document is uitgewerkt in een aantal leerlijnen voor de verschillende bouwen (groep 3 tot en met 8). Zoals gezegd is daarbij gekozen voor de opzet van het Basisdocument Bewegingsonderwijs. Bij de blindensporten komen de volgende leerlijnen aan bod: aangepaste doelspelen en keeperspelen. Ook bij cricket gaat het om aangepaste sportspelen, maar ook mikken. Mikken, jongleren en doelspelen zijn de leerlijnen die zijn uitgewerkt bij de sport frisbee. Bij judo is de leerlijn stoeien het uitgangspunt. Bij het schermen gaat het vooral om de beweging en de techniek in de vorm van een aangepast sportspel. Tot slot is de leerlijn 'bewegen op muziek' voor de verschillende groepen uitgewerkt in de sport streetdance. Elke leerlijn en bewegingsactiviteit is gelardeerd met tekeningen en foto's om de activiteiten te verduidelijken.

ALLES GEREGLD

Voor de uitvoering van de sportdag waren twee scholen uitgenodigd: basisschool De Koppel uit Zeist en Klavertje Vier uit Houten. De kinderen van hun groepen 7 en 8 mochten deelnemen. Daartoe had de organisatie speciaal vervoer geregeld, waarmee de tachtig kinderen en hun begeleiders werden gehaald en gebracht. In de pauze was er voor hen een interactieve 'rope skipping'-act en de mogelijkheid om te leren 'dou-

Leerlijn stoeispelen: Volle aandacht bij de judo-instructies voor het grondgevecht en staand gevecht.

Vertrouwen op je gehoor en je medespelers; de basis voor het spelen van blindenspelen

ble dutchen' (het springen in twee draaiende touwen tegelijk). Na afloop kregen de scholen het document 'Onbekende sporten, leerlijnen bewegingsonderwijs' mee naar huis, inclusief een attentie voor de kinderen. De organisatie van de dag is betaald met behulp van een eigen bijdrage van elke student, een bijdrage van het Instituut Theo Thijssen en zelf geworven sponsorgelden. Twee bedrijven vonden Move on namelijk een prima initiatief in hun ambitie om ook maatschappelijk te ondernemen. Move on kreeg ook een eigen gezicht in de communicatie; een van de studenten had daartoe een logo ontworpen dat als eyecatcher diende in de communicatie (uitnodigingen, flyers, posters) naar medestudenten, onderwijsorganisaties en speciale genodigden. Medewerkers van gastheer sportcentrum Olympos zorgden voor een soepele logistieke ondersteuning van de dag met het verlenen van hand- en spandiensten, bij het klaarmaken en opruimen van de drie hallen waarin het evenement plaatsvond. De reacties van de kinderen en hun (vak)leerkrachten over inhoud en verloop van de dag waren louter zeer positief. De leerkrachten vonden het vooral ook inspirerend. Ook de studenten kijken zeer tevreden terug op de uitvoering van deze opdracht 'samen leren en ontwerpen'.

De zelf ontworpen visual van Roos-Marieke Schaap voor Move On

De uitgangspunten van Instituut Theo Thijssen en de leer-gang bewegingsonderwijs

Instituut Theo Thijssen, lerarenopleiding van de Hogeschool Utrecht streeft naar sterk educatief partnerschap (STEP) met alle participanten in het primair onderwijs. Daartoe rekent het de studenten en cursisten van zijn onderwijs, de scholen voor primair onderwijs, de besturen van de scholen en de regionale ondersteunende diensten. Instituut Theo Thijssen beoordeelt zijn studenten op de volgende kernkwaliteiten:

- creativiteit
- vermogen tot zelfreflectie
- in staat zijn tot zelfsturing in veranderende perspectieven
- in staat zijn tot samenwerking met collegae
- zelfstandig kunnen functioneren en problemen kunnen oplossen
- zich kunnen verplaatsen in de ander
- verantwoordelijkheid kunnen dragen voor kinderen, collegae, studenten
- omgaan met snel wisselende informatiestromen (ICT)

De voorbereiding, uitwerking en uitvoering van de sportdag Move on zijn een aansprekend voorbeeld gebleken, waarin al die genoemde kernkwaliteiten tot uiting zijn gekomen.

Leerkracht bewegingsonderwijs en leerkracht van de Barbaraschool te Bunnik. Tel. 06 4778 3553

Correspondentie: t.meijs@kpm.nl

Oproep voor kandidaten voor het voorzitterschap van de KVLO

Op 1 januari 2010 zal de huidige voorzitter van de KVLO, Gert van Driel, terugtreden uit zijn functie. In verband hiermee is het hoofdbestuur op zoek naar geschikte kandidaten voor deze functie. De voorzitter van de vereniging is een belangrijke vertegenwoordiger van de KVLO naar buiten. Hij of zij is eindverantwoordelijk voor het tot stand komen van beleid en de uitvoering daarvan.

De voorzitter geeft, in collegiale samenwerking met het dagelijks bestuur, leiding aan de dagelijkse gang van zaken binnen de vereniging.

De vereniging verwacht van kandidaten:

- kennis van en liefde voor het vak van leraar lichamelijke opvoeding
- kennis van en een duidelijke visie op actuele ontwikkelingen op gebied van (bewegings-) onderwijs en sport
- affiniteit met vraagstukken van arbeidsvoorwaarden en rechtspositie in het onderwijs
- ervaring in het leidinggeven binnen organisaties.

Kandidaten hebben de volgende kwaliteiten:

- academisch denk- en werkniveau
- goede mondelinge en schriftelijke taalvaardigheid
- sociale gevoeligheid en strategisch handelen
- ondernemend en actiegericht.

De functie vraagt:

- bereidheid de doelstellingen van de KVLO te onderschrijven
- een flexibele en stressbestendige arbeidsinstelling
- een landelijke en soms Europese actieradius
- een 'neus' voor netwerken.

De statuten van de vereniging bepalen dat de voorzitter in functie wordt gekozen door de Algemene Leden Vergadering (artikel 15, lid 2). Kandidaten voor deze verkiezing kunnen gesteld worden door het hoofdbestuur, een afdeling of ten minste 10 stemgerechtigde leden, welke laatste de kandidaatstelling met hun handtekening bekrachtigen (artikel 17, lid 2).

Het hoofdbestuur wil graag in contact komen met kandidaten voor deze functie en is benieuwd naar suggesties voor kandidaten voor het voorzitterschap.

Hiervoor kan contact worden opgenomen met de secretaris van de vereniging mevr. drs. Baukje Zandstra.

Tel.: 030 692 0847 of baukje.zandstra@kvlo.nl

R ► AFDELINGEN

DE NOORDER

Praktijkdag 2009

Datum: zaterdag 18 april 2009

Verdere informatie volgt.

AGOV

Algemene ledenvergadering

Datum: 8 december

Tijd: 20.00 uur

Plaats: Skeve Skaes op de Jaap Edebaan te Amsterdam

Voor de vergadering is het mogelijk om van 18.15 tot 19.15 uur deel te nemen aan de curling. Vervolgens kan er een stampot gegeten worden in het restaurant.

Info: m.pleimpervanbalen@hetnet.nl

R ► AGENDA

Lekker Fit!

Dit is een lespakket waarmee kinderen op een structurele en leuke manier veel leren over voeding, beweging en het maken van gezonde keuzes.

Waar en wanneer: de bijeenkomsten vinden plaats in de regio's noord (Zwolle), midden (Utrecht) en zuid (Tilburg). Voor de data kunt u terecht op: www.lekkerfitopschool.nl/informatiebijeenkomst.

Verdere informatie: ifontein@snigz.nl

VOORAANKONDIGING**Studiemiddag speciaal onderwijs:** 1 april**Twente Dagen:** 16 en 17 april**Studiedag BSM:** 23 april

De studiedag Bewegen Sport en Maatschappij, bedoeld voor docenten LO die in de tweede fase havo/vwo BSM (willen) geven, vindt plaats op donderdag 23 april 2009 op het Erfgooierscollege in Huizen.

STUDIEDAG PRIMAIR ONDERWIJS

Woensdag 14 januari: Studiemiddag bewegingsonderwijs voor groepsleerkrachten/combinatiefunctionarissen
'Kwaliteitsrijk bewegen in en om de school'

De studiemiddag vindt plaats op woensdag 14 januari van 13.30 - 18.00 uur op Windesheim. De primaire doelgroep van de studiemiddag is groepsleerkrachten. Ook vakleerkrachten en combinatiefunctionarissen worden uitgenodigd voor deze middag.

Kinderen leren in de basisschoolleeftijd met een zekere vanzelfsprekendheid. Dat geldt zeker voor het leren bewegen. Bewegend verkennen kinderen hun omgeving en vinden - vaak zonder lang nadenken - adequate oplossingen voor bewegingsproblemen.

Bewegingsonderwijs levert een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling van het beweeggedrag van kinderen. Ook buiten op het speelplein is het van belang dat kinderen uitgedaagd worden in beweging te komen.

Door deelname aan bewegingsactiviteiten krijgt een kind een eigen plaats en functie binnen bewegingssituaties, zowel binnen als buiten de school.

Vanuit dit perspectief staat tijdens de studiemiddag 'kwaliteitsrijk bewegen in en om de school' centraal. Een inspirerende opening door Chris Hazelebach en diverse workshops geven vernieuwde inzichten en praktische tips over onder andere:

- *Bewegen Samen Regelen*; een moderne onderwijsmethode voor het bewegingsonderwijs
- Bewegen en vakintegratie
- Gedragsproblemen binnen het bewegingsonderwijs
- Buitenspelen op het speelplein
- De meerwaarde van een leerlingvolgsysteem
- Kleuters in het gymlokaal.

Deze studiemiddag is met drie punten gewaardeerd voor de KVLO registratie.

AFDELING LEIDEN

Donderdag 5 februari en woensdag 11 februari: Basis cursus én vervolgcursus EHBSO voor leraren bewegingsonderwijs op het Vlietlandcollege, Appollolaan 262, 2324 BZ Leiden

Er start zowel een basis cursus als een vervolgcursus EHBSO. De opleidingen worden verzorgd door PBN Veilig werken bv aan de hand van videobeelden en verbale instructie. De nadruk ligt vooral op praktische oefensituaties. Aan het eind

van de cursus is er een schriftelijk examen en worden de praktische vaardigheden getoetst.

Na afloop van deze training ontvangen deelnemers een certificaat First Aid, dat wereldwijd wordt erkend. De cursus is gericht op het werkterrein van de docent bewegingsonderwijs. Aanmelden bij Heleen Hansen, heleenhansen@casema.nl voor 31 december 2008. de kosten zijn ±€ 150,00 (afhankelijk van aantal deelnemers!) inclusief lesmateriaal, gebruik reanimatiepoppen (één per drie deelnemers), certificaat, legitimatie en 6 punten voor de KVLO registratie.

KVLO IN SAMENWERKING MET DE KNBLO-WANDELSPORTORGANISATIE NEDERLAND

Maart 2009: GPS Clinic

In maart 2009 worden twee GPS clinics georganiseerd, speciaal bedoeld voor leraren lichamelijke opvoeding in het primair onderwijs (groep 7/8) en onderbouw voortgezet onderwijs. Studenten ALO en Cios zijn ook van harte welkom.

Tijdens de clinic ervaren deelnemers aan den lijve wat er allemaal mogelijk is met GPS en hoe eenvoudig het gebruik is. We introduceren u in het GPS MOVES programma wat de KNBLO-NL speciaal heeft ontwikkeld voor leerlingen van 10 tot 15 jaar.

Het GPS MOVES programma is erop gericht om kinderen meer te laten bewegen in de buitenlucht met een educatieve lading. De mogelijkheden met GPS zijn enorm. Diverse activiteiten kun je ermee organiseren vanuit verschillende perspectieven.

KVLO IN SAMENWERKING MET DE NEDERLANDSE BASKETBAL BOND

28 maart 2009: basketbal clinic in het Topsportcentrum te Almere.

De clinics en workshops zijn speciaal bedoeld voor leraren lichamelijke opvoeding in het primair onderwijs en onderbouw voortgezet onderwijs. Studenten ALO en Cios zijn ook van harte welkom. Aan de hand van de handboeken 'Kennismaken met Basketbal' en 'Spelend Leren Basketbal' kan men kennismaken met de jongste ontwikkelingen in het spelonderwijs en het basketbalspel.

Nieuw is dat de Nederlandse Basketbal Bond een project is gestart, speciaal gericht op kinderen in de groepen 3 en 4 en de groepen 5 en 6 van het Basisonderwijs, genaamd Peanut

Basketbal

Basketbal. Hierbij spelen de kinderen op een half basketbalveld met twee baskets in een 3 tegen 3 toernooivorm, waarbij FUN voorop staat en niet de resultaten van de onderlinge wedstrijden.

Voor de groepen 7 en 8 en de onderbouw van het voorgezet onderwijs wordt op deze dag aandacht besteed aan de ontwikkelingen in het Basketbal.

Voor verdere en meer uitgebreide informatie kunt u terecht op www.kvlo.nl. Dat kan zowel op de homepage bij evenementen als op de pagina scholing.

U kunt ook inloggen op www.kvlostudiedagen.nl.

Wandelen

ADVERTENTIE

Stiller Sporten...? Het kan!

- Gehoorverlies
- Oorsuizen
- Hoofdpijn
- Vermoeidheid
- Stemproblemen

zijn het gevolg van lawaai en nagalm in de sportzaal waar u les geeft!

Vraag ons om een vrijblijvend advies, geluidsmetingen en/of een oplossingsvoorstel.

Want uw gehoor moet nog een tijd mee!

Sportzalen met akoestische plafond- en wandpanelen van Ecophon

Ecophon®

Biezeveld 3
5531 BX Bladel
Tel.: 0497 - 387 005
Fax: 0497 - 387 528
info@acour.com
www.acour.com

Acour Lawaaibestrijding b.v.
Initiatiefnemer van
www.Stille-Sportzaal.nl

TRENOMAT SCHEIDINGSWANDEN

De jongste generatie zaalscheidingen
Trenomat Acoustic®

- Geluidsreductie en geluidsabsorptie in alle zaaldelen door akoestisch wandmateriaal!
- Ook voor renovatie en verbeteren van de akoestiek in bestaande accommodaties!

TRENOMAT
DE GRAAF EN VAN STIJN BV

De Graaf en van Stijn BV
Postbus 32
2420 AA Nieuwkoop
Tel: (0172) 57 97 20
Fax: (0172) 57 26 70
www.trenomat.nl
info@trenomat.nl

Al 40 jaar gespecialiseerd in nieuwbouw & onderhoud

AKKOORD CAO-PO 2009

In de sector PO zijn na constructief overleg goede CAO-afspraken gemaakt over de arbeidsvoorwaarden. Afspraken die voortvloeien uit het convenant LeerKracht van Nederland. Door het akkoord kan 40% van de leraren in het basisonderwijs in 2014 een functie verwerven in schaal LB (10). De meeste leerkrachten worden nu betaald in LA (9). In het speciaal (basis)onderwijs kan 14% van de leraren doorstromen naar schaal LC (11), de meesten zitten nu in LB. Ook de salarissen van (adjunct)directeuren gaan omhoog. Daarnaast worden de salarisschalen verkort waardoor leerkrachten sneller meer gaan verdienen. Hierdoor versterkt de positie van het primair onderwijs op de arbeidsmarkt.

AKKOORD CAO-VO IN 'T SLOP

De onderhandelingen over de CAO-VO zijn vastgelopen op het punt werkdruk. De AO-b en CNV-O zijn uit het overleg gestapt met een landelijke stakingsdag op 19 november tot gevolg. De KVLO/CMHF zag nog ruimte om via 'maatwerk' dicht bij het door de VO-raad afgeblazen oorspronkelijke onderhandelaarsakkoord uit te komen. In week 48 heeft de KVLO op vier plaatsen in Nederland ledenraadplegingen georganiseerd om het KVLO-standpunt te verduidelijken en de te volgen strategie te bespreken. Voor actueel nieuws verwijs ik naar onze website.

TOEZICHTKAART ONDERWIJSINSPECTIE PO EN VO

Sinds september 2007 werkt de onderwijsinspectie met een andere manier van toezicht. De verouderde Kwaliteitskaart is begin november vervangen door de Toezichtkaart. Op de Toezichtkaart (met onderliggende rapporten) is te zien hoe de school presteert (kwaliteit) en welke vorm van toezicht een school kan verwachten. De Toezichtkaart is in te zien via de Schoolwijzer op www.onderwijsinspectie.nl

WEBSITE SPECIALISTEN BEWEGINGSONDERWIJS PO

De SLO onderhoudt in opdracht van OCW een voorlichtingssite www.specialistbewegingsonderwijs.slo.nl gericht op schoolbesturen en directies. De site bevat beknopte informatie over de bevoegdheidwijziging en geeft handreikingen om een specialist bewegingsonderwijs in te zetten. Er wordt antwoord gegeven op veel gestelde vragen en er

zijn goodpractice beschrijvingen. De onlangs verschenen brochure van KVLO, SLO en AVS die naar alle basisscholen is verspreid geeft uitgebreidere informatie en kan ook via deze site worden gedownload.

SPORTKENNISMAKINGSMAPPEN BO

In het kader van het SLO-project Brede school met als aandachtspunt binnen-buitenschools leren zijn inmiddels - samen met de sportbonden - elf sportkennismakingssystemen voor het basisonderwijs ontwikkeld. De map hockey is net klaar en de map frisbee (incl. dvd) volgt binnenkort. Met de leskaarten wordt een brug geslagen vanuit de leerlijnen uit het *Basisdocument bewegingsonderwijs* via de naschoolse sport naar de sportvereniging. De lesmappen en wijze van bestellen staan op www.slo.nl (onder primair onderwijs doorklikken naar bewegingsonderwijs).

SCHOOLSPORTVERENIGINGEN BASISONDERWIJS SUCCESSVOL

De eerste ervaringen in Rotterdam met zeven schoolsportverenigingen in wijken waar geen sportvereniging is, zijn positief. Dit blijkt uit een onderzoekenquête van het Verwey-Jonker Instituut. Kinderen kunnen direct na schooltijd in de gymzaal van een 'Lekker Fit'-school sporten. Ze krijgen les van clubtrainers en worden lid van de sportvereniging. Elke schoolsportvereniging heeft voor twaalf uur per week een coördinator in dienst, in veel gevallen de vakleerkracht lichamelijke opvoeding die hier extra uren voor krijgt. Het vertrouwde gezicht van de vakleerkracht stimuleert de kinderen om mee te doen. Docenten van deelnemende scholen krijgen de indruk dat leerlingen door de schoolsportvereniging talenten in zichzelf ontdekken, sociale competenties leren, meer gevoel van eigenwaarde creëren en minder agressie vertonen. De kinderen zijn fitter, hangen minder rond op straat, zitten minder vaak achter de tv of de computer en gaan graag naar school. Verbeterpunten zijn onder meer de ouderbetrokkenheid en de kwaliteit van de trainers.

PERSONELE VERANDERINGEN OP SPORTGEBIED

Jos Kusters, van 2005 tot 2008 programmadirecteur van de Alliantie School & Sport, is sinds 1 november algemeen directeur van het Ruud de Moor Centrum. Het centrum is onderdeel van de Open Universiteit Nederland en ondersteunt de professionalisering van leraren.

Marcel Sturkenboom is - op last van het bestuur - per 1 november vertrokken als directeur Sport van NOC*NSF. Henk Gemser vervangt Charles Commenée als Chef de Mission van de Nederlandse ploeg bij de Winterspelen in 2010 in Vancouver.

André van Schaveren is sinds 1 oktober interim-hoofd Breedtesport bij NOC*NSF.

LO2-VMBO

Er zijn nieuwe folders 'Bewegen en Sport' voor het eindexamenvak LO2 vmbo verkrijgbaar via het bureau in Zeist.

BUREAUSLUITING

Het bureau van de KVLO is gesloten van 25 december t/m 2 januari 2009. Hoofdbestuur, staf en medewerk(st)ers wensen u prettige feestdagen en een zeer voorspoedig 2009 toe.

RESPOC

“Met Cable Motion kun je alle kanten op”

Bij de REcreatieve SPOrtvoorziening op de Campus (Respoc) van de Christelijke Hogeschool Windesheim in Zwolle kunnen studenten en medewerkers sporten. Ook studenten en medewerkers van andere onderwijsinstellingen zijn er welkom. Het sportaanbod is groot en bestaat uit instuifactiviteiten, cursussen en fitness.

Respoc bestaat al sinds 1989 en viert dus volgend jaar haar 20-jarig jubileum. Sinds negen jaar is Mark Thielen er coördinator. Samen met zijn collega Jette Klaartje Koster houdt hij Respoc draaiende. Op dit moment zijn er zo'n 1000 studenten en medewerkers lid. Met de Respoc Sportpas kan men zich inschrijven voor cursussen en deelnemen aan de diverse instuifactiviteiten, zoals Aqua-fit, Badminton, Jiu Jitsu en Hiphop dance. Met een Respoc Fitnesspas kan men onbeperkt terecht in het Fitnesscentrum. Een combipas biedt toegang aan beide onderdelen. Thielen: "Wij bieden alles onder één dak. Doordat

wij in het gebouw van de School of Human Movement & Sports gevestigd zijn, kunnen wij gebruik maken van alle aanwezige faciliteiten. Studenten van de School of Human Movement & Sports geven les en begeleiden de leden van Respoc."

Weerstand

Tot zo'n vijf jaar geleden maakte Respoc in het fitnesscentrum gebruik van krachtapparatuur met een luchtdruksysteem. Behalve dat deze apparatuur aan vervanging toe was, voldeed het luchtdruksysteem niet aan Thielen's wensen: "Het grootste struikelblok was de onnauwkeurigheid van het

systeem." Samen met de School of Human Movement & Sports ging Respoc op zoek naar betere apparatuur. Dit vonden zij in de apparatuur van Life Fitness. Door middel van een gewichtskeuzepin is de gewenste weerstand eenvoudig in te stellen en zijn de toestellen bovendien geschikt voor sporters van elk niveau. "Naast de grotere nauwkeurigheid, is deze lijn veel robuuster en heeft meer uitstraling", licht Thielen toe.

Cable Motion

De paradepaardjes van het centrum komen uit de Cable Motion Serie van Life Fitness. "Met Cable Motion kun je echt alle kanten op. Hierdoor zijn meer bewegingsvormen mogelijk en wordt meer bewegingsvrijheid gerealiseerd", aldus Thielen. Tot slot merkt hij op dat de ontwikkelingen in de fitnessbranche snel gaan. "Gelukkig kent onze huidige apparatuur zoveel trainingsmogelijkheden, dat wij ook zonder de nieuwste apparatuur de gewenste resultaten behalen."

telefoon 0180 64 66 66
e-mail marketing.benelux@lifefitness.com

LifeFitness
WHAT WE LIVE FOR

Floorball, de nieuwste ontwikkeling op Unihoc-gebied!

BOSAN
SPORTINSTALLATIES

Bosan B.V. Metaalstraat 21 - 7483 PD Haaksbergen T (+31) 053-57 23 115 E info@bosan.nl www.bosan.nl

Sinds de introductie van Floorball (voorheen Unihoc), is het aantal spelers enorm toegenomen. Ook binnen het onderwijs is de groei door de lage instapdrempel enorm geweest. Deze ontwikkeling hebben wij omgezet in een nieuwe lijn Floorball-artikelen die zowel voor schoolgebruik als voor nationale en internationale competitie geschikt is. Ook de vraag naar voorgebogen bladen is door professionalisering van deze tak van sport sterk toegenomen.

Ontwikkeling en materiaal

Met trots presenteert Bosan u de nieuwste generatie Floorball-artikelen. Deze tak van sport is volwassen geworden en de nieuwste product-ontwikkelingen geven een geheel eigen gezicht aan onze nieuwe Campus-lijn voor de floorballsticks. Zo zijn er nieuwe materialen gebruikt waardoor de bladen van bijvoorbeeld de Campus 34-lijn corrigeerbaar zijn. Ook is het esthetische aspect van de stick verhoogd en zijn de sticks voorzien van een geruwde of kunstlederen grip. Tevens heeft Bosan haar assortiment uitgebreid met keeperaccessoires.

Kennismakingskorting

Bent u benieuwd naar de verschillende soorten sticks en gebruiksmogelijkheden? Neem dan contact op met Bosan, want op alle starterspakketten geven wij nu 10% korting! Bel dus snel met 053 - 572 3115 of kijk op www.bosan.nl en maak kennis met onze nieuwste Floorbal-lijn!

Salming Campus Floorball Salming-36 starters-pakket "75 cm" en "85 cm"

12 rechte sticks met geruwde grip (6 rood/6 blauw), 12 matchballen, 1 floorballtas en 4 samenklapbare doeltjes 60x90 cm.

Van € 643,-

Voor **€ 578,-**
incl. BTW, excl. vracht.

Salming Campus Floorball Salming-34 starterspakket "85 cm" en "96 cm"

12 conische sticks met kunstlederen grip (6 rood/6 blauw), 12 matchballen, 1 floorballtas en 4 samenklapbare doeltjes 60x90 cm.

Goedgekeurde wedstrijdsticks.

Van € 705,-

Voor **€ 634,-**
incl. BTW, excl. vracht.

Salming Campus Floorball Salming-32 starterspakket "85 cm" en "96 cm"

12 conische sticks (in 1 wit/blauw) met voorgebogen blad (links of rechts) en kunstlederen grip, 12 matchballen, 1 floorballtas en 4 samenklapbare doeltjes 60x90 cm.

Goedgekeurde wedstrijdsticks.

Van € 730,-

Voor **€ 657,-**
incl. BTW, excl. vracht.

Accessoires

Wedstrijddoelen,
afm. 160x115 cm.
Floorball doeltjes,
afm. 90x60 cm.

Keeperaccessoires.

Adres gegevens (Let op: bij bestelling links/rechts opgeven)

School _____
Contactpersoon _____ Telefoon _____
Afleveradres _____ Postcode/Plaats _____
Factuuradres _____ Postcode/Plaats _____

LICHAMELIJKE OPVOEDING

BIJLAGE BEHORENDE BIJ
LICHAMELIJKE OPVOEDING
NR 14 - 5 DECEMBER 2008

KVLO

INHOUDSOPGAVE VAN DE 96STE JAARGANG 2008

Auteurs	Nummer	Pagina	Auteurs	Nummer	Pagina
Robby Aldenkamp De ideale combinatiefunctionaris: de leraar bewegingsonderwijs?	7	9	Fysieke activiteit en gezondheid: het lectoraat van Fontys Sporthogeschool Zie ook 'Gelezen'	9	14
Jorg André Van unihockey naar floorball, van spel naar sport (2)	14	20	Lars Borghouts en Joost Oomen Vet verbranden	11	47
Arjo Barth Signaleren en handelen bij een vermoeden van kindermishandeling	14	16	Hans Bos, Aloys Bos en Dirk-Jan de Jong La grande finale	12	32
Hilde Bax Zie 'Gelezen' Zie ook 'KVLO registratie'			Marlieke Bosch en Chris Hazelebach Vakkenintegratie rondom bewegen in het basisonderwijs	6	6
Hilde Bax en Ger van Mossel Harry Stegeman, meer dan veertig jaar pionier!	14	12	Bart van den Bosch Deltion College, een vitaal en dynamisch ROC	8	42
Joey den Beer en Hans van den Broek Golfsurfen in de lessen LO	7	30	Hans Botman Van unihockey naar floorball, van spel naar sport	13	25
Twan Belgers Achtste KVLO Golf Trophy	1	13	Henk Breukelman Uitlachen is verboden	2	6
Tjalling van den Berg Creavisionair coachen en bewegen	14	28	Dieuwke van den Brink Een uur beweging voor alle kinderen	7	8
Tjalling van den Berg en Jorrit Veenstra Een lessenreeks acrogym in het onderwijs (1) Een lessenreeks acrogym in het onderwijs (2) Een lessenreeks acrogym in het onderwijs (3) Een lessenreeks acrogym in het onderwijs (4)	6 7 8 9	22 32 30 27	Gerie ten Brinke e.a. Stoeispelen in het <i>Basisdocument onderbouw VO</i>	4	32
Thomas van Bezouw Rugby? (1) Rugby? (2) Rugby? (3)	9 11 12	22 32 22	Perry den Brok De regisseurs van multiculturele klassen	10	6
Tom Blok en Marianne de Looff Lesgeven op je vijftiende, laat dat maar aan ons over...	6	28	Berend Brouwer 'Sportik' - wat beweegt kinderen in sport? Van cijfers geven naar leerlingen volgen	2 11	14 6
Bert Boetes Klimonderwijs op school Ondersteuning van talenten	6 13	42 11	Berend Brouwer en Alien Zonnenberg LO in Pro-fessionaliseren in IJsselstein	2	10
Bert Boetes, Roland Naul en Christiane Richter Olympische educatie op school en bij verenigingen	4	8	Dick de Bruijne Niveaus duiden, hoe doe je dat?	13	14
Bert Boetes en Alien Zonnenberg KVLO-beleid omgaan met conflictgedrag en agressie	12	31	Albert Buisman Fair play vanuit een pedagogisch perspectief	5	6
Marjolein Bolhuis Bewegen met plezier: Fitkids	4	20	Jesse Bussemaker Lesgeven in een prachtwijk	10	9
Nathan Bontsema Combinatiefunctionaris: de toekomst in de praktijk	7	12	Pieter Cornelissen Opleiding master of sports gaat van start	9	40
Lars Borghouts Spierpijn!	1	18	Mark van Dieren Module agressie in het vmbo (SDV) 2008-2009	12	12
			Hans Dijkhoff Evalueren in Amsterdam	11	16
			Gertjan van Dokkum Terug naar de lichamelijke opvoeding Beoordelen binnen LO, vooral een agogisch probleem	3 11	10 11

Auteurs	Numer	Pagina	Auteurs	Numer	Pagina
Gert van Driel			Sander Kock		
Zie 'Eerste pagina'			Aan de slag met squash (1)	12	26
Zie ook 'Van het hoofdbestuur'			Aan de slag met squash (2)	13	28
			Aan de slag met squash (3)	14	24
Kees Faber			Ramon Koek		
Is elke sectie dan een lerende sectie? (1)	6	40	Highschool voetbal	13	20
Is elke sectie dan een lerende sectie? (2)	7	20			
Is elke sectie dan een lerende sectie? (3)	8	44	Inge Konijnenbelt en Erik Leunisse		
Is elke sectie dan een lerende sectie? (4)	10	44	Praktijkonderwijs in Dronten	2	28
Is elke sectie dan een lerende sectie? (5)	11	52			
Chris Hazelebach, Marco van Berkel en Chris Mooij			Wouter Koorevaar		
Leerlijnen sportoriëntatie	6	33	Dans mee met de pc?	3	26
Wim de Heer			Koen Lemmink		
Zin en onzin van sportboycots	4	12	Lectoraat sportwetenschap: waar wetenschap praktijk ontmoet	9	10
Rudmer Heerema			Mariëtte Lieveerse en Nicole Alberts		
'Met LOOT op weg naar de top'	13	6	Vak LO in de hoofdrol bij 'actieve leefstijl'	5	16
Peter Heij			Evert van de Linde		
'Verantwoord' bewegingsonderwijs	4	16	Buitenlandstage in Burkina Faso	13	38
Jarno Hilhorst			Sandra van Maanen		
Sociaal competent door de sportdocent?!	5	32	Nationale sportweek 28 maart tot en met 5 april 2008	3	44
Monica Hols en Chris Mooij			Wim van der Mark		
Leren bewegen en sporten, hoe doe je dat?	6	10	Samen opleiden, op weg naar een 'win-win' situatie!	1	10
Mon Honig			Een on(der)wijsrecept	10	34
Fitclass: winst voor iedereen!	2	32	Wim van der Mark en Edwin Timmers		
Miriam Hoogendijk			Bouwen aan een winnend team!	7	44
Nog veiliger bewegingsonderwijs op de basisschool	2	17	Maarten Massink		
De combinatiefunctionaris	7	6	Heeft bewegingsonderwijs nog wel effect?	3	22
Dic Houthoff			Atletiek vijfkamp semi indoor (1)	4	24
Werpen (atletiek) in het Basisdocument onderbouw VO	1	32	Busje komt zo...	5	20
Geert Hovens			Atletiek vijfkamp semi indoor (2)	5	24
Kleuter-DVD voor werkveld en opleiding	1	22	Vergelijk uw praktijk	5	44
Peter Iserbyt			Praktijk in beeld: plaatje, praatje, daadje	8	28
Kijkwijzers: Design in functie van het leren	4	28	Voetbal in de zaal (1)	10	20
Frank Jacobs			Voetbal in de zaal (2)	11	29
Het evalueren, beoordelen op de HALO	11	14	Voetbal in de zaal (3)	12	20
Mirka Janssen en Huub Toussaint			Talent in de gymles	13	8
Kansen voor kinderen in Amsterdam-West	9	6	Pieter Matthijsse		
Han Kemper			KVLO vergadert met een ruisende zee op de achtergrond	9	36
Meer bewegen is de Assepoester van de energiebalans (2)	1	40	Paul van der Meer		
Guus Klein Lankhorst			Tevreden maar kritisch (de resultaten van de lezersenquête)	9	29
De kwaliteit druipert er vanaf	4	44	Ton Meijs		
Dorien Kleine Rammelkamp en Jaap Verhagen			Leergang vakbekwaamheid bewegingsonderwijs via Pabo	14	40
Spel in het zeer moeilijk lerend (ZML) onderwijs	1	44			

Auteurs	Numer Pagina	Auteurs	Numer Pagina
Frans Melskens, Chris Mooij, Joris Houben, Chris Hazelebach en Joost Hofman Sportklimmen met leskaarten	3 30	Clemence Ross en Danny van Dijk Lichamelijke opvoeding? Een vak dat regie voert op lichamelijk opvoeden!	3 17
Janinka Moggré Leesproblemen verleden tijd?!	11 44	Eva Sanders Voorkom dik worden	13 31
Chris Mooij Sportkennismakingslessen honk- en softbal	6 18	Yvonne Sanders-van Arendonk Praktijkopleiding lichamelijke opvoeding (POLO)	1 6
Chris Mooij, José Lodeweges en Christine Volkering Actieve en gezonde leefstijl in leermiddelen voor primair onderwijs	8 6	Els Schrik Sportklimmen op school Leidinggeven en samenwerken centraal	8 18 10 26
Mark Jan Mulder Aan de weg Timmer(s)en	2 44	Jeroen Sebel Sportdag van het jaar	8 38
Jennifer Nuij Bijeenkomst MRT in het VO	10 40	Rik Sieben De beste stuurli...	3 14
Bruno Oldeboom De ambitieuze leraar	13 41	Peter Slager Normering	7 29
Bruno Oldeboom en Gerie ten Brinke De bloemkooltheorie, loopt 't, lukt 't en leeft 't	14 31	Menno Singerland en Lars Borghouts Kan LO bijdragen aan de beweegnrm?	8 12
Henno Oldenbeuving 'Bemoei je met je eigen zaken'	12 10	Marijke Slotboom en Margreet Christians Tactiele werkvormen in de les	6 25
Waldo Oosterhof Adventure-educatie in het praktijkonderwijs	4 48	Roos Slottje Voltige: paardensport voor scholen	4 30
Eric Pardon Verschijningsvormen van sport en bewegen als basis	3 37	Coen Spierings, Anniek Geerlings en Kris van Haaren Blessures bij middelbare scholieren	10 31
Jorg Radstake en Marloes Brandwagt Reflecteren op niveau van bewegen	1 24	J. Steendijk-Kuypers Van mannenkracht tot vrouwenpracht (3) Van mannenkracht tot vrouwenpracht (4) Van mannenkracht tot vrouwenpracht (5)	2 52 9 42 14 36
Jorg Radstake i.s.m. Samwel Hekobjan en Koen Görtemöller De kracht van bewegen in een multiculturele samenleving	10 22	Harry Stegeman Bewegingsonderwijs meer dan bewegen alleen?	3 6
Inge van Renssen en Bas Waaijer Basisdocument onderbouw voortgezet onderwijs	2 46	Harry Stegeman en Remco Hoekman 'Meer ruimte voor onderzoek naar lichamelijke opvoeding'	7 35
Jeroen Rietvelt Lessenreeks duursport (2)	1 14	Harry Stegeman, Ruud Bosscher en Johan Steenberg Het lectoraat bewegen en gedragsbeïnvloeding van de Hogeschool Windesheim	9 16
Sandra Roelofsen Zie IRP-Praktijk		David Stevenhagen en Rudy Papo Handboogschieten met leskaarten	13 22
Judith van Rooijen Passen onze leerlingen deze 'sokken'?	2 22	Eric Swinkels Mountainbiken, als 'actuele activiteit' in de onderbouw Sportik - een vakoverstijgend project in de praktijk Sportik - een vakoverstijgend project in de praktijk (2) Evalueren bij BSM: verantwoord	3 34 5 28 6 20 11 22
Klazien Roozeboom Docent te zien in film en op website 'Crohnjuwelen'	8 4		
Rik Roozenburg Lesgeven in Bolivia	7 50		

Auteurs		Numer Pagina		Numer Pagina
Eric Swinkels en Hans Krens			AANKONDIGING	
Frisbee in het VO als doelspel en mikspel (1)	1	28	Softbal, sla je slag!	4 15
Frisbee in het VO (2)	2	24	Nieuwe brochure Bewegingsonderwijs in het PO	13 33
Edwin Timmers			AFDELINGEN	
Sporten en bewegen: leren door transfer	3	40	Friesland: Nieuw adres secretariaat	
Gaan we nu écht ballen, meester?	5	40	Drenthe: Nieuw bestuurslid	
Edwin Timmers en Dinant Roode			Leiden e.o.: Bijeenkomst startende collega's LO; Cursus EHBSO; Docentenvolleybaltoernooi	1 38
Een brug bouwen terwijl je er over danst	1	48	IJsselstreek: Van circustent naar de gymzaal; Skate clinic	
Kris Tuinier			2008 Noord-Holland: Nieuw secretariaat	2 45
Stropdas en trainingspak: een unieke combinatie (functionaris)?!	7	16	West-Brabant: Algemene jaarvergadering	
Jilles Veenstra en Harry Evers			De Noorder: Praktijkdag 2008	
Onderhandelaarsakkoord CAO-VO 2008-2010	11	42	Twente: Twentedagen	
Peter Velseboer en John de Haas			Oost-Brabant: Eerste jaarlijkse KVLO OBL Cup;	
Wortels en vleugels	12	16	Versnelde GVB-cursus	3 13
Paul Verhoeven			Amersfoort: Scholingsmiddag	5 45
Goed onderwijs	2	18	Haarlem: Papendaldagen	
Herman Verveld			Gelre: Papendaldagen	6 16
Boeien, binden en bruggen slaan	10	14	De Noorder: Beachvolleybaltoernooi	
Lieke Vloet en Johan Steenbergen			Drenthe en 't Suydenvelt: Studiedag 'Vakmanschap is meesterschap'	9 31
Over de regels en de geest	5	12	De Noorder: Noorderskireis	10 45
Sebastiaan Voorn			Gelre: Vervangingsbank	
Groter en breder of kleiner en persoonlijker?	11	38	Haarlem: Beginners- en herhalingscursus EHBO	12 11
Wytse Walinga en Ivo Dokman			IJsselstreek: Skateclinic	
Softbal: hit and runs voor elk niveau (3)	7	24	't Suydenvelt en Drenthe: Studiedag 'Vakmanschap is meesterschap'	13 10
Louisa Webb en Frank Jacobs			Leiden e.o.: Bijeenkomst voor jonge collega's;	
Physical education in England	11	49	Nieuwjaarsborrel Snowworld; Volleybaltoernooi;	
Michelle Westra			Algemene ledenvergadering	
Olympisch lespakket Beijing 2008 gelanceerd	4	6	De Noorder: Praktijkdag 2009	
Merijn Wilde en Paul de Ruijter			AGOV: Algemene ledenvergadering	14 43
Sport matcht school	5	36	AGENDA	
Dennis Witsiers			Landelijke cluster 4-dag bewegingsonderwijs	1 38
Maatschappelijke stage	8	34	Symposium 'Physical activity and physical education';	
Baukje Zandstra			Outdoorweekend	3 13
Zie 'Laatste pagina'			Negende KVLO Golf trophy; Congres lokale Allianties	
Nienke Zoetemeyer en Chris Hazelebach			School en Sport	4 53
Fitnesscircuit	8	23	Motorisch leren	9 31
Nienke Zoetemeyer, Chris Hazelebach en Chris Mooij			SportDrenthe 40 jaar; 7 ^e Groningen Sport Medicine	
Gezonde leefstijl meer dan een project	8	9	Symposium 2009	12 11
Alien Zonnenberg			Lekker fit!	14 43
Omgaan met probleemgedrag	12	6	BOEKEN	
Interview netwerk Twente praktijkonderwijs	12	8	<i>Naar beter bewegingsonderwijs</i>	1 37
			<i>Langs de lijn of erover; ouders en sport</i>	
			<i>Hinderlijk buitenspel</i>	2 48
			<i>Lichamelijke Opvoeding in een krachtige leeromgeving</i>	4 49
			<i>Handboek communities in beweging</i>	
			<i>Werkvormenbundel meedoen en meebewegen, hoe doe je dat?</i>	8 33
			<i>Physical Education Research; whats the evidence?</i>	
			<i>Speel je vrij! Praktijkboek balspelen</i>	9 19

	Numer	Pagina		Numer	Pagina
COLLEGA'S OVERZEE					
Lesgeven in Bolivia	7	50	Veel gestelde vragen	11	20
Buitenlandstage in Burkina Faso	13	38	Gedragsproblemen	12	18
EERSTE PAGINA			KVLO		
<i>door Gert van Driel</i>			Lezersenquête	5	45
De beste beweegwensen	1	5	Lezersenquête	6	16
Scholen met een sportprofiel	2	5	Tevreden maar kritisch (de resultaten van de lezersenquête)	9	29
Europees parlement: stel drie uur lichamelijke opvoeding verplicht voor alle leerlingen!	3	5	KVLO REGISTRATIE		
Bewegen met beleid	4	5	<i>Door Hilde Bax</i>		
Verlichting leergang bewegingsonderwijs	5	5	Scholingen aanvragen voor KVLO registratie	4	42
Convenant actieplan leerkracht	6	5	Op weg naar het beroepsregister	9	44
Aernout Dorpmans erelid van de KVLO	7	5	LAATSTE PAGINA		
Strijd om combinatiefunctie lijkt los te barsten	8	5	<i>door Baukje Zandstra</i>		
De Olympische droom	9	5	Beleidsreactie Dijkma op leergang pabo; Overeenkomst impuls brede school; Sporttoets moet overgewicht kinderen aanpakken; Vernieuwde tweede fase in cijfers; Overschot aan docenten LO krimpt in; SportKnowhow XL; Personele wisselingen staf bureau Zeist	1	54
Bewegingsonderwijs aan hoogbegaafden	10	5	Sterftecijfer fysiek actieven beduidend lager dan fysiek inactieven; Handboek beleid agressie en geweld vernieuwd; Sectororganisatie PO; Nieuwe Arboscan-VO; Extra investering in huisvesting brede scholen; Maatschappelijke stage voortgezet onderwijs; Beleidsregel loot-scholen VO; ALO Groningen verhuist naar Zernike Campus; Samenwerkingsovereenkomst EDG; Verschijningsdatum LO 3	2	54
Vakleerkracht PO: haalbaar en betaalbaar	11	5	Wettelijke verankering LO2 vmbo; Schoolvak gymnastiek leukste vak; Educatie door georganiseerde jeugdsport; AO-debat bewegingsonderwijs PO; Scholing afdelingsbestuurders; NKS Boymansprijzen; Eén landelijke commissie voor geschillen WMS; Oproep: bemensing stands studiedagen; Brochure 'Veiliger bewegen op de basisschool'	3	54
Alliantie feestelijk afgesloten	12	5	Voorjaarsvergadering 2008; Gymles hoeft niet te vervallen; Kinderen spelen te weinig buiten; Pedagogische factor BSO; Leermiddelenkrant leefstijl Vitaliteit via bewegen en sport in het mbo; Verkiezing sportiefste school VO; Protocol bewegingsonderwijs PO aangepast; Eindrapport taskforce combinatiefuncties; Bewegingsarmoede structureel aanpakken door bewegingsonderwijs; Afscheid Aernout Dorpmans	5	46
Werkdrukte	13	5	Netwerk combinatiefunctionarissen; Verlichting leergang pabo; Protocol bewegingsonderwijs; Sportatlas; Rugklachten; Zwemmen na het eten niet riskant; Te weinig speelruimte voor jeugd; Nieuwe medewerker school en sport; Afscheid Paul de Knop; Landelijke studiedagen	6	46
Afscheid Harry Stegeman: nu erelid van de KVLO	14	5	Resolutie Europees Parlement; Resolutie CDA Leergang pabo; Opnieuw Lobos; KVLO Voorjaarsvergadering Kijkduin; Stafmedewerker huisvesting en arbo; Wintervergadering; Bureausluiting	7	54
EN VERDER			Werkdruk onderwijs; Mission Olympic; Maatschappelijke stage; Meer groene speelplekken; Verstoorde balans; Beter sporten met muziek; Belasting kniegewricht bij sporten; Fontys Sporthogeschool;		
Nationale sportweek 2008	1	39			
GELEZEN					
<i>door Hilde Bax en Lars Borghouts</i>					
Fitnessbeoefenaars onder de loep; 'Hou ze een vette worst voor, dan gedragen ze zich wel'; 'Kwaliteit belangrijker dan salaris voor status leraarschap'; Vastgestelde tussenniveaus en verplichte eindtoets basisonderwijs; Vier op de tien docenten mogen niet op cursus; 'De boodschap luidt: wees sportief, doe mee!'; Gezonde leefstijl levert 14 jaar extra op; 'U bent de nachtmerrie van elke scholier'	4	52			
Pedagogische factor cruciaal voor BSO; Training als vak, Foppe de Haan op zijn praatstoel; Fitheid jongeren heeft invloed op insulineresistentie; Extra geld voor binnenmilieu scholen; Universitaire 'pabo' van start in september; Oudere werknemer goed voor imago; Huisartsen schrijven beweegkuur voor; Oratie: een leven lang sporten; Werkfruit; Afzien in het Amsterdamse bos Sportaanbod voor kinderen, visueel gehandicapten en gezinnen; Beurs voor extra scholing; Themanummer warming-up en cooling down; Oog in oog met jezelf; Keuzevrijheid tijdens LO motiveert	7	48			
INTERVIEW					
Aan de weg Timmer(s)en; interview met Edwin Timmers	2	44			
IRP-PRAKTIJK					
MRT en begeleiden van stagiairs en LIO	1	9			
Sportaanbieders en buitenschoolse activiteiten	2	20			
Verschil van inzicht over het te voeren beleid...	3	20			
Disciplinaire maatregelen	4	22			
Zwangerschapsprikelen	5	18			
Combinatiefuncties	7	22			
Schade opgelopen tijdens werk	8	16			
Veel gestelde vragen	9	20			

	Numer Pagina		Numer Pagina
Nieuwe lectoraten hogescholen; Rooster van aftreden; Belangrijke kaderdata; Bereikbaarheid bureau Maatschappelijke stage VO; Indexeren van werkdruk; Persoonlijke welzijnscheck; Beweegwijzer lichamelijke opvoeding; Combinatiefuncties in CAO-PO; Groei mbo-opleiding sport en bewegen; Arbeidsmarkt mbo- en hbo-sportopleidingen; Fontys Sporthogeschool start hbo-master; Studiedag BSM; Mutaties medewerkers bureau	8 46	VO: Atletiek vijfkamp semi indoor (1) VO: Kijkwijzers: Design in functie van het leren VO: Voltige: paardensport voor scholen VO: Stoeispelen in het <i>Basisdocument onderbouw VO</i>	4 24 4 28 4 30 4 32
Lerarenbeurs voor scholing; Passend onderwijs; Sterke stijging speciaal onderwijs; Website combinatiefuncties; zittende vakleerkracht als combinatiefunctionaris; Afsluiting alliantie S&S; KVLO-contributie verrekenen met brutoloon; Nationale sportweken 2009; Afscheidssymposium Harry Stegeman	9 46	VO: Busje komt zo... VO: Atletiek vijfkamp semi indoor (2) VO: Sportik - een vakoverstijgend project in de praktijk (1)	5 20 5 24 5 28
Gehoorschade docenten LO; Beweegrede; Akkoord in mbo en hbo; Nieuwe procedure SLO veldaanvragen; Gemeentelijke Sportbeleidsnota; Conferentie 'Bewegen in het mbo'; Getuigschrift check; ALO-studenten op arbeidsmarkt; Telefonisch spreekuur afdeling rechtspositie	10 46	PO: Sportkennismakingslessen honk- en softbal PO/VO: Sportik - een vakoverstijgend project in de praktijk (2) BO/VO: Een lessenreeks acrogym in het onderwijs (1) PO/VO: Tactiele werkvormen in de les PO: Lesgeven op je vijftiende, laat dat maar aan ons over...	6 18 6 20 6 22 6 25 6 28
Wintervergadering; Beleidskader sport, bewegen en onderwijs; Impuls voor mbo; Cito PPON bewegingsonderwijs BO 3; Van start met BSM; Samenhang school en sportprestaties; Toch geen CAO VO	11 54	PO/VO: Softbal: hit and runs voor elk niveau (3) VO: Normering VO: Golfsurfen in de lessen LO VO: Een lessenreeks acrogym in het onderwijs (2)	7 24 7 29 7 30 7 32
Investeren in onderwijs; Kaderbijeenkomst; Olympisch plan 2028; Enschede weer sportgemeente van het jaar; Rekken omdat het lekker voelt	12 46	PO/VO: Sportklimmen op school PO/VO: Fitnesscircuit PO/VO: Praktijk in beeld: plaatje, praatje, daadje PO/VO: Een lessenreeks acrogym in het onderwijs	8 18 8 23 8 28 8 30
Akkoord CAO-PO 2009; Akkoord COA-VO in 't slop; Toezichtkaart onderwijsinspectie PO en VO; Website specialisten bewegingsonderwijs PO; Sportkennismakingsmappen BO; Schoolsportverenigingen basisonderwijs succesvol; Personele veranderingen op sportgebied; LO2- vmbo; Bureausluiting	13 46	PO/VO: Rugby? (1) PO/VO: Een lessenreeks acrogym in het onderwijs (4)	9 22 9 27
	14 46	PO/VO: Voetbal in de zaal (1) PO/VO: De kracht van bewegen in een multiculturele samenleving PO/VO: Leidinggeven en samenwerken centraal	10 20 10 22 10 26
LEUK		PO/VO: Evalueren bij BSM verantwoord	11 22
Beugelen	5 31	PO/VO: Voetbal in de zaal (2) PO/VO: Rugby? (2)	11 29 11 32
NIEUWS		PO/VO: Voetbal in de zaal (3) PO/VO: Rugby? (3) PO/VO: Aan de slag met squash (1)	12 20 12 22 12 26
Klimonderwijs onderdeel opleiding leraar lichamelijke opvoeding	12 30		
PRAKTIJK		VO: Highschool voetbal PO/VO: Handboogschieten met leskaarten PO/VO: Van unihockey naar floorball, van spel naar sport VO: Aan de slag met squash (2)	13 20 13 22 13 25 13 28
BO: Kleuter-DVD voor werkveld en opleiding VO: Reflecteren op niveau van bewegen VO: Frisbee in het VO als doelspel en mikspel (1) VO: Werpen (atletiek) in het Basisdocument onderbouw VO	1 22 1 24 1 28 1 32		
VO: Passen onze leerlingen deze 'sokken'? VO: Frisbee in het VO (2) VO: Praktijkonderwijs in Dronten VO: Fitclass: winst voor iedereen!	2 22 2 24 2 28 2 32	VO: Van unihockey naar floorball, van spel naar sport (2) VO: Aan de slag met squash (3) VO: Creavisionair coachen en bewegen	14 20 14 24 14 28
VO: Heeft bewegingsonderwijs nog wel effect? VO: Dans mee met de pc? BO: Sportklimmen met leskaarten VO: Mountainbiken, als 'actuele activiteit' in de onderbouw	3 22 3 26 3 30 3 34	SCHOOLSPOORT Achtste KVLO Golf Trophy Nieuwe aanpak aanzet tot groei; Golfwedstrijden KVLO Vierde verkiezing van de sportiefste VO-school van Nederland	1 13 2 50 3 46

	Numer	Pagina		Numer	Pagina
Rugbyclinic voortgezet onderwijs	3	50	Scholing	13	45
Juryrapport verkiezing sportiefste school van Nederland VO	7	39	Scholing	14	44
KVLO schoolsporttoernooien; Award sportiefste basisschool van Nederland; Certificering 'Sportactieve school'; Scholing; KVLO Golfwedstrijden	11	40	TER DISCUSSIE		
Certificering sportactieve scholen	12	44	Over doelen en inhoud	6	37
Verkiezing Sportiefste Basisschool van Nederland 2009-2010	13	17	De aanpak van het leren sporten en/of bewegen in LO! (1)	12	36
STUDENTENNUMMER			Bewegingsgericht of sportgericht (1) (reactie op)	12	41
KVLO: voor kwaliteit in bewegen, elke dag / <i>Gert van Driel</i>	3		De aanpak van het leren sporten en/of bewegen in LO! (2)	13	34
Kennismaken met de combinatiefunctie! / <i>Bregje van Eijck</i>	4		Bewegingsgericht of sportgericht (2) (reactie op)	13	36
De school in beweging krijgen! / <i>Lisette Mouton</i>	7		'Wat is goed' of 'wie bepaalt wat goed is'?	14	38
School en sport in de uithoeken van Nederland / <i>Wilt Dijkstra</i>	10		TOPICS		
Bezoek de KVLO webdomeinen / <i>Hjalmar Zoetewei</i>	14		Werkplekieren en opleiden	1	
Mini-interview met eerstejaarsstudent	14		BBL/KBL en praktijkonderwijs	2	
De KVLO jouw vakorganisatie!	15		Visie op het vak	3	
Onderwijskundige zaken PO / <i>Mirjam Appelman</i>	16		Olympische spelen	4	
Bewegen en sport in middelbaar beroepsonderwijs / <i>Bert Boetes</i>	17		Sportpedagogiek	5	
Combinatiefuncties / <i>mr. Sandra Roelofsen</i>	18		Basisonderwijs	6	
Sportklimmen met leskaarten / <i>Frans Melskens e.a.</i>	19		Combinatiefuncties	7	
Onderwijskundige zaken VO / <i>Alien Zonnenberg</i>	23		Topics tweede helft 2008	7	53
Leergang vakbekwaamheid bewegingsonderwijs via pabo / <i>Ton Meijs</i>	24		Gezondheid, actieve leefstijl	8	
Interview met collega's met een jaar ervaring	26		Lectoraten	9	
ALO demo Fontys Sporthogeschool	28		Multicultureel lesgeven	10	
Afgestudeerd en dan gaan voor registerdocent?! / <i>Hilde Bax</i>	30		Beoordelen, evalueren	11	
Interview met startende combinatiefunctionarissen	32		Omgaan met gedragsproblemen	12	
Mini-interview met afstudeerder	33		Ruimte voor Talent	13	
Aan het werk in het onderwijs? / <i>Jilles Veenstra</i>	34		Topics eerste helft 2009	13	47
Mini-interview met afstudeerder	35		Beleid KVLO 2008 - 2012	14	
Uitgever van boeken voor je vak, waar je wat aan hebt!	38		VAN HET HOOFDBESTUUR		
Mini-interview met eerstejaarsstudent	38		Contributie in 2008	1	47
Het beroepscompententieprofiel; Beroepscode docent LO; Arbeidsmarkt docenten LO; Leergang bewegingsonderwijs pabo; Lobos; Zwemmen na het eten niet riskant; Schoolvak gymnastiek leukste vak; Jeugd beweegt te weinig; Landelijke studiedagen / <i>Baukje Zandstra</i>	39		Notulen wintervergadering KVLO	2	37
SCHOLING			De KVLO in 2007, verkort jaarverslag	4	36
Studiedagen	1	53	Notulen Voorjaarsvergadering	9	32
Studiedagen	2	53	KVLO vergadert met een ruisende zee op de achtergrond	9	36
Studiedagen	3	53	Beleidsplan KVLO 2008-2012	14	6
Scholing	4	53	150 jaar KVLO	14	11
Scholing	5	45	WEBMASTER		
Scholing	6	44	KVLO Webdomeinen uitgebreid	8	47
Scholing	7	53	Nieuwsbrief special: e-mail en website	14	15
Scholing	8	47			
Scholing	9	43			
Scholing	10	45			
Scholing	11	53			
Scholing	12	45			